

Digitaliseret af | Digitised by



**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

Forfatter(e) Author(s):	ex textu Hebræo Latine versus a Christiano Werliin.
Titel Title:	<u>Liber Geneseos</u>
Udgivet år og sted Publication time and place:	Hauniæ : H. I. Ring, 1838
Fysiske størrelse Physical extent:	153 s.

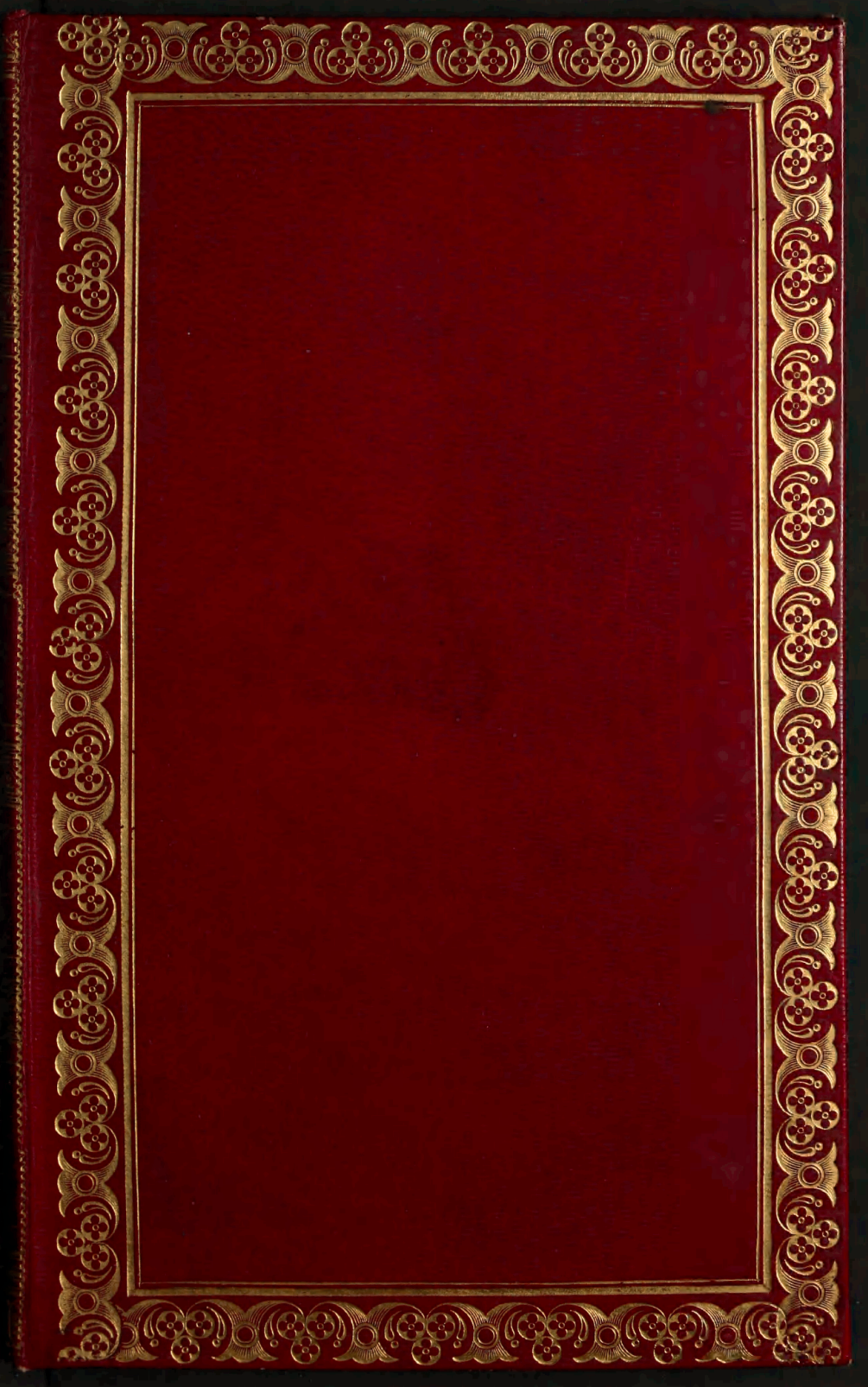
DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.



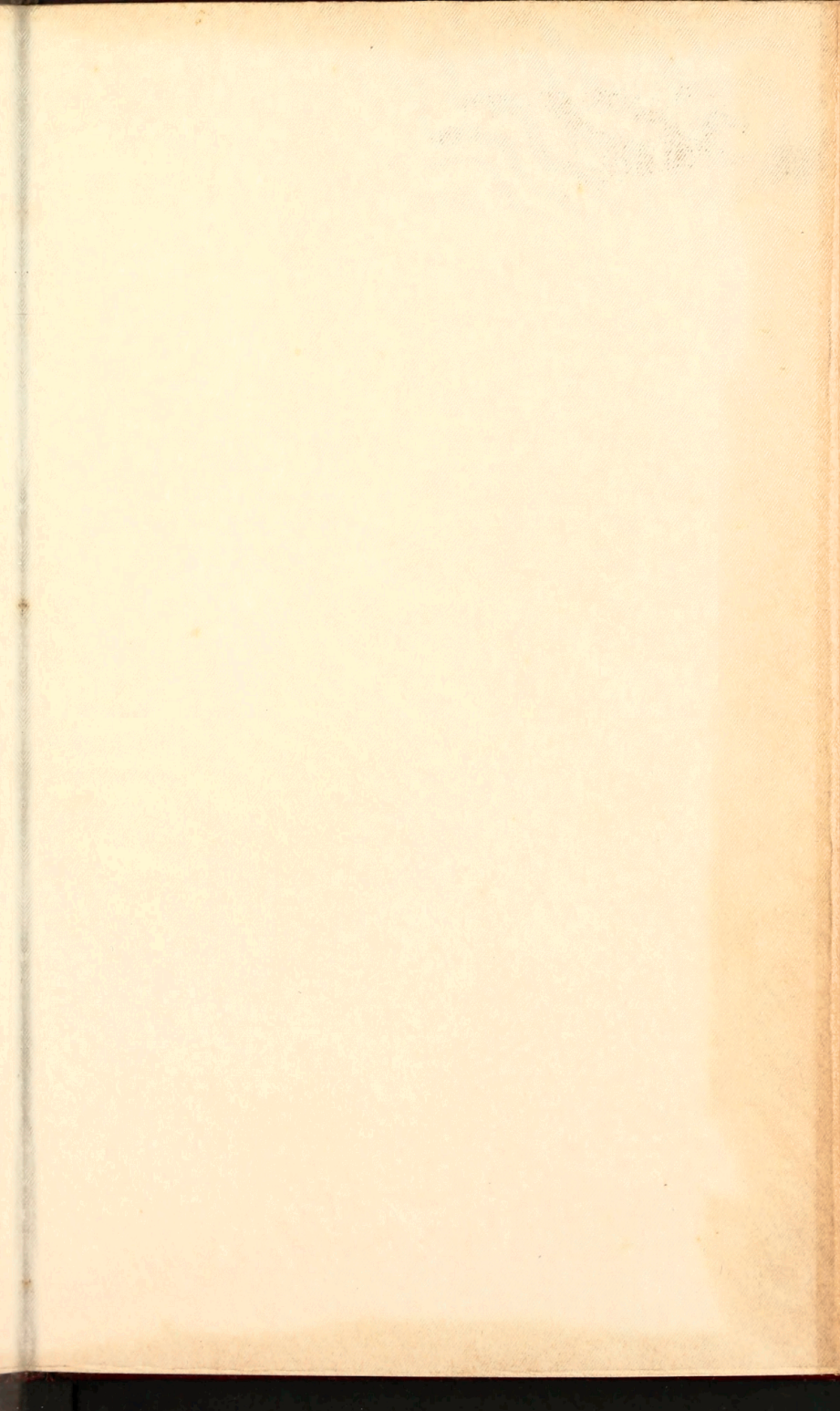


1. 60

DET KONGELIGE BIBLIOTEK



130020103974

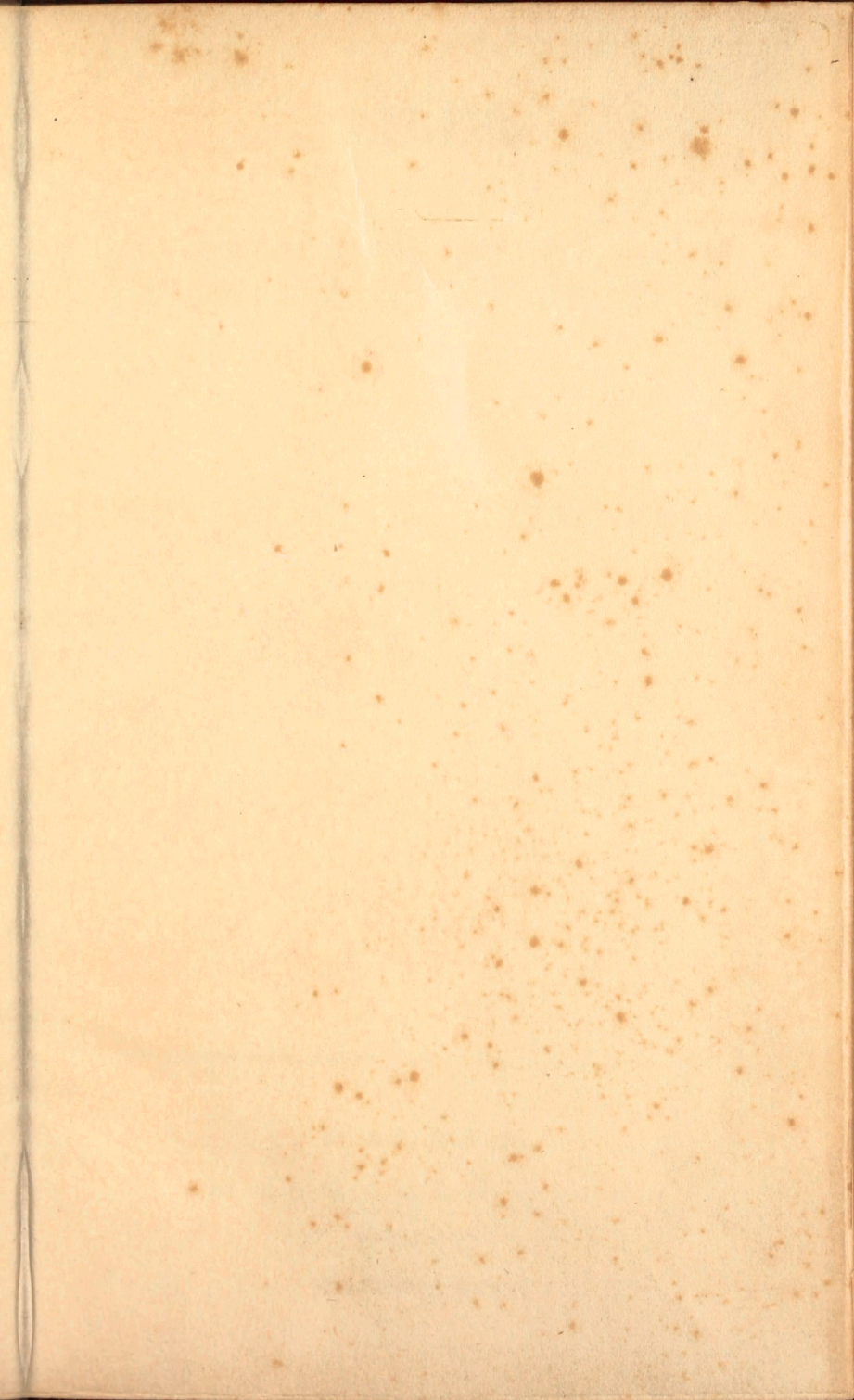


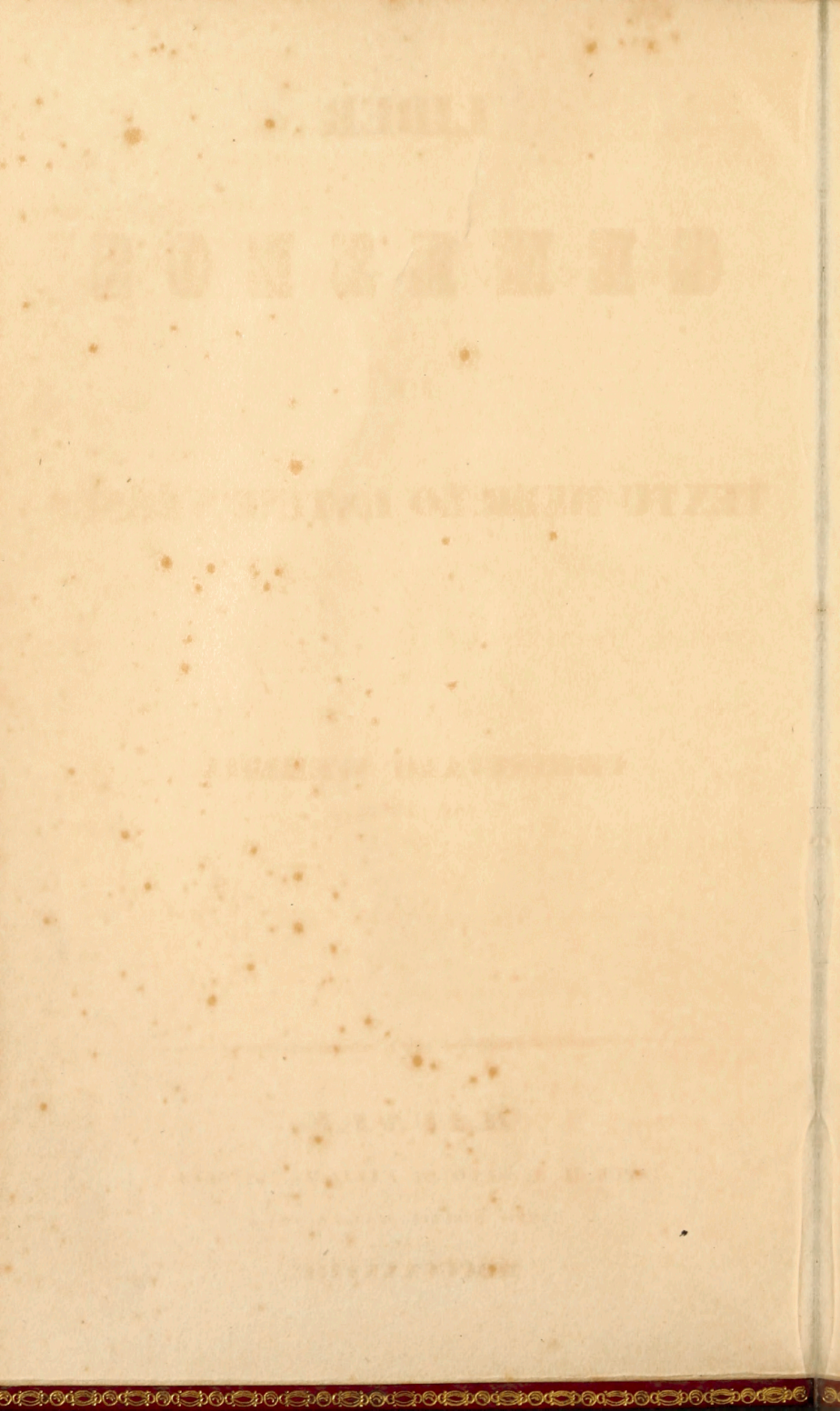
DET KONGELIGE BIBLIOTEK
DA 1.-2.S 1 8°



1 1 01 0 8 01764 6







LIBER

GENESIOS

EX

TEXTU HEBRÆO LATINE VERSUS

A

CHRISTIANO WERLIIN,

LIC. THEOL.

HAUNIÆ.

APUD H. I. BING ET FILIUM, EDITORES.

TYPIS EXCUDIT BIANCO LUNO.

MDCCLXXXVIII.

1811

LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF TORONTO

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY



Præfatio.

Quæ hic publice prodit libri Genescos versio latina, usui juventutis cum scholasticæ tum academicæ est destinata. Quod consilium quum mihi propositum esset, hoc agebam, ut, dum singulorum textus verborum tenacissimus fui, paraphrasi et interpretatione brevi idiotismos linguæ Hebraicæ simul explicare haud negligerem. In locis vero obscurioribus antiquissimi nostri autoris sensum brevissimis observatiunculis, prouti hic fieri potuit et debuit, quum versionem, non commentarium scribere vellem, conatus sum illustrare. Denique, ubi in textu Hebræo reddendo inter se dissentiant interpretes, versionum variantium gravissimas accurate citare non detrectavi. Tali modo utrum ad laborem juvenibus

levandum, qui ad studium linguæ Hebraicæ sæpe invitati
accedunt, aliquid contulerim, neque, peritiores dijudicent, et
quibus si hicce libellus placuerit, vane me laborasse non
existimabo.

Scribebam Hauniæ d. III. Calend. Octobr. a. D. MDCCCXXXVIII.



Genesis.

Caput I.

1. **I**n principio creavit ¹⁾ Deus coelum et terram.
2. Et terra erat ²⁾ vasta et inanis (pr. vastitas et inanitas), et tenebræ (erant) super facie abyssi, et spiritus Dei ³⁾ incubans super facie (∩: incubuit faciei) aquarum.
3. Et dixit Deus: *fiat lux!* et facta est lux.
4. Et vidit Deus, lucem bonam esse, et distinxit Deus inter lucem et inter tenebras.
5. Et appellavit Deus lucem *Diem* (pr. acclamavit luci *Diem*), et tenebras appellavit *Noctem*, et facta est vespera, et factum est mane: *Dies primus*.
6. Atque dixit Deus: *fiat firmamentum expansum in medio aquarum sitque distinctio inter aquas et aquas* (∩: inter aquas coeli et aquas terræ)!
7. Et fecit Deus firmamentum expansum et distinxit inter aquas, quæ (essent) sub firmamento expanso, et inter aquas, quæ (essent) supra firmamentum expansum, et factum est ita.
8. Et appellavit Deus firmamentum expansum *Coelum*, et facta est vespera, et factum est mane: *Dies secundus*.
9. Atque dixit Deus: *congregentur aquæ sub coelo in locum unum, et conspiciatur* (appareat) *aridum* (∩: terra continens)! Et factum est ita.
10. Et appellavit Deus aridum *Terram*, et congregationem aquarum appellavit *Maria*, et vidit Deus, bonum esse.

Versiones variantes: 1) Al. creaverat. Al. formavit. 2) Al. Facta erat.

3) Al. Ventus a Deo emissus movebat superficiem aquarum.

11. Et dixit Deus. *producat*¹⁾ *terra gramen* (et) *herbam seminantem* (v. spargentem) *semen* (et) *arbores frugiferas* (pr. fructus)²⁾ *ferentes fructum secundum speciem suam, cujus* (sc. fructus) *semen* (sit) *in ipso* (∴ qui fructus in se ipso contineat semen), *super terra* (∴ pendens in arbore super terra)! Et factum est ita.
12. Et produxit terra gramen (et) herbam seminantem semen secundum speciem suam et arbores ferentes fructum, cujus semen (est) in ipso, secundum speciem suam, et vidit Deus, bonum esse.
13. Et facta est vespera, et factum est mane: *Dies tertius.*
14. Atque dixit Deus: *fiant lumina* (∴ luminaria) *in firmamento expanso coeli ad distinguendum inter diem et inter noctem, et sint in signa et in stata tempora et in dies annosque* (∴ sint in signa statorum temporum, et dierum et annorum);
15. *Et sint in lumina in firmamento expanso coeli ad lucem præbendam super terram* (∴ ut orbem collustrent)! Et factum est ita.
16. Et fecit Deus duo lumina (luminaria) majora, lumen majus in dominium dici et lumen minus in dominium noctis, et stellas.
17. Et collocavit illa Deus in firmamento expanso coeli ad lucem præbendam super terram,
18. Et ad dominandum in diem et in noctem, et ad distinguendum inter lucem et inter tenebras. Et vidit Deus, bonum esse.
19. Et facta est vespera, et factum est mane: *Dies quartus.*
20. Atque dixit Deus: *scateant*³⁾ *aquæ reptilibus, animis vivis* (∴ animantibus vivis), *et aves volent super terram ad* (s. versus) *superficiem firmamenti expansi coelorum!*
21. Et creavit Deus cete (belluas marinas) magna et omnia animalia viva (vita prædita) reptantia, quibus scatent

Verss. varr. ¹⁾ Al. progerminet terra germinationem herbæ spargentis etc.
²⁾ Al. quarum (sc. arborum) semen in ipsis (continentur). *Dathe* liberius: quæ omnes (arbores) in terra semen suum emitterent. ³⁾ Al. abundet aqua abundantia animalium s. scateat aqua multitudine bestiarum animatarum. *Schumann, Rosenmüller. al.*

- aquæ, (α: aquatilia minora) secundum speciem suam, et omnes aves alatas secundum speciem suam. Et vidit Deus, bonum esse.
22. Et benedixit illis Deus (α: benefecit iis impertita sobolis propagandæ facultate), dicendo: *fecundi estote et auge-
mini et implete aquas in maribus, et aves augeantur
in terra!*
23. Et facta est vespera, et factum est mane: *Dies quintus.*
24. Atque dixit Deus: *proferat terra animantia viva secundum
speciem suam, jumenta¹⁾ (pecudes domesticas) et rep-
tilia et feras²⁾ terræ secundum speciem suam! Et fac-
tum est ita.*
25. Et fecit Deus feras terræ secundum speciem suam et ju-
menta secundum speciem suam et omnia reptilia terræ
secundum speciem suam, et vidit Deus, bonum esse.
26. Et dixit Deus: *faciamus hominem in imagine nostra se-
cundum similitudinem nostram, et dominantur in pis-
ces maris et in aves coeli et in jumenta et in omnem
terram et in omnia reptilia, quæ repunt in terra!*
27. Et creavit Deus hominem in imagine sua, in imagine Dei
creavit eum, masculum et feminam creavit eos.
28. Et benedixit illis Deus et dixit illis Deus: *fecundi estote et
augemini et implete terram eamque subjagate et domi-
namini in pisces maris et in aves coeli et in omnia
animantia, quæ repunt (α: quæ sese movent) in terra!*
29. Et dixit Deus: *ecce, dedi vobis omnes herbas seminantes
semen (α: herbas frugiferas), quæ in superficie totius
terræ (exstant), et omnes arbores, in quibus (est) fruc-
tus arborum seminantium semen (α: arbores fructus se-
mine præditæ): vobis erit in cibum (α: quibus omnibus
in cibum utamini)!*
30. *Et omnibus animantibus terræ et omnibus avibus coeli
et omnibus reptilibus in terra, in quibus (est) anima
viva, (dedi) omnem virorem herbæ (α: gramina sponte
nascentia cfr. v. 11.) in cibum. Et factum est ita.*

Verss. varr. ¹⁾ Schumann: quadrupèdes s. animantia terræ majora.

²⁾ Schumann: animantia terrestria.

31. Et vidit Deus omnia, quæ fecerat, atque ecce bona admodum (α: optima erant)! Et facta est vespera, et factum est mane: *Dies sextus.*

Caput II.

1. Ita perfecta sunt coelum et terra et omnis exercitus eorum (α: omnia omnino, quæ sunt in coelo et in terra).
2. Et perfecerat Deus die septimo opus suum, quod fecerat, et quievit die septimo ab omni opere suo, quod fecerat.
3. Et benedixit Deus diei septimo (α: augustum et faustum inter ceteros esse voluit) eumque sanctum declaravit, quod eo quievisset ab omni opere suo, quod creaverat Deus faciendo (α: quod creaverat feceratque)¹⁾.
4. Hæc (est) historia²⁾ (pr. hæ sunt generationes) coeli et terræ, cum creata essent illa (α: statim postquam creata essent):
 Quo die fecerat Jehova Deus terram coelumque,
5. Omne virgultum agri³⁾ nondum erat in terra, et omnis herba agri nondum progerminaverat (α: nullum adhuc virgultum nullaque adhuc herba etc.), siquidem non pluviam demiserat Jehova Deus in terram, et homo non aderat ad colendum terram.
6. Et vapor adscendit e terra et irrigavit omnem superficiem terræ⁴⁾.
7. Et formavit Jehovā Deus hominem pulverem (s. glebam argillaceam) e terra inflavitque in nares ejus halitum

Verss. varr. 1) *Rosenmüller*: cui perficiendo multum operæ adhibuit.

2) Alii: tales quidem erant origines coeli et terræ, quum crearentur.

3) LXX. Vulg. alique v. 5 cum v 4 ita conjungunt: *et omne virgultum agri, antequam esset in terra, et omnem herbam agri, priusquam germinaret.*

4) *Schumann*. vss 4-6 hoc modo conjungit cum antecedd. *hæc erat historia efformationis coeli et terræ, formationis, inquam, mundi eo tempore factæ, quo neque frutices agri, neque gramina campi progerminaverant, siquidem deus nondum pluviam demiserat, neque homines aderant, qui humum colerent. Itaque (quum hæc esset brevi post mundi formationem terræ conditio), nebulae e terra adscenderunt etc.*

vitæ (α: spiritum vitalem), et factus est homo in animam vivam (α: fuit homo animans, anima præditus).

8. Et plantavit Jehova Deus hortum in *Edene* ab oriente, et collocavit (α: habitare jussit) ibi hominem, quem formaverat.
9. Et procreavit Jehova Deus e terra omnes arbores desiderabiles (jucundas) quoad adspectum (α: pulchræ formæ) et bonas ad eibum, atque arborem vitæ in medio horti et arborem cognitionis boni et mali.
10. Et flumen egrediebatur (α: promanabat) ex *Edene* ad irrigandum hortum, et inde se separavit factumque est in quatuor capita (α: fissum divisumque in quatuor fluvios majores).
11. Nomen primi (capitis s. fluvii) *Pischon* fuit; hic circumdat totam terram *Chavilam*, ubi aurum (invenitur).
12. Et aurum hujus terræ bonum (est), ibi (inveniuntur) *bdellium* ¹⁾ et lapis *Sardonix*.
Bdellium est pretiosissimum gummi genus.
13. Et nomen fluvii secundi (fuit) *Gichon*; hic circumdat totam terram *Cusch* (*Æthiopia*).
14. Et nomen fluvii tertii (fuit) *Chiddekel*; hic vadit (α: fluit) orientem *Assyriæ* (versus), et fluvius quartus ille (fuit) *Euphrates*.
15. Et sumisit Jehova Deus hominem et collocavit eum in horto *Edenis* ad colendum eum et ad custodiendum eum.
16. Et præcepit Jehova Deus homini dicendo (α: his verbis usus): *de omnibus arboribus horti comedendo comedes* (α: de omnibus horti arboribus edere tibi certe licitum sit)!
17. *At de arbore cognitionis boni malique ne comedas de ea, nam quo die comederis de ea, moriendo morieris* (α: profecto mortem subibis).
18. Et dixit Jehova Deus: *non (est) bonum, esse Adamum solum* (pr. in separatione sua): *faciam ei auxilium sicut e regione ejus* (α: sociam ei similem et accommodatam s. auxilium, quod ipsi respondeat).
19. Et formavit ²⁾ Jehova Deus e terra omnia animalia agrî et omnes aves coeli et adduxit (ea) ad Adamum ad viden-

Verss. varr. ¹⁾ Alii: margaritæ. *Michaelis*: gemmæ. *Relandus*: crystalus. Alii: beryllus. Alii: lapis lazuli. ²⁾ Alii: formaverat.

- dum, quæ nomina imponeret illis (pr. ei: unicuique); quocunque autem nomine appellasset ea Adamus, animalia (scilicet) viva, id nomen (esset) eorum.
20. Et imposuit Adamus nomina omnibus jumentis et avibus coeli et omnibus feris agri, sed Adamo (α: sibi) non invenit (inter animalia omnia) auxilium, quod ipsi responderet.
21. Et immisit Jehova Deus soporem Adamo, et obdormivit (Adamus), et sumsit (Jehova Deus) unam de costis ejus et clausit carne pro ea (α: in locum costæ carnem substituit).
22. Et ædificavit (α: construxit, finxit) Jehova Deus costam, quam sumserat ex Adamo, in mulierem (α: ex illa costa mulierem formavit) eamque duxit ad Adamum.
23. Et dixit Adamus: *hæc tandem* (pr. id hac vice) *os (est) de ossibus meis et caro de carne mea; hæc vocabitur vira, quia de viro sumta est hæc.*
24. Propterea relinquet vir patrem suum et matrem suam et adhærebit uxori suæ, eruntque in carnem unam (α: intima conjugum necessitudine unam personam efficient).
25. Et fuerunt duo illi (α: ambo) nudi, Adamus et uxor ejus, et non (α: nec tamen propterea) erubuerunt.

Caput III.

1. Et serpens erat versutus præ omnibus bestiis agri, quas fecerat Jehova Deus (α: omnium, quas fecerat Deus, bestiarum agri callidissimus erat). Et dixit mulieri: *adeone verum, quod dixerit Deus* (s. sicine Deus dixerit): *ne comedatis de omnibus arboribus horti?*
2. Et dixit mulier serpenti: *de fructibus arborum hujus horti comedemus* (α: comedere nobis licet).
3. *At de fructibus arboris illius, quæ in medio horti (est), dixit Deus: ne comedatis de ea neque tangatis eam, ne moriamini!*
4. *At dixit serpens mulieri: minime moriendo moriemini* (α: nequaquam moriemini)!

5. *Nam scit Deus, quo die comederitis vos de ea, tum apertum iri oculos vestros, et fore vos sicut Deum* ¹⁾ (∵ Deo similes), *scientes boni malique.*
6. *Et vidit mulier, bonam esse arborem illam ad cibum, et delicias (s. desiderium) esse oculis (∵ formosam, pulcherrimam) desiderabilemque arborem illam ad comparandam* ²⁾ *intelligentiam, et sumpsit de fructibus ejus et comedit et dedit etiam marito suo secum, et comedit ille.*
7. *Et aperti sunt oculi amborum, et cognoverunt, se nudos esse, et consuerunt folia ficus (∵ ficulnea) et fecerunt sibi cingula (v. subligacula).*
8. *Et audiverunt vocem Jehovæ Dei gradientis per hortum ad ventum diei (∵ spirante vento vespertino, ad vesperam), et occultavit se Adamus et uxor ejus e conspectu Jehovæ Dei in medio arborum horti.*
9. *Et clamavit Jehova Deus ad Adamum et dixit ei: ubi es?*
10. *Et dixit ille: vocem tuam audivi in horto et timui, nam nudus ego (sum), et me occultavi.*
11. *Et dixit (Jehova): quis indicavit tibi, te nudum esse? Num de arbore, de qua præcepi tibi, ne comederes de illa, comedisti?*
12. *Et dixit Adamus: mulier, quam asociasti mihi (pr. dedisti mecum ∵ ut esset mecum), illa dedit mihi de arbore ista, et comedi.*
13. *Et dixit Jehova Deus mulieri: cur hoc fecisti? Et dixit mulier: serpens seduxit me, et comedi.*
14. *Et dixit Jehova Deus serpenti: quoniam fecisti hoc, maledictus tu (esto) præ omnibus jumentis et præ omnibus feris agri (∵ omnium animalium miserrimus esto): super (in) ventre tuo gradieris (∵ repes), et pulverem comedes omnibus diebus vitæ tuæ (∵ quamdiu vives)!*
15. *Et inimicitiam ponam (∵ excitabo) inter te et inter mulierem, et inter semen tuum et inter semen ejus (∵ progeniem tuam et ejus): hoc* ³⁾ *insidiabitur tibi quoad*

Verss. varr. ¹⁾ Alii: dæmonibus diisve similes fiatis, qui cognoscunt etc.

²⁾ Alii: delectabilem adspectu. ³⁾ *Storrîus*: illa (progenies mulieris) prope accedet ad te quoad caput, tu vero prope accedes ad eam, quoad calcem ∵ progenies mulieris petet caput tuum, sed tu, serpens! subibis calci ejus, conculcaberis. Alii: hoc conteret caput tuum, tu vero mordebis eum calce.

caput, et tu insidiaberis ei quoad calcem (α: homo caput tibi conterere molietur, tu calci ejus inhiabis, mutuas sibi insidias struet utrumque genus).

16. Mulieri dixit: *multiplicando multiplicabo molestiam tuam et conceptum tuum* (α: multos faciam dolores graviditatis tuæ); *cum dolore paries liberos, et ad maritum tuum* (erit) *appetitus tuus* (α: mariti consuetudinem vehementer desiderabis), *et ille dominabitur in te.*
17. Et Adamo dixit: *quia audivisti vocem uxoris tuæ* (α: morem uxori gessisti) *et comedisti de arbore, de qua præcepi tibi dicendo: ne comedas de ea: maledicta* (esto) *terra* (α: infelicissima sit conditio terræ) *propter te! Cum molestia comedes eam* (α: fruges ejus) *omnibus diebus vitæ tuæ!*
18. *Et spinam et tribulum proferet tibi, et comedes herbam agri* (α: frumentum et olera, non fructus arborum Paradisi, sine labore provenientes).
19. *Cum sudore vultus tui comedes panem* (α: cum multo labore victum tibi comparabis), *donec redieris ad humum, quia ex ea sumtus es, nam pulvis es, et in pulverem redibis!*
20. Et vocavit Adamus nomen uxoris suæ Chavam, nam ea erat mater omnis vivi (α: omnium viventium).
21. Et fecit Jehova Deus Adamo et uxori ejus tunicas pellis (α: e pellibus confectas), et eos (hisce) vestivit.
22. Et dixit Jehova Deus: *ecce! Adamus factus* ¹⁾ *est sicut unus e nobis* (α: nobis similis factus est) *ad cognoscendum bonum et malum, et nunc* (α: jam vero), *ne extendat manum suam et sumat* ²⁾ *quoque de arbore vitæ et comedat et vivat in perpetuum — —*
23. Ideo ejecit eum Jehova Deus ex horto Edenis ad colendum terram, de qua sumtus erat.
24. Et expulit Adamum et collocavit ab oriente horti Edenis Cherubos et flammam ensis vibrantis (α: Cherubos flammam vomentes flammei gladii instar) ad custodiendum viam arboris vitæ (α: viam, quæ ducit ad arborem vitæ).

Verss. varr. ¹⁾ Alii: fuit sicut unus etc. subintellige: nunc desiit esse.

²⁾ Alii: porro, amplius.

Caput IV.

1. Et Adamus cognovit Chavam uxorem suam (∴ concubuit cum ea), et concepit illa et peperit Cainum et dixit: *acquisivi virum* (∴ puerum) *cum* ¹⁾ *Jehova* (∴ Jehova adjuvante).
2. Et iterum peperit (pr. addidit pariendo) fratrem ejus Hebelem, et fuit Hebel pastor gregis (∴ opilio), et Cainus fuit cultor terræ (∴ agricola).
3. Et factum est a fine dierum ²⁾ (∴ post plures dies s. aliquod temporis spatium), ut offerret Cainus de fructibus terræ donum (∴ oblationem) Jehovæ.
4. Et Hebel obtulit etiam ille de primogenitis gregis sui et de adipe eorum (∴ de adipe primogenitorum inter pecudes ∴ de optimis pecudum primogenitis). Et respexit Jehova ad Hebelem et ad donum ejus (∴ gratum accepit sacrificium Hebelis).
5. Sed ad Cainum et ad donum ejus non respexit, et exarsit Caino admodum (sc. ira ∴ gravem iram concepit), et cecidit vultus ejus (∴ vultus ejus tristitiam ostendebat).
6. Et dixit Jehova Caino: *quare exarsit tibi* (ira), *et quare cecidit vultus tuus?*
7. *Nonne, si recte egeris, elevatio* ³⁾ (sc. vultus erit tibi ∴ vultu hilari incedere potes)? *Sin vero non recte egeris, ad januam peccatum cubat* ⁴⁾ (∴ insidiator erit, feræ instar ad januam tuam recubantis tibi nunquam non insidiabitur), *et ad te* (erit) *appetitus ejus* (∴ meretricis instar te appetet), *sed tu dominaberis* ⁵⁾ *ei* (∴ resistere ei debes).
8. Et collocutus ⁶⁾ est Cainus cum Hebele, fratre suo, et fac-

Verss. varr. ¹⁾ Alii: a Jehova, alii: virum Jehovam. ²⁾ Al. sub finem anni. Al. mense peracto. ³⁾ Al. remissio peccati, sic *Hieronymus*: nonne si bene feceris, dimittetur tibi omne delictum tuum? Alii: nonne, si bene egeris, recipies sc. præmium? ⁴⁾ *Schumann*: ad fores peccati decumbes ∴ peccato obedientiam præstabis vile mancipium. ⁵⁾ *Schumann*: et tu cum eo (peccato) rem habes ∴ ei obtemperas. ⁶⁾ Alii, lectione mutata: amarus fuit, amaro animo fuit adversus Hebelem. Alii: durius loquutus est cum. Alii ex textu. *Samarit.* addunt: *canus in agrum.*

tum est, quum (aliquando) essent illi in agro, ut con-
surgeret Cainus contra Hebelem, fratrem suum, et in-
terficeret eum.

9. Et dixit Jehova Caino: *ubi est Hebel, frater tuus?* et dixit (Cainus): *nescio, num custos fratris mei ego (sum)?*
10. Et dixit Jehova: *quid fecisti* (∴ quantum scelus commisisti)? *vox sanguinis fratris tui clamat* (pr. vox sanguinum fratris tui clamantium) *ad me e terra* (∴ testis est, quod facinus patrueris, aut: cædes fratris tui a me vindictam postulat)!
11. *Et nunc maledictus tu* (eris), *e*¹⁾ *terra* (exsul eris), *quæ aperuit os suum ad suscipiendum sanguinem fratris tui a manu tua!*
12. *Quando coles terram, non perget dare* (haud amplius dabit, pr. non addet dando) *virtutem suam* (∴ fruges) *tibi: vagus et profugus* (eris) *in terra!*
13. Et dixit Cainus Jehovæ: *major* (est) *culpa*²⁾ *mea, quam quæ ferri possit.*
14. (Nam) *ecce expellis me hodie a facie hujus terræ* (∴ ex hac regione), *et a conspectu tuo* (∴ a te) *me occultabo, et ero vagus et profugus in terra, et fiet, quicumque invenerit me* (∴ inciderit in me), *occidet me.*
15. Et dixit ei Jehova: *propterea*³⁾, *quicumque occiderit Cainum, septuplo vindicabitur*⁴⁾ (Cainus), et posuit (dedit) Jehova Caino signum, ne occideret eum quicumque invenerit eum.
16. Et exiit Cainus a facie Jehovæ (∴ in exilium se contulit) et habitavit in terra Nod (∴ exilium) ab oriente Edenis.
17. Et cognovit Cainus uxorem suam, et concepit illa et peperit Chanochum, et fuit (Cainus) ædificans (∴ ædificavit) urbem et vocavit nomen urbis secundum nomen filii sui Chanochi.
18. Et natus est Chanocho Irad, et Irad genuit Mechujaëlem, et Mechujaël genuit Methuschaëlem, et Methuschaël genuit Lemechum.

Verss. varr. 1) Alii: miser esto in terra. Alii: detestabilis eris ipsi terræ.

2) Alii: majus est scelus meum, quam quod condonari possit. Alii: tamne atrox facinus meum est, ut condonari nequeat? 3) Alii: nequaquam, profecto.

4) Alii: punietur. Rosenmüller: septuplo majores poenas luct.

19. Et duxit sibi Lemechus duas uxores: nomen alterius (erat) Ada et nomen alterius Zilla.
20. Et peperit Ada Jabalem: hic fuit pater habitantis (α: habitantium) in tentoriis et (cum) pecore (α: auctor, primus eorum, qui vitam degunt pastoritiam).
21. Et nomen fratris ejus (fuit) Jubal; hic fuit pater omnis tractantis (α: omnium tractantium) citharam et tibiam ¹⁾ (α: citharæ et tibiæ inventor).
22. Et Zilla peperit etiam illa Thubal-Cainum, qui acuit ²⁾ (s. malleando expolivit) omne instrumentum (pr. omne secans) æris et ferri (α: omnis generis instrumenta aenea et ferrea); et soror Thubal-Caini (fuit) Naama.
23. Et dixit Lemechus uxoribus suis:

Ada et Zilla! audite vocem meam!

Uxores Lemechi! attendite verbo meo!

Si ³⁾ virum interfeci ad vulnus meum,

Et juvenem ad vibicem meam:

24. *Si Cainus septuplo vindicatus est,
Lemechus septuagies septies!*

Sensus: „Si propter viri aut juvenis cædem vulnera et plagæ mihi intendantur, cum de Caino poena septuplex statuta fuerit, in Lemecho id fiet septuagies septies.” *Rosenmüller.*

25. Et cognovit Adamus iterum uxorem suam, et peperit illa filium et vocavit nomen ejus Schethum, *nam* (inquit) *restituit mihi Deus semen aliud* (α: alium filium mihi dedit) *pro Hebele, quia occidit eum Cainus* (α: quem occidit Cainus).
26. Et Schetho etiam illi natus est filius, et vocavit nomen ejus Enosch. Tunc coeptum ⁴⁾ est vocare in nomine Jehovæ (α: tunc cultus Jehovæ coepit).

Verss. varr. ¹⁾ Alii: psalterium, alii: organon. ²⁾ Alii: erudiens omnem opificem æris et ferri. *Dathe:* qui omnia malleabat atque æs et ferri fabricare coepit. ³⁾ Alii: num virum occidi? α: non occidi. Alii: audite — me virum occidisse etc. ⁴⁾ Alii: tunc profanatum est in vocando nomine Jehovæ. Alii: tunc coeperunt de nomine Jehovæ vocari, cfr. *Illgen:* um diese Zeit pflegte man sich von Gott Jehova zu benennen.

Caput V.

1. Hic est liber (catalogus) generationum *Adami*.
Quo die creavit Deus hominem, in similitudine Dei fecit eum.
2. Marem et feminam creavit eos, et benedixit iis et vocavit nomen eorum Adam die, quo creati sunt.
3. Et vixit *Adamus* triginta et centum annos, et genuit (filium) in similitudine sua, secundum imaginem suam (sibi naturam similem), et vocavit nomen ejus Schethum.
4. Et fuerunt dies Adami, postquam genuerat ille Schethum, octingenti anni, et genuit filios et filias.
5. Et fuerunt omnes dies Adami, quibus vixit, nongenti anni et triginta anni, et mortuus est.
6. Et vixit *Schethus* quinque annos et centum annos, et genuit *Enoschum*.
7. Et vixit *Schethus*, postquam genuerat ille *Enoschum*, septem annos et octingentos annos, et genuit filios et filias.
8. Et fuerunt omnes dies *Schethi* duodecim anni et nongenti anni, et mortuus est.
9. Et vixit *Enosch* nonaginta annos, et genuit *Kenanem*.
10. Et vixit *Enosch*, postquam genuerat ille *Kenanem*, quindecim annos et octingentos annos, et genuit filios et filias.
11. Et fuerunt omnes dies *Enoschi* quinque anni et nongenti anni, et mortuus est.
12. Et vixit *Kenan* septuaginta annos, et genuit *Mahalallelem*.
13. Et vixit *Kenan*, postquam genuerat ille *Mahalallelem*, quadraginta annos et octingentos annos, et genuit filios et filias.
14. Et fuerunt omnes dies *Kenanis* decem anni et nongenti anni, et mortuus est.
15. Et vixit *Mahalallel* quinque annos et sexaginta annos, et genuit *Jeredum*.
16. Et vixit *Mahalallel*, postquam genuerat ille *Jeredum*, triginta annos et octingentos annos, et genuit filios et filias.
17. Et fuerunt omnes dies *Mahalallelis* quinque et nonaginta anni et octingenti anni, et mortuus est.
18. Et vixit *Jered* duos et sexaginta annos et centum annos, et genuit *Chanochum*.

19. Et vixit Jered, postquam genuerat ille Chanochum, octingentos annos, et genuit filios et filias.
 20. Et fuerunt omnes dies Jeredi duo et sexaginta anni et nongenti anni, et mortuus est.
 21. Et vixit *Chanochus* quinque et sexaginta annos, et genuit *Methuschalachum*.
 22. Et ambulavit *Chanochus* cum Deo (α: eum ducem sectatus est), postquam genuerat ille *Methuschalachum*, trecentos annos, et genuit filios et filias.
 23. Et fuerunt omnes dies *Chanochi* quinque et sexaginta anni et trecenti anni.
 24. Et ambulavit *Chanochus* cum Deo, et non ipse fuit (α: quum per totam vitam Deum ducem adhibuisset, haud amplius inter homines visus est, non deinde in terris fuit), nam sumpsit eum Deus (α: sublimis abiit *Chanochus*).
 25. Et vixit *Methuschalachus* septem et octoginta annos et centum annos, et genuit *Lemechum*.
 26. Et vixit *Methuschalachus*, postquam genuerat ille *Lemechum*, duos et octoginta annos et septingentos annos, et genuit filios et filias.
 27. Et fuerunt omnes dies *Methuschalachi* novem et sexaginta anni et nongenti anni, et mortuus est.
 28. Et vixit *Lemechus* duos et octoginta annos et centum annos, et genuit filium.
 29. Et vocavit nomen ejus *Noachum* (α: quietem α: autorem quietis) dicendo: *hic consolabitur (recreabit) nos ab opere nostro et a dolore (molestia) manuum nostrarum ex terra* (α: in cultu terræ), *cui maledixit Jehova.*
Sperat *Lemechus*, fore, ut filius aliquando sit ipsi in agriculturæ molestiis et adjumento et solamini.
 30. Et vixit *Lemechus*, postquam genuerat ille *Noachum*, quinque et nonaginta annos et quingentos annos, et genuit filios et filias.
 31. Et fuerunt omnes dies *Lemechi* septem et septuaginta anni et septingenti anni, et mortuus est.
 32. Et fuit *Noachus* natus quingentos annos (pr. filius quingentorum annorum), et genuit *Noachus Schemum, Chamum et Japhetum.*
-

Caput VI.

1. Et factum est, ut inciperent homines augescere in superficie terræ, et filia nascerentur ipsis.
2. Et viderunt filii Dei filias hominum, quod pulcræ (pr. bonæ) essent, et ceperunt sibi mulieres ex omnibus, quas delegerunt (pro lubitu mulieres rapuerunt).
3. Et dixit Jehova: *non humiliabitur* ¹⁾ *spiritus meus in homine in perpetuum* (∴ non in perpetuum superior et divina natura in corpore mortali habitabit, coelitus descendet et in terra versabitur) *propter* ²⁾ *delicta eorum* (pr. in errore eorum), *ecce caro est* (∴ fragilis et sensualis naturæ est homo), *et erunt dies ejus centum et viginti anni.*
4. Gigantes fuerunt in terra diebus illis, et etiam postea, quum intrassent filii Dei ad filias hominum (∴ cum illis concubuissent), et peperissent (hæ) illis (filios). Hi sunt potentes illi, qui a longo inde tempore viri nominis fuerunt (∴ qui antiquitus heroes et viri famosi innotuerunt).
5. Et vidit Jehova, magnam esse malitiam hominum in terra, et omne figmentum cogitationum animi eorum tantum malum (∴ omnia consilia eorum mala tantum) omni die (∴ per omne vitæ tempus).
6. Et poenituit Jehovam fecisse homines in terra, et doluit in animo suo.
7. Et dixit Jehova: *dolebo homines, quos creavi e superficie terræ, ab homine usque ad jumentum, usque ad reptile et ad aves coeli, nam poenitet me fecisse eos.*
8. Sed Noachus invenit gratiam in oculis Jehovæ.
9. Hæc (est) historia *Noachi*:
Noachus vir justus et integer fuit in ætatibus suis (∴ inter æquales suos); cum deo ambulavit Noachus.
10. Et genuit Noachus tres filios: Schemum, Chamum et Japhetum.

Verss. varr. ¹⁾ Alii: non permanebit spiritus meus in hominibus *Alii*: non judicabit, dominabitur. ²⁾ *Rosenmüller*: dum errare eos facit caro ∴ quia carni laxarunt dominium et carnis voluptatibus adeo alte sunt immersi, ut emendationis spes plane nulla sit.

11. Et corrupta fuit terra in conspectu Dei, et plena fuit terra violentia.
12. Et vidit Deus terram, et ecce corrupta erat, quia corruerat omnis caro (α: totum genus humanum) viam suam (α: vivendi rationem) in terra.
13. Et dixit Deus Noacho: *finis omnis carnis venit coram me* (α: constitui mecum, ut brevi homines intercant), *nam plena est terra violentia ab iis* (patrata), *et ecce me corruptentem eos una cum terra* (α: perdam eos, perdam et terram)!
14. *Fac tibi arcam arborum* (s. lignorum) *Gopher* (α: e lignis cyparissorum confectam); (cum) *habitaculis divisis facies arcam, et picabis eam intrinsecus et extrinsecus pice.*
15. *Et ita facies eam* (α: hæc est illius construendi ratio): *trecentorum cubitorum longitudo arcæ, quinquaginta cubitorum latitudo ejus et triginta cubitorum altitudo ejus* (erit).
16. *Lumen*¹⁾ (α: fenestras) *facies arcæ, et ad cubitum* (α: ad ulnæ longitudinem) *perficies illud* (cas) *superne; et januam arcæ in latere ejus pones; inferiora, secundana et tertiana facies eam* (α: arcam i. e. tres construes contignationes, infimam, mediam, supremam, in quas animalia et victus ad ea sustentanda distribuenda sunt).
17. *Et ego, ecce me adducturum diluvium, (diluvium inquam) aquarum super terram ad perdendum omnem carnem* (α: omnia animantia), *in qua (est) spiritus vitæ sub coelo: omne, quod in terra est, exspirabit.*
18. *At pangam foedus meum tecum, et intrabis in arcam, tu et filii tui et uxor tua et uxores filiorum tuorum tecum.*
19. *Et ex omni vivo* (α: omnibus animantibus), *ex omni carne bina de omnibus* (α: de singulis animalibus singula paria) *inferes in arcam ad vitam conservandam tecum; mas et femina erunt.*
20. *Ex avibus secundum speciem suam et ex jumentis secundum speciem suam, ex omnibus reptilibus terræ secundum speciem suam, bina ex omnibus intrabunt ad te ad vitam (suam) conservandam.*

Vers. varr. 1) Alii: tectum.

21. *Et tu sume tibi de omni cibo* (α: omnis generis cibo), *qui comeditur, et colliges ad* (apud) *te, et erit tibi et illis in cibum.*
22. *Et fecit Noachus secundum omnia, quæ præceperat ei Deus, sic fecit.*

Caput VII.

1. *At dixit Jehova Noacho: intra tu et omnis domus* (α: familia) *tua in arcam, nam te video justum coram me* (α: me iudice) *ætate hac.*
2. *Ex omnibus jumentis* (α: animalibus) *puris sumes tibi septem septem*¹⁾ (α: septena paria), *marem et feminam ejus, et ex jumentis* (α: animalibus), *quæ non pura illa* (sunt), *bina* (α: unum par), *marem et feminam ejus.*
3. *Etiam ex avibus*²⁾ *coeli septena paria, marem et feminam ad conservandum in vita semen in superficie totius terræ.*
4. *Quia ad dies adhuc septem* (α: elapsis abhinc septem diebus) *ego pluviam demittam in terram quadraginta dies et quadraginta noctes, et delebo universitatem substantiæ* (α: omne quod subsistit), *quam feci, e superficie terræ.*
5. *Et fecit Noachus secundum omnia, quæ præceperat ei Jehova.*
6. *Et Noachus natus* (erat) *sexcentos annos, et diluvium fuit aquarum in terra* (α: quum aquis inundata sit terra).
7. *Et intravit Noachus et filii ejus et uxor ejus et uxores filiorum ejus cum eo in arcam a facie aquarum diluvii* (α: aquas diluvii effugiturus).
8. *Ex animalibus puris et ex animalibus, quæ non erant pura, et ex avibus et omni, quod repit in terra,*
9. *Singula paria intrarunt ad Noachum in arcam, mas et femina, quemadmodum præceperat Deus Noacho.*
10. *Et factum est post septem dies, ut aquæ diluvii essent in terra.*

Vers. varr. 1) Alii: septena α: tria paria et unus mas aut una femina.

2) Samaritanus addit: puris.

11. Anno sexcentesimo, anno vitæ Noachi, mense secundo (3: Marchesvan s. Novembri), septimo decimo die mensis, die hoc fissi sunt (3: violenter aperti sunt, proruperunt) omnes fontes abyssi magnæ (3: Oceani), et catarrhactæ coeli apertæ sunt (3: nubes coeli immensam aquarum vim effuderunt).
12. Et fuit imber super terra quadraginta dies et quadraginta noctes.
13. Ipso die hoc (pr. in osse diei istius) intravit Noachus et Schemus et Chamus et Japhetus, filii Noachi, et uxor Noachi et tres uxores filiorum ejus cum illis in arcam.
14. Illi et omne vivum (3: omnia animalia) secundum speciem suam et omnia jumenta secundum speciem suam et omnia reptilia reptantia in terra secundum speciem suam et omnes aves secundum speciem suam, omnes volucres, omnia alata (3: omnis generis volucres).
15. Atque intrarunt ad Noachum in arcam singula paria de omni carne, in qua spiritus vitæ (erat).
16. Quæ intrarunt, mas et femina de omni carne intrarunt, quemadmodum præceperat ei Deus, et clausit Jehova post eum (3: postquam Noachus ingressus erat).
17. Et fuit diluvium quadraginta dies in terra, et excreverunt aquæ et sustulerunt arcam, et exaltata (elevata) est (illa) super terram.
18. Et invaluerunt aquæ et creverunt vehementer super terra, et ivit (ferri coepit) arca in superficie aquarum.
19. Et aquæ invaluerunt vehementissime (pr. cum vehementia vehementiæ) super terra, et tecti sunt omnes montes alti, qui sub toto coelo (sunt).
20. Quindecim cubitos desuper (3: quindecim cubitos super montibus altissimis) invaluerunt aquæ, et tecti sunt montes.
21. Et exspiravit omnis caro, quæ repebat (3: omnia animantia, quæ versabantur) in terra, de avibus et de jumentis et de feris et de omnibus reptilibus reptantibus in terra, et omnes homines.
22. Omnia, in quorum naribus halitus spiritus vitæ (erat), ex omnibus, quæ in sicco (in terra sicca erant), mortua sunt.
23. Et delevit ¹⁾ (Jehova) omnem substantiam (omne quod

Verss. varr. ¹⁾ Secundum aliam lectionem nonnulli: deleta est omnis substantia.

existeret), quæ in superficie terræ (erat), ab hominibus usque ad jumenta, usque ad reptilia et usque ad aves coeli, et deleta sunt (omnia) de terra, et relictus est modo Noachus et quod cum eo in arca (erat).

24. Et invaluerunt aquæ super terra quinquaginta et centum dies.

Caput VIII.

1. Et recordatus est Deus Noachi et omnium ferarum et omnium jumentorum, quæ cum eo (erant) in arca, et immisit (pr. transire fecit) Deus ventum in terram, et descenderunt aquæ.
2. Et clausi sunt fontes abyssi et catarrhactæ coeli (æ: obstructi sunt Oceani fontes, nec imbres amplius de coelo cadebant), et prohibitus est imber de coelo.
3. Et redierunt aquæ e terra (sc. in pristinum locum) eundo et redeundo (æ: continuo magis magisque decreverunt), et defecerunt aquæ a fine quinquaginta et centum dierum (æ: post 150 dies).
4. Et requievit arca mense septimo (æ: Aprili), septimo decimo die mensis in montibus Ararat (in Armenia).
5. Et aquæ pergebant ire et deficere (pr. fuerunt eundo et deficiendo æ: magis magisque diminuiebantur) usque ad mensem decimum (æ: Julium): decimo (mense), primo (die) mensis conspiciebantur (v. apparebant) capita (æ: cacumina) montium.
6. Et factum est a fine quadraginta dierum, ut aperiret Noachus fenestras arcæ, quas fecerat.
7. Et emisit corvum, et exiit hic exeundo et redeundo (æ: avolavit et revolavit), usque ad exsiccationem aquarum super terra (æ: usque dum exsiccarentur aquæ etc).
8. Et emisit columbam a se, ut videret, num diminutæ essent (æ: defluxissent) aquæ de superficie terræ.
9. At non invenit columba quietem plantæ pedis (æ: habitationem quietam æ: locum ubi quiescere posset) et rediit ad eum in arcam, quia aquæ (adhuc) in superficie omnis

terræ (erant), et extendit (Noachus) manum suam et sum-
sit (☉: recepit) eam (columbam) ad se in arcam.

10. Et exspectavit adhuc septem dies alios et perrexit emittere
(☉: denuo emisit) columbam ex arca.
11. Et venit ad eum columba tempore vesperæ, et ecce folium
oleæ recens (v. viride, pr. decerptum) in ore (☉: rostro)
ejus, et intellexit Noachus, defluxisse aquas de terra.
12. Et exspectavit adhuc septem dies alios et emisit columbam,
et non perrexit (illa) redire ad eum amplius (☉: non
iterum rediit).
13. Et factum est primo et sexcentesimo anno, primo (mense),
primo (die) mensis (vitæ Noachi), ut exsiccata essent
aquæ de terra, et removit Noachus tectum arcæ et vidit,
et ecce! exsiccata erat superficies terræ.
14. Et mense secundo, septimo et vicesimo die mensis arida
facta erat terra.
15. Et locutus est Deus ad Noachum, dicendo:
16. *Egredere ex arca tu et uxor tua et filii tui et uxores
filiorum tuorum tecum!*
17. *Omnia viva (☉: animalia), quæ tecum (sunt), ex omni carne
(☉: de cunctis animantibus) inter aves et inter jumenta
(☉: pecora) et inter omnia reptilia, quæ repunt in terra,
educas tecum, et scateant in terra et fetum proferant
et augeantur in terra!*
18. Et egressus est Noachus, et filii ejus et uxor ejus et uxores
filiorum ejus cum eo.
19. Omnia animantia, omnia reptilia et omnes aves, omnia re-
pentia (☉: quidquid repit) in terra per genera sua (v. spe-
cies suas, pr. cognationes) egressa sunt ex arca.
20. Et exstruxit Noachus altare Jehovæ et sunsit de omnibus
animalibus puris et de omnibus avibus puris, et obtulit
holocausta in altari.
21. Et odoratus est Jehova odorem suavem (pr. suavitatis), et
dixit Jehova in animo suo (☉: secum constituit): *non ite-
rum maledicam amplius terræ* (pr. non addam maledi-
cendo amplius terræ ☉: non iterum eam perdam) *propter
hominem, quia figmentum cordis (☉: animi) hominis malum
(est) a pueritia ejus (☉: innata et perpetua est hominum*

malitia), et non pergam amplius vastare (pr. percuttere) omnia animantia, sicuti feci.

22. *In posterum omnes dies terræ* (ᾗ: quamdiu existit mundus) *sementis messisque et frigus calorque et æstas hyemsque et dies noxque non cessabunt* (desinent).

Caput IX.

1. *Et benedixit Deus Noacho et filiis ejus et dixit: fecundi estote et augemini et implete terram!*
2. *Timor vestri et terror vestri erit super omnibus animalibus terræ et super omnibus avibus coeli* (ᾗ: timori et terrori eritis omnibus terræ animalibus et avibus). *Omnia* ¹⁾ *quæ repunt humi* (pr. in omnibus quæ etc. ᾗ: omnia quæ numeranda sunt in reptilibus), *et omnes pisces maris in manus vestras tradentur.*
3. *Omne reptile, quod vivum est* (ᾗ: omnia animalia, quæ sese movent), *vobis erit ad cibum, sicut virorem herbæ* (ᾗ: gramen viride) *concedo vobis omnia* (sc. animantia, et quidem præter herbas et fructus cfr, 1, 29—30).
4. *Modo carnem in anima ejus, (h. e.) sanguine ejus* (ᾗ: carnem cruentam) *ne comedatis!*
5. *Nam certe sanguinem vestrum animarum vestrarum* (ᾗ: qui ad animas vestras, vitam vestram pertinet) *requiram* (ᾗ: vindicabo, ulciscar), *a manu omnis bestię requiram eum* (ᾗ: sanguinem i. e. animadvertam in omne animal, quod hominem necaverit), *et a manu hominis, a manu (inquam) viri fratris ejus* ²⁾ *requiram animam hominis* (ᾗ: ejusque sanguinem ab eo, qui illum interfecerit, repetam).
6. *Effundentem sanguinem hominis* (quod attinet), *per hominem sanguis ejus effundetur* (ᾗ: qui cædem commiserit,

Ferss. varr. ¹⁾ Nonnulli conjungunt cum antecedd. *timor et terror vester sit* — — *super omnibus, quæ repunt etc.* ²⁾ *Schumann: ab eo inquam, qui est frater ejus, quem occidit.*

supplicio debet affici), *quia in imagine Dei fecit hominem* (α: in imagine sua creavit Deus hominem).

7. *At vos secundi estote et augemini, scatete in terra et augemini in ea!*
8. *Et dixit Deus Noacho et filiis ejus cum eo, dicendo* (α: his verbis usus):
9. *Ego! ecce me stabilientem* (v. pangentem) *foedus meum vobiscum et cum semine vestro post vos* (α: cum posteris vestris)!
10. *Et cum omni anima viva* (α: omnibus animantibus), *quæ vobiscum* (est) *in avibus, in jumentis et in omnibus feris terræ vobiscum* (α: ex genere avium, jumentorum etc.), *ex omnibus, quæ egressa sunt ex arca* (pr. egressis arcæ), *ex* (s. cum) *omni animante terræ.*
11. *Et stabiliam foedus meum vobiscum, et non excindetur omnis caro amplius aquis diluvii, et non erit amplius diluvium ad perdendum terram* (α: promitto vobis, neque animantia aquarum inundatione amplius perditum iri, neque terram diluvio iri in posterum vastatum).
12. *Et dixit Deus: hoc* (sit) *signum foederis, quod ego pango* (pr. dans) *inter me et inter vos et inter omnem animam vivam, quæ vobiscum* (exsistit), *in generationes æternas* (α: hoc sit vobis documento, quo confirmemini, me eorum, quæ vobis et omnibus animantibus pollicitus sim, esse memorem).
13. *Arcum meum* (α: iridem) *posui in nube, et erit in signum foederis inter me et inter terram.*
14. *Et fiet, quando colligo nubem super terram, ut conspiciatur* (v. appareat) *arcus in nube.*
15. *Et recordabor foederis mei, quod* (pactum est) *inter me et inter vos et inter omnem animam vivam in omni carne* (α: de cunctis animantibus), *et non erunt amplius aquæ in diluvium ad perdendum omnem carnem.*
16. *Et erit arcus in nube, et videbo eum ad recordandum foederis æterni inter Deum et inter omnem animam vivam de omni carne, quæ in terra* (est).
17. *Et dixit Deus Noacho: hoc* (est) *signum foederis, quod stabilivi inter me et inter omnem carnem, quæ in terra* (est).

18. Fuerunt autem filii Noachi, egressi ex arca, Schemus et Chamus et Japhetus, et Chamus erat pater Canaanis.
19. Tres hi filii Noachi (erant), et ab illis dispersa est tota terra (α: eorum progenies per totam terram dissipata est).
20. Et coepit ¹⁾ Noachus, agricola (pr. vir terræ), plantare vineam (pr. coepit N. agricola et plantavit α: primus conseruit vineam).
21. Et bibit de vino et inebriavit se et retexit (α: nudavit) se in medio tentorii sui.
22. Et vidit Chamus, pater Canaanis, nuditatem (α: pudenda) patris sui et indicavit (hoc) duobus fratribus suis, (qui) foris (α: extra tentorium erant).
23. At sumsit (α: sumserunt) Schemus et Japhetus pallium et imposuerunt humeris amborum et accesserunt retrorsum et texerunt pudenda patris sui, et vultus eorum (erant) retrorsum (α: aversi), et pudenda patris sui non viderunt.
24. Et evigilavit Noachus e vino suo (α: crapula sua) et cognovit (α: certior factus est de eo), quod fecisset ipsi filius suus minor (natu).
25. Et dixit: *maledictus (sit) Canaan, servus servorum erit fratribus suis* (α: vilissima servitute pressus et fratribus suis addictus sit)!
26. Et dixit: *benedictus sit* (α: celebretur) *Jehova, Deus Schemi!*
At sit Canaan servus iis (α: posteris Schemi)!
27. *Amplum* ²⁾ *spatium concedat Deus Japheto* (α: amplissimam regionem colendam ei largiatur), *et habitabit* (Japhetus) ³⁾ *in tentoriis Schemi* (α: ita dilatentur fines regionis Japheto concessæ, ut habitet etiam in sedibus Schemi), *at sit Canaan servus illis!*
28. Et vixit Noachus post diluvium trecentos annos et quinquaginta annos.
29. Et fuerunt omnes dies Noachi nongenti anni et quinquaginta anni, et mortuus est.

Verss. varr. ¹⁾ Alii: coepit Noachus sc. esse agricola. ²⁾ Alii: alliciet Deus Japhetum, ut habitet. *Jonathan*: concederet Jehova terminos Japheti. ³⁾ Alii: habitabit Deus in tentoriis Schemi.

Caput X.

1. Atque hæ (sunt) generationes filiorum Noachi, *Schemi, Chami et Japheti*, et nati sunt illis filii post diluuium.
2. Filii *Japheti*: Gomer et Magog et Madai et Javan et Tubal et Meschech et Tiras.
3. Et filii Gomeri: Aschkenas et Riphath et Thogarmah.
4. Et filii Javanis: Elischah et Tharschisch, Chittim et Dodanim.
5. Ab hisce dispersæ sunt regiones ¹⁾ gentium in terris ipsarum (α: omnes illi populi, Japheto oriundi, illam sibi orbis terrarum partem diviserunt, quæ proprio nomine Hebræis *regiones gentium* dicitur), quilibet (sc. populus, pr. vir) juxta linguam suam, juxta genera (v. familias) sua in gentibus suis.
6. Ac filii *Chami*: Cusch et Mizraim et Phut et Canaan.
7. Et filii Cuschi: Seba et Chavilah et Sabthah et Ramah et Sabtecha. Et filii Ramæ: Scheba et Dedan.
8. Et Cusch genuit Nimrodum; hic coepit esse potens in terra (α: primus fuit, qui regnum inter homines condidit).
9. Ille fuit potens venatione ad conspectum Jehovæ (α: venator quam maxime validus); propterea dicitur (α: dici solet ut proverbium): *ut Nimrodus potens venatione ad conspectum Jehovæ.*
10. Et fuit initium regni ejus Babel et Erech et Achad et Chalnech in terra Schinear.
11. Ex terra hac egressus est Aschur ²⁾, qui ædificavit Niniven et Rechoboth-Ir ³⁾ et Calach.
12. Et Resen (sita est) inter Niniven et Calach, hæc est urbs magna (α: reliquarum maxima).
13. Et Mizraim genuit Ludæos et Anamæos et Lehabæos et Naphthuchæos
14. Et Pathrusæos et Casluchæos, ex quibus exierunt Pelischthæi et Caphthoræi.
15. Et Canaan genuit Zidonem, primogenitum suum, et Chethum

Verss. varr. ¹⁾ Alii: insulæ. ²⁾ Alii: ex qua terra egressus est sc. Nimrodus in Assyriam. ³⁾ Alii: Rechoboth urbem.

16. Et Jebusi et Emori et Girgaschi
17. Et Chivi et Arki et Sini
18. Et Arvadi et Zemari et Chamathi, et postea dispersæ sunt familiæ Canaanis (α: Cananæorum familiæ per varias regiones sese diffuderunt).
19. Et erat (α: extendebatur) terminus Canaanis (α: Cananæorum) a Zidone, qua itur (pr. quoad venire tuum, dum is) Gerarem usque ad Assam, qua itur Sodomam et Gomorram et Admam et Zeboim usque ad Iascham.
20. Hi filii (α: -posteri) *Chami* juxta familias suas, juxta linguas suas in regionibus suis, in gentibus suis.
21. Et *Schemo* ¹⁾ natum est quoque ipsi (α: suscepta soboles etiam ipsi), patri (scilicet) omnium filiorum Eberi, fratri Japheti, (nati) majori ²⁾.
22. Filii *Schemi*: Elam et Aschur et Arphachschað et Lud et Aram.
23. Et filii Arami: Uz et Chul et Gether et Masch.
24. Et Arphachschað genuit Schelachum, et Schelachus genuit Eberum.
25. Et Ebero nati sunt duo filii; nomen prioris Peleg, nam diebus ejus divisa est terra, et nomen patris ejus (erat) Joktan.
26. Et Joktan genuit Aliaodadum et Schelephum et Chazarmavethum et Jerachum
27. Et Hadoramum et Usalem et Diklam
28. Et Obalem et Abimaclem et Schebam
29. Et Ophirum et Chavilam et Jobabum: omnes hi (fuerunt) filii Joktanis.
30. Et fuit habitatio (sedes) eorum a Mescha, usque dum venias Sepharam, montem Orientis (α: montana Orientalia).
31. Hi (fuerunt) filii *Schemi* juxta familias suas, juxta linguas suas, in regionibus suis, in gentibus suis.
32. Hæ (fuerunt) familiæ filiorum *Noachi* juxta generationes suas, in gentibus suis, et ex illis dispersæ sunt gentes (α: diversæ nationes originem ducunt) in terra post diluvium.

Verss. varr. ¹⁾ *Syrus*: et Schemus genuit etiam ipse etc. *Dathe*: et Semo nata est copia (α: Semus pater multarum gentium fuit), hic est pater omnium Hebræorum. ²⁾ Alii: majoris, ut conjungatur cum Japheti.

Caput XI.

1. Et fuit universa terra unius linguae et verborum eorundem (α: omnes homines tunc una eademque lingua et eodem sermone utebantur).
2. Et factum est, cum proficiscerentur (pr. in τῷ proficisci eorum) ex Oriente, ut invenirent vallem (α: planitiem) in terra Schinear, et conederunt ibi.
3. Et dixerunt alter alteri (pr. vir proximo suo): *agedum! ducamus* (pr. laterificemus) *lateres et uramus* (eos) *ad ustionem* (α: eosque igne coquamus)! Et fuit illis later pro lapide, et bitumen fuit illis pro luto.
4. Et dixerunt: *age! ædificemus nobis urbem et turrim, et caput* (α: fastigium) *ejus* (sit) *in coelo* ¹⁾ (α: turrim altissimam), *et faciamus nobis nomen* (α: signum, ut ad locum nostrum, si discesserimus, facili negotio possimus redire), *ne* ²⁾ *dispergamur per superficiem omnis terræ!*
5. Et descendit Jehova ad videndum urbem et turrim, quam ædificabant filii hominis (α: homines).
6. Et dixit Jehova: *ecce! unus populus et lingua una omnibus* (est), *et hoc est, quod inceperunt facere* (pr. hoc est τὸ incipere eorum ad faciendum), *et nunc non prohibebitur ab illis omne, quod cogitaverint facere* (α: jam prosperum initium fecerunt hujus operis, quo fiet, ut nihil non sibi deinceps successurum sperent).
7. *Age! descendamus et confundamus ibi linguam eorum, ita ut non audiant* (α: intelligant) *alter linguam alterius.*
8. Et dispersit Jehova eos inde super faciem universæ terræ, et desierunt ædificare urbem.
9. Propterea vocatum est (pr. vocavit sc. vocans) nomen ejus Babel, nam ibi confudit Jehova linguam universæ terræ, et inde dispersit eos Jehova super faciem universæ terræ.
10. Hæ (sunt) generationes (v. hæc est genealogia) *Schemi*: *Schemus* natus (erat) centum annos, et genuit Arphachsadium biennio post diluvium.

Verss. varr. ¹⁾ Alii; in coelum α: ad coelum usque pertingat. ²⁾ Alii: comparemus nobis famam, antequam dispergamur.

11. Et vixit Schemus, postquam genuerat ille Arphachscha-
dum, quingentos annos, et genuit filios et filias.
12. Et *Arphachschadus* vixit quinque et triginta annos, et ge-
nuit *Schelachum*.
13. Et vixit *Arphachschadus*, postquam genuerat ille *Sche-
lachum*, tres annos et quodringentos annos, et genuit
filios et filias.
14. Et *Schelachus* vixit triginta annos, et genuit *Eberum*.
15. Et vixit *Schelachus*, postquam genuerat ille *Eberum*, tres
annos et quodringentos annos, et genuit filios et filias.
16. Et vixit *Eberus* quatuor et triginta annos, et genuit *Pele-
gum*.
17. Et vixit *Eberus*, postquam genuerat ille *Pelegum*, triginta
annos et quodringentos annos, et genuit filios et filias.
18. Et vixit *Pelegus* triginta annos, et genuit *Reum*.
19. Et vixit *Pelegus*, postquam genuerat ille *Reum*, novem
annos et ducentos annos, et genuit filios et filias.
20. Et vixit *Reus* duos et triginta annos, et genuit *Serugum*.
21. Et vixit *Reus*, postquam genuerat ille *Serugum*, septem
annos et ducentos annos, et genuit filios et filias.
22. Et vixit *Serugus* triginta annos, et genuit *Nachorem*.
23. Et vixit *Serugus*, postquam genuerat ille *Nachorem*, ducen-
tos annos, et genuit filios et filias.
24. Et vixit *Nachor* novem et viginti annos, et genuit *The-
rachum*.
25. Et vixit *Nachor*, postquam genuerat ille *Therachum*, noven-
decim annos et centum annos, et genuit filios et filias.
26. Et vixit *Therachus* septuaginta annos, et genuit *Abramum*,
Nachorem et *Haranem*.
27. Et hæc est historia *Therachi*:
Therachus genuit *Abramum*, *Nachorem* et *Haranem*, et
Haran genuit *Lotum*.
28. Et mortuus est *Haran* ad faciem *Therachi*, patris sui (3:
vivente et superstitute patre), in terra nativitatis suæ (3:
in solo suo natali), *Ure Chaldæorum*.
29. Et duxerunt (pr. duxit) *Abramus* et *Nachor* sibi uxores;
nomen uxoris *Abrami* (erat) *Sarai*, et nomen uxoris *Na-
choris* (erat) *Milca*, filia *Haranis*, patris *Milcæ* et patris
Iiscæ.

- ε 30. Et erat Sarai sterilis, nulla ei (erat) proles.
- ε 31. Et sumsit Therachus Abramum, filium suum, et Lotum, filium Haranis, filium filii sui, et Sarai, nurum suam, uxorem Abrami, filii sui, et egressi sunt (vel alii, qui Ure habitabant, vel ceteri, qui ad familiam Therachi pertinebant) cum illis ¹⁾ Ure Chaldæorum ad eundum (migrandum) in terram Canaanis (α: Cananæam). Et venerunt Charanem et consederunt ibi.
- ε 32. Et erant dies Therachi quinque anni et ducenti anni, et mortuus est Therachus Charane.

Caput XII.

1. Et dixit Jehova Abramo: *ito tibi* (α: migra) *e terra tua et e natalibus tuis* (α: e terra, ubi natus es, e patria tua) *et e domo patris tui, in terram, quam monstrabo tibi!*
2. *Et faciam te in gentem magnam* (α: posteros tuos augebo, ut magnam efficiant gentem), *et benedicam tibi* (α: omni bonorum genere te felicem reddam), *et magnum faciam nomen tuum* (α: illustrem te et celebrem reddam), *et esto benedictio* (α: felicissimus, omnibus bonis eris cumulatus)!
3. *Et benedicam benedicientibus tibi et maledicenti tibi maledicam* (α: amicis tuis favebo, perdam inimicos), *et bene precabuntur sibi*²⁾ *per te* (α: per posteros tuos) *omnes gentes terræ* (α: sibi posterorum tuorum sortem adprecabuntur)!
4. Et profectus est Abramus, quemadmodum dixerat (α: præceperat) ei Jehova, et profectus est cum eo Lotus, et Abramus natus (erat) quinque annos et septuaginta annos, cum exiret Charane.
5. Et sumsit (α: secum duxit) Abramus Sarai, uxorem suam, et Lotum, filium fratris sui, et omnes facultates ipsorum (pr. omne acquisitum eorum), quas acquisiverant, et animas

Verss. varr. ¹⁾ Alii: cum suis. ²⁾ Alii: felicitatem consequentur.

- (pr. animam α : servos), quas comparaverant (pr. fecerant) Charane, et egressi sunt ad proficiscendum in terram Cananæam, et venerunt in terram Cananæam.
6. Et transiit Abramus per terram usque ad locum Sichemi (α : ubi deinde Sichem exstructa est), usque ad terebinthum ¹⁾ Moreh, et Cananitæ tunc (erant) in terra.
 7. Et apparuit (pr. conspiciendum se præbuit) Jehova Abramo et dixit: *semini tuo* (α : posteris tuis) *dabo terram hanc*. Et exstruxit ibi altare Jehovæ, qui apparuerat ipsi.
 8. Et migravit (pr. revellit sc. paxillos tentorii terræ infixos, castra movit) inde montem (α : regionem montanam) versus, (qui est) ab oriente Bethelis, et fixit (pr. expandit) tentorium suum; Bethel (erat) a mari (α : ab occidente), et Ai ab oriente, et exstruxit ibi altare Jehovæ et invocavit nomen Jehovæ (α : sacra fecit).
 9. Et profectus est (pr. paxillos tentorii evellit ad castra movenda) Abramus cundo et proficiscendo (α : sensim iter persecutus est Nomadum more) meridiem versus.
 10. Et oborta est fama in terra illa, et descendit Abramus in Ægyptum ad peregrinandum (α : commorandum) ibi, nam gravis erat fames in terra illa (α : Cananæa).
 11. Et factum est, cum appropinquaret ad veniendum in Ægyptum (α : cum jam propius Ægyptum accessisset), ut diceret Sarai, uxori suæ: *ecce quæso, scio, mulierem formosam adspectu te (esse)*.
 12. *Et fiet, quando viderint te Ægyptiï et dixerint* (α : cogitaverint): *uxor ejus hæc (est), tum interficient me, sed te vivam conservabunt*.
 13. (Quare) *dic, quæso, sororem meam te (esse), ut bene mihi sit propter te, et vivat anima mea tua causa* (α : hoc tibi debebo, quod vivam)!
 14. Et factum est, quum venisset Abramus in Ægyptum, ut viderent Ægyptiï mulierem, quod formosa (esset) illa valde (α : formosissimam eam esse).
 15. Et viderunt eam principes (v. aulici) Pharaonis et laudarunt eam coram Pharaone, et capta est mulier (et deducta in) domum Pharaonis.

Verss. varr. ¹⁾ Alii: quercum. *Castellio* et alii: planitiem.

16. Et Abramo benefecit (Pharao) propter eam, et fuit ei grex et armentum (α: oves et boves) et asini et servi et ancillæ et asinæ et cameli.
17. At percussit Jehova Pharaonem plagis magnis (α: graviter afflixit eum aut merbo aut alio infortunio) et domum ejus propter Sarai, uxorem Abrami.
18. Et vocavit (α: venire jussit) Pharao Abramum et dixit: *quare hoc fecisti mihi? Quare non indicasti mihi, uxorem tuam (esse) hanc?*
19. *Quare dixisti: soror mea hæc (est)? Et sumsi eam mihi in uxorem* (α: quamobrem non dubitavi, quominus eam ducerem uxorem), *et nunc, ecce! uxorem tuam sume et abi!*
20. Et præcepit de eo Pharao viris (α: certis hominibus, quos ad hanc rem destinavit), et dimiserunt (α: ut ad terminos regni deducerent) eum et uxorem ejus et omnia, quæ illi (erant).

Caput XIII.

1. Et adscendit Abramus ex Ægypto ipse et uxor ejus et omnia, quæ ipsi (erant), et Lotus cum eo, meridiem versus (sc. Cananææ).
2. Et Abramus dives (pr. gravis) admodum (erat) pecore, argento et auro.
3. Et profectus est per mansiones suas (α: nomadum instar certis locis commoratus) a meridie usque ad Bethalem, ad eum locum, ubi fuerat tentorium ejus initio (α: priusquam in Ægyptum demigraret), inter Bethalem et inter Ai,
4. Ad locum altaris illius, quod fecerat (exstruxerat) ibi antea, et invocavit ibi Abramus nomen Jehovæ.
5. Et etiam Loto proficiscenti cum Abramo erat (α: erant) grex et armentum (α: oves et boves) et tentoria.
6. Et non ferebat eos terra ad habitandum simul (α: non permisit iis pascuum illius regionis ob numerosas ipsorum greges, ut simul habitarent), nam erant facultates eorum magnæ, et non potuerunt (illi) habitare simul (α: majore

res erant opes eorum, quam ut unam eandemque regionem possent incolere).

7. Et exstitit (v. orta est) rixa inter pastores pecoris Abrami et inter pastores pecoris Loti. At Cananitæ et Pherezitæ tunc habitabant in terra.
8. Et dixit Abramus Loto: *ne quæso sit contentio inter me et inter te, atque inter pastores meos et inter pastores tuos, quia consanguinei* (pr. viri fratres) *nos* (sumus)!
9. *Nonne universa hæc terra* (regio) *coram te* (est α : patet tibi)? *Separa te, quæso, a me! Si ad sinistram* (sc. discesseris), *tum ad dextram ibo* (v. me convertam), *sin vero ad dextram* (sc. abieris), *ad sinistram me convertam.*
10. Et sustulit Lotus oculos suos et vidit totum tractum ¹⁾ Jordanis (α : circa Jordanem), quod totus esset (multis fontibus) irrigatus. Antequam perderet Jehova Sodomam et Gomorram (erat) sicut hortus Jehovæ, sicut terra Ægypti (similis erat ea regio horto amoenissimo sive Ægypto), usque dum venias Zoarem (α : usque ad Zoarem).
11. Et elegit sibi Lotus omnem tractum Jordanis, et profectus est Lotus orientem versus*. Et separati sunt alter ab altero (pr. vir a fratre suo).
*Pr. ab oriente; elliptice pro: profectus est Lotus, ut habitaret ab oriente α : in tractu orientali.
12. Abramus habitavit in terra Cananæa, et Lotus habitavit in urbibus tractus illius (circa Jordanem), et tentoria promovit ²⁾ usque ad Sodomam.
13. Et viri Sodomæ mali (erant) et peccatores coram Jehova valde (α : impii quammaxime in Deum).
14. Et Jehova dixit Abramo, postquam separaverat se Lotus ab illo: *tolle, quæso, oculos tuos et contemplare ex loco, ubi tu* (versaris), *septentrionem et meridiem et orientem et occidentem versus!*
15. *Nam universam hanc terram, quam tu vides, tibi eam dabo et semini tuo* (α : posteris tuis) *in perpetuum.*
16. *Et reddam* (pr. ponam) *semen tuum ut pulverem terræ: si poterit quis* (pr. vir) *numerare pulverem terræ, etiam semen tuum numerabitur.*

Verss. varr. ¹⁾ Alii: planitiem. ²⁾ Alii: fixit.

17. *Surge, proficiscere in terra (v. terram peragra) juxta longitudinem ejus et juxta latitudinem ejus! Nam tibi eam dabo.*
18. Et movit ¹⁾ tentoria Abramus et venit et habitavit ad terebinthos ²⁾ Mamræ, quæ (sunt) in Chebrone (α: juxta Chebronem), et extruxit ibi altare Jehovah.

Caput XIV.

1. Et factum est diebus Amraphelis, regis Schinearum, Arjochi, regis Ellasaris, Kedorlaomeri, regis Elami, et Thidalis, regis gentium ³⁾ (α: Galilææ).
2. Ut gererent bellum cum Bera, rege Sodomæ, et cum Birscha, rege Gomorræ, Schineabo, rege Admæ, et Schemebere, rege Zeboim, et (cum) rege Belæ, hæc Zoar (nunc appellatur).
3. Omnes hi sociati convenerunt in vallem Siddim ⁴⁾, quæ (nunc dicitur) mare salis (α: mare salsum s. mortuum).
4. Duodecim annos servierant (α: tributa solverant) Kedorlaomero, et tertio decimo anno rebellarunt.
5. Sed quarto decimo anno venit Kedorlaomer et reges, qui cum eo (sc. foedere conjuncti erant), et profligarunt Rephaitas ⁵⁾ in Aschtaroth-Karnaim et Susitas ⁶⁾ in Hama et Emitas in Schave-Kirjathaim ⁷⁾,
6. Et Choritas in monte ipsorum Scir usque ad terebinthum ⁸⁾ Paranis, quæ (est) juxta desertum (α: quæ non procul abest a deserto sc. Arabiæ).
7. Et redierunt et venerunt ad En-Mischphat (α: fontem judicii), hic (locus) Kadesch (nunc dicitur), et devastarunt (pr. percusserunt) omnem agrum Amalekitarum et etiam Amoritarum, qui habitabant in Chazazon-Thamar.
8. Et exiit rex Sodomæ et rex Gomorræ et rex Admæ et rex

Vers. varr. ¹⁾ Alii: tetendit, fixit. ²⁾ Alii: in quercetis. ³⁾ Alii: Gogitarum. ⁴⁾ Alii: planitiem agrorum. Al. vallem rectitudinum α: planam planitiem. ⁵⁾ Al. gigantes. ⁶⁾ Al. fortes. ⁷⁾ Al. planitie (urbis) Kirjathaim. ⁸⁾ Alii: planitiem s. campestria.

- Zeboim et rex Belæ, hæc Zoar (nunc dicitur), et instruxerunt contra eos aciem (pr. bellum) in valle Siddim,
9. Contra Kedorlaomerum, regem Elami, et Thidalem, regem gentium, et Amraphelem, regem Schinearis, et Arjochum, regem Ellasaris, quatuor reges contra quinque.
 10. Sed vallis Siddim repleta erat puteis (pr. putei putei erat) bituminis, et fugerunt reges (pr. rex) Sodomæ et Gomorræ et ceciderunt ibi, et reliqui (qui e proelio evaserunt) ad montem (α: montes) fugerunt.
 11. Et sumserunt (sc. victores) omnes facultates Sodomæ et Gomorræ et omnem cibum (v. annonam commecatunquæ) eorum et abierunt.
 12. Et sumserunt (α: captivum abduxerunt) Lotum et opes ejus, filium patris Abrami, et abierunt, et ille (tunc) habitabat Sodomæ.
 13. At venit quidam fugâ elapsus (v. qui e pugna evaserat) et nuntiavit Abramo Ebræo; hic autem habitavit ad terebinthos Mamrei Amoritæ, patris Escholis et fratris Aneri, atque hi (erant) conjuncti foedere cum Abramo (pr. domini foederis Abrami).
 14. Et audivit Abramus, captivum abductum esse fratrem (α: consanguineum) suum, et eduxit (ad pugnam) initiatos (α: peritos v. viros probatæ fidei) suos, natos domus suæ (α: vernas suos), octodecim et trecentos, et persecutus est (hostes) usque ad Danem.
 15. Et divisit se super eos (α: copiis divisit eos aggressus est) nocte, ipse et servi ipsius, et profligavit eos et persecutus est eos usque ad Chobam, quæ (est) a sinistra (α: ad septentrionem) Damasci.
 16. Et reduxit omnes opes, et etiam Lotum, fratrem (α: consanguineum) suum, et opes ejus reduxit, et etiam mulieres et populum (α: mulieres, universam denique populum).
 17. Et exiit rex Sodomæ obviam ei, postquam redierat ille a profligando Kedorlaomerum et reges, qui cum eo (conjuncti erant), in vallem Schave, hæc (nunc dicitur) vallis regis (v. regia).
 18. Et Melchisedecus, rex Schalemi, produxit (v. adtulit) panem et vinum; et ille (fuit) sacerdos Dei summi.

19. Et benedixit ei (Abramo ☉: gratulabundus de victoria fausta quæque ei adprecatus est) et dixit: *benedictus* (sit) *Abramus Deo supremo* (☉: beneficiat ei Deus), *possidenti coelum et terram* (☉: domino coeli et terræ)!
20. *Et benedictus* (sit) *Deus supremus* (☉: laudetur, gratiæ ei agantur), *qui tradidit hostes tuos in manum tuam!* Et dedit (Abramus) ei (Melchisedeco) decimam ex omnibus (☉: decimam prædæ partem).
21. Et dixit rex Sodomæ Abramo: *da mihi animas* (☉: homines Sodomitas, quos reduxisti), *et opes sume tibi!*
22. Et dixit Abramus regi Sodomæ: *sustuli manum meam ad Jehovam, Deum supremum, possidentem coelum et terram,*
23. (Hoc jurans): **si a filo* ¹⁾ *usque ad corrigiam calcei, et si (inquam) sumserim de omnibus, quæ tibi (sunt — male me perdat Deus!). Non enim dices: ego ditavi Abramum.*
- *☉: neque filium neque corrigiam calcei s. ne minimum et vilissimum quidem accipiam ex illis, quæ tua sunt.
24. *Nihil ad me* ²⁾ (perveniat ☉: nihil mihi vindico)! *Tantum quod comederunt pueri* (☉: servi) *et pars virorum, qui profecti sunt necum, Aneri, Escheolis et Mamrei, hi accipient partem suam* (prædæ)!

Caput XV.

1. Post res hæc (pr. verba hæc) factum est verbum Jehovæ ad Abramum (☉: effatum Jehovæ ad Abramum pervenit) in visione, dicendo: *ne timeas Abrame! Ego (sum) clypeus tibi* (☉: præsidio tibi sum adversus omnia pericula), *merces* ³⁾ *tua magna erit admodum* (☉: permagna).
2. Et dixit Abramus: *domine Jehova! Quid dabis mihi? Nam ego discedam* ⁴⁾ (sc. ex hac vita) *prole carens, et filius*

Verss. varr. ¹⁾ Alii: vestimentis ☉: a rebus pretiosioribus usque ad vilissima quævis. ²⁾ Alii: præter illud. ³⁾ Alii: ego permagna tua merces sum. ⁴⁾ Alii: incedo, vitam ago, vivo.

- possessionis* ¹⁾ (ᾗ: possessor) *domus meæ* (ᾗ: rei familiaris meæ) *hic* (erit) *Damascenus Elieser*.
3. Et dixit Abramus: *ecce! mihi non dedisti semen* (ᾗ: prolem), *et ecce filius domus meæ* (ᾗ: verna meus) *hæres erit meus*.
 4. Et ecce verbum (ᾗ: responsum) Jehovæ ad eum dicendo: *minime hæres tuus erit ille, sed qui egredietur e visceribus tuis* (ᾗ: filius tuus genuinus), *is hæres erit tuus!*
 5. Et eduxit eum foras et dixit: *specta, quæso, coelum versus* (ᾗ: adspice coelum), *et numera stellas, si poteris numerare eas!* dixitque ei: *ita erit semen tuum* (ᾗ: tam numerosa erit proles tua)!
 6. Et fidem habuit Jehovæ, et imputavit (Jehova) hoc ei justitiam (ᾗ: hanc fidem Abrami ut egregium pietatis documentum accepit).
 7. Et dixit ei: *ego* (sum) *Jehova, qui eduxi te Ure Chaldæorum, ut darem tibi terram hanc ad possidendam eam*.
 8. Et dixit (Abramus): *domine Jehova! Unde cognoscam, me possessurum esse eam?*
 9. Et dixit ei (Jehova): *sume mihi vitulam triennem et capram triennem et arietem triennem et turturem et pullum columbinum*.
 10. Et sumsit ei omnia ista et dissecuit ea in medio (ᾗ: in duas partes) et posuit alteram partem segmenti (pr. virum segmenti sui) ex adverso alterius (pr. socii ejus ᾗ: singulas partes dissectas singulis opposuit), at aves non dissecuit.
 11. Et descenderunt aves rapaces (pr. descendit avis rapax) in cadavera illa (ᾗ: segmenta victimarum), et abegit (pr. exsufflavit, flatu abegit) eas Abramus.
 12. Et factum est, cum sol ad occasum vergeret (pr. factum est, sol ad occidendam), ut sopor incideret super Abramum, et ecce terror, obscuritas magna, cadebat (pr. cadens) super eum (ᾗ: magno tenebrarum terrore correptus est).
 13. Et dixit (Jehova) Abramo: *profecto scies* (pr. sciendo scies), *peregrinum futurum esse semen tuum in terra non sua* (ᾗ: aliena), *et servient* (posterii tui) *iis* (ᾗ: incolis terræ

Verss. varr. ¹⁾ Alii: *filius cursitationis aut politionis domus meæ ᾗ: procurator domus meæ est etc.*

- peregrinæ), et vexabunt (sc. incolæ terræ peregrinæ) eos per quadringentos annos.
14. *Sed etiam gentem, cui servient, judicabo* (poena afficiam) *ego, et postea egredientur* (posteri tui) *cum opibus magnis.*
15. *At tu venies ad patres* (3: majores) *tuos in pace* (3: tranquillam ad mortem usque vitam ages); *sepelies in senectute bona* (3: jucunda, tranquilla).
16. *Et generatio quarta redibit*¹⁾ (pr. redibunt 3: generationis quartæ posteri tui) *huc, nam non perfecta est improbitas Amotarum huc usque* (3: nondum ad summum pervenit, ut poenam divinam effugere non possit).
17. *Et factum est, cum sol occidisset* (pr. factum est, sol iverat), *et densa caligo esset, ut ecce* (appareret) *furnus fumans* (pr. fumi) *et fax ignea* (pr. ignis), *quæ transibat per segmenta illa* (3: dissectas animalium partes).
18. *Die illo pepigit* (pr. cecidit) *Jehova cum Abramo foedus* (3: solennem ei dedit promissionem), *dicendo: semini tuo dabo terram hanc a flumine Ægypti* (3: Nilo) *usque ad flumen magnum, flumen Euphratem,*
19. *Kenitas et Kenisitas et Kadmonitas*
20. *Et Chethitas et Pherisitas et Rephaitas*
21. *Et Amoritas et Cananitas et Gîrgaschitas et Jebusitas.*

Caput XVI.

1. *At Sarai, uxor Abrami, non peperit ei, et illi (Sarai) ancilla Ægyptia (fuit), et nomen ejus Hagar (fuit).*
2. *Et dixit Sarai Abramo: ecce, quæso! occlusit me Jehova a pariendo* (3: negavit mihi prolem). *Intra quæso ad ancillam meam! Forte ædificabor ex ea* (3: per illam proles mihi continget). *Et obedivit Abramus voci Sarai.*
3. *Et sumsit Sarai, uxor Abrami, Hagarem Ægyptiam, ancillam suam, a fine decem annorum* (3: exactis decem annis),

Verss. varr.) Alii: generatione quarta redibunt (posteri tui) etc.

- ex quo consererat Abramus in terra Cananæa, et dedit eam Abramo, marito suo, ei in uxorem (3: ut ei esset uxor).
4. Et intravit (hic) ad Hagarem, et concepit illa, sed vidit se concepisse, et contempta (pr. vilis) fuit hera ejus in oculis ejus (3: heram suam contemnere coepit).
 5. Et dixit Sarai Abramo: *injuria*¹⁾ mea (sit) propter te (3: tua causa injuriam ferre cogor). Ego (enim) tradidi ancillam meam in sinum tuum (3: amplexibus tuis), sed vidit, se concepisse, et contempta sum in oculis ejus: *judicabit Jehova inter me et inter te* (3: litem nostram dirimet Jehova)!
 6. Et dixit Abramus Sarai: *ecce! ancilla tua in manu* (3: potestate) tua (est); *fac ei, quod bonum* (sit) in oculis tuis (3: pro arbitrio eam tractes)! Et afflixit (3: durius tractavit) eam Sarai, et aufugit (Hagar) a facie ejus.
 7. Et invenit (3: offendit, incidit in) eam angelus Jehovæ ad fontem aquæ in deserto, ad fontem illum in via Schuris (3: quæ ducit Schurem).
 8. Et dixit: *Hagar, ancilla Sarai! Unde venis et quo abis?* Et dixit illa: *a facie Sarai, heræ meæ, ego fugio.*
 9. Et dixit ei angelus Jehovæ: *redeas ad heram tuam et sub-mitte te sub manus ejus!*
 10. Et (porro) dixit ei angelus Jehovæ: *quammaxime* (pr. augebo) *augebo semen tuum* (3: numerum posterorum tuorum), *et non numerabitur præ multitudine.*
 11. Et (denique) dixit ei angelus Jehovæ: *ecce gravida es* (pr. te gravidam), *et paries filium, et vocabis nomen ejus Ismael* (3: audit Deus), *nam audivit Jehova afflictionem tuam.*
 12. *Et ille erit onager homo* (3: præditus indole onagri, onagro similis); *manus ejus* (erit) *in omnes et manus omnium in eum* (3: manus conseret cum omnibus et omnes cum eo), *et ad faciem omnium fratrum suorum* (3: fratribus suis ab oriente) *habitabit.*
 13. Et vocavit (Hagar) nomen Jehovæ loquentis cum ipsa: *tu*

Verss. varr. ¹⁾ Alii: *lis est mihi contra te.* Alii: *injuria, quæ mihi fit, tibi incumbit.* Alii: *injuriæ mihi factæ poena sit in te!* Dathæ et Schott: *tuon est, injuriam mihi illatam ulcisci.*

Deus visionis (α: qui te conspiciendum praeuisti), nam dixit: *an*¹⁾ *etiam hic video* (vivo) *post visionem* (α: postquam deum vidi)?

14. Ideo vocatus est puteus ille (pr. vocavit sc. vocans puteum illum): *puteus*²⁾ *vivæ visionis* (α: puteus, apud quem Deus sine vitæ jactura apparuit). Ecce est inter Kadesch et inter Bared.
15. Et peperit Hagar Abramo filium, et vocavit Abramus nomen filii sui, quem peperit Hagar, Ismael.
16. Et Abramus natus (erat) octoginta annos et sex annos, cum pareret Hagar Ismaelem Abramo.

Caput XVII.

1. Et fuit Abramus natus nonaginta annos et novem annos, et apparuit Jehova Abramo et dixit ei: *ego Deus omnipotens* (sum); *ambula coram me* (α: vitam degas mihi probatam), *et esto integer* (sc. moribus s. probus)!
2. *Et inibo* (pr. dabo) *foedus meum inter me et inter te, et augebo te quammaxime* (pr. cum vehementia vehementiæ).
3. Et procidit Abramus in faciem suam (α: pronus in terram cecidit), et locutus est cum eo Deus dicendo:
4. *Ego* (α: me quod attinet)! *ecce foedus meum tecum* (pangitur): *eris pater multitudinis populorum!*
5. *Et non vocabitur amplius nomen tuum Abramus* (α: pater altitudinis), *sed erit nomen tuum Abrahamus* (α: pater magnæ multitudinis), *nam patrem multitudinis populorum faciam te.*
6. *Et secundum reddam te quammaxime, et faciam te in gentes* (α: parentem gentium), *et reges ex te egredientur.*
7. *Et erigam* (pangam) *foedus meum inter me et inter te et inter semen tuum post te per generationes ipsorum* (sc.

Verss. varr. 1) Hieronymus: *profecto hic vidi posteriora videntis me* cfr. Ex. 33, 23 etc. 2) Alii: *fontis visionis Dei vivi*. Vulgatus: *puteum viventis et videntis me.*

- posterorum) *in foedus æternum, ut sim tibi Deus et semini tuo post te.*
8. *Et dabo tibi et semini tuo post te terram peregrinationum tuarum* (α: in qua peregrinaberis), *totam terram Cananæam in possessionem æternam, et ero illis Deus.*
9. *Et dixit Deus Abrahamo: et tu foedus meum servabis, tu et semen tuum post te per generationes ipsorum.*
10. *Hoc* (est) *foedus meum* (α: signum foederis me inter et vos pacti), *quod servabitis inter me et inter vos et inter semen tuum post te: circumcidi inter vos* (s. vobis) *omnem masculum* (α: ut circumcidantur vobis omnes mares).
11. *Et circumcidetis carnem præputii vestri, et erit* (hoc) *signum foederis inter me et inter vos.*
12. *Et natus octo dies circumcidetur vobis omnis masculus per generationes vestras, natus domi* (α: verna) *et emtus argento* (pr. acquisitio argenti) *ab omni filio peregrini* (α: peregrinis), *qui non de semine tuo est.*
13. *Certe* (pr. circumcidendo) *circumcidetur natus domus tuæ et emtus argento tuo, et erit foedus meum in carne vestra in foedus æternum* (α: signum hoc foederis mei in corpore vestro erit perpetuum).
14. *Sed præputiatus mas* (α: præputiatum quod attinet), *cujus*¹⁾ *caro præputii non circumcisa fuerit, excindetur anima illa* (α: homo iste) *e populo suo* (α: supplicio afficietur)! *Foedus meum fregit* (α: violavit).
15. *Et dixit Deus Abrahamo: Sarai uxor tua* (α: Sarai uxorem tuam quod attinet), *non vocabis nomen ejus Sarai* (α: mulier generosa), *sed Sara* (α: mulier fecunda) *nomen ejus* (erit).
16. *Et benedicam ei, et etiam dabo ex ea tibi filium, et benedicam ei, et erit in gentes* (α: mater erit gentium); *reges populorum ex ea erunt* (α: originem trahent).
17. *Et cecidit Abrahamus in faciem suam, et risit et dixit in corde suo: num nato centum annos parietur* (α: num homo centum annos natus liberos procreabit)? *Et num Sara, nata nonaginta annos, pariet?*
18. *Et dixit Abrahamus Deo: utinam Ismael vivat coram facie tua* (α: te eum tuente)!

Verss. varr. ¹⁾ *Alii: qui non fuerit circumcisis quoad carnem præputii sui.*

19. Et dixit Deus: *perfecto Sara, uxor tua, pariet tibi filium, et vocabis nomen ejus Isaacum, et pangam foedus meum cum eo in foedus æternum semini ejus post eum* (α: cum eo et posteris ejus foedus æternum mihi intercedet).
20. *Et de Ismaele audivi te* (α: Ismaelem quod attinet, votis tuis adnuam): *ecce! benedicam ei, et fecundum eum reddam et augebo eum vehementer: duodecim principes procreabit, et faciam eum in gentem magnam.*
21. *At foedus meum pangam cum Isaaco, quem pariet tibi Sara circa tempus hoc anno sequenti.*
22. Et desiit (pr. absolvit) loqui cum eo, et adscendit Deus ab Abrahamo.
23. Et sumsit Abrahamus Ismaelem, filium suum, et omnes natos domus suæ (α: vernas suos) et omnes emtos argento suo, omnes mares inter viros domus Abrahami, et circumcidit carnem præputii eorum ipso die hoc, quemadmodum locutus erat cum eo Deus.
24. Et Abrahamus natus (erat) nonaginta et novem annos, cum circumcisis sit quoad carnem præputii sui.
25. Et Ismael, filius ejus, natus (erat) tredecim annos, cum circumcisis sit quoad carnem præputii sui.
26. Ipso die hoc circumcisis est Abrahamus et Ismael, filius ejus.
27. Et omnes viri domus ejus, natus domi et emtus argento a filio peregrini (α: peregrinis), circumcisi sunt cum eo.

Caput XVIII.

1. Atque apparuit ei Jehova ad terebinthos Mamræ, et ille sedebat (ad) januam tabernaculi circa æstum diei (α: tempore meridiano).
2. Et sustulit oculos suos et vidit, et ecce tres viros stantes (α: tres viros steterunt) coram ipso, et vidit et cucurrit obviam illis e janua tabernaculi, et incurvavit se in terram (α: honoris exhibendi causa se prostravit).
3. Et dixit: *domine! si, quæso, inveni gratiam in oculis tuis* (α: si qua mihi est apud te gratia), *ne, quæso, prætereas servum tuum!*

4. *Sumatur* (∴ adferatur) *quæso aliquantulum aquæ, et lavate* (∴ ut lavetis) *pedes vestros, et recubate* (pr. innitami se. in cubitum) *sub hac arbore!*
5. *Et sumam frustulum panis, et reficite animum vestrum* (pr. fulcite cor vestrum ∴: quo vos recreetis)! *Postea transibitis* (∴: iter vestrum continuabitis), *nam propterea transivistis ad servum vestrum* (∴: opportune accidit, ut tentorium meum transiretis). *Et dixerunt: ita facias, ut locutus es!*
6. *Et festinavit* (∴: festinanter adcurrit) *Abrahamus in tabernaculum ad Saram, et dixit: festinanter sume tria sata farinæ similæ* (∴: purissimæ farinæ), *depse et fac placentas!*
7. *Et ad armentum ecurrit Abrahamus et sumsit filium bovis* (∴: vitulum), *tenerum et bonum* (∴: pinguem), *et tradidit puero, et festinavit* (hic) *parare eum* (∴: qui eum propere mactaret et assaret).
8. *Et sumsit lac spissum* ¹⁾ *et lac recens et filium bovis, quem paraverat, et posuit coram illis, et ipse stetit apud eos* (∴: iis ministravit) *sub arbore, et comederunt.*
9. *Et dixerunt ei: ubinam Sara, uxor tua? Et dixit: ecce, in tabernaculo* (est).
10. *Et dixit* (se. unus ex viris hisce): *certe* (pr. redeundo) *redibo ad te circa tempus* ²⁾ *reviviscens* (pr. vivum ∴: redivivo præsentē tempore ∴: anno abhinc elapso, anno proximo), *et ecce filius* (erit) *Saræ, uxori tuæ!* *At Sara audivit ad januam tabernaculi, nam illa* (sc. janua erat) *post eum* (sc. angelum, qui sub arbore sedens dorsum januæ tentorii obversum habebat).
11. *Et Abrahamus et Sara senes erant, proveci ætate* (pr. progressi in diebus); *desierat esse Saræ via ut mulieribus* (∴: desierat Sara menstrua pati).
12. *Et risit Sara apud se* (pr. in medio sui), *dicendo: postquam anus facta sum, eritne mihi voluptas* ³⁾ (∴: num in senectute mea voluptati, quæ conceptum antecedit; indulgebo)! *Et dominus* (∴: maritus) *meus senex* (est).

Verss. varr. ¹⁾ Alii: butyrum. ²⁾ Alii: tempore, quo filius vivet. Alii: si vixerit Sara. ³⁾ Al. adolescentia, vigor ætatis, hl. num ad vigorem ætatis revertar?

13. Et dixit Jehova Abrahamo: *quare sic ridet Sara, dicendo: adcone vere pariam, et ego consenui* (α: num vere in senectute mea paritura sum)?
14. *Num nimis arduum esset Jehovæ quidquam* (pr. num mirum reddetur verbum a Jehova)? *Ad tempus constitutum redibo ad te, circa tempus præsens* (anni sequentis), *et Saræ (erit) filius!*
15. Et negavit Sara dicendo: *non risi*, quia timebat, at dixit (angelus ille): *minime, quia* (α: immovero) *risisti.*
16. Et surrexerunt inde viri illi et prospexerunt Sodomam versus (pr. ad faciem Sodomæ α: viam ingressi sunt, qua Sodomam itur), et Abrahamus ibat cum illis ad deducendum eos.
17. Et Jehova dixit: *num occultabo ego Abrahamo, quod ego facturus sum?*
18. *Et Abrahamus certissime futurus est in gentem magnam et validam, et bene precabuntur sibi per eum omnes gentes terræ* (cfr. c. 12 v. 3).
19. *Nam eum curavi*¹⁾ (s. elegi), *ut præcipiat filiis suis et domui suæ post se* (α: posteris suis), *ut observent viam* (α: religionem, præcepta) *Jehovæ ad exercendum justitiam et jus* (α: et juste et probe vivant), *ut præstet Jehova Abrahamo* (pr. venire faciat Jehova supra Abrahamum), *quod locutus est* (α: promisit) *ei.*
20. Et dixit (porro) Jehova: *clamor Sodomæ et Gomorræ*²⁾, *quia magnus est, et peccatum eorum, quia grave est admodum* (α: quod attinet clamorem, crimina Sodomitarum et Gomorritarum accusantem, quia magnus est etc. agedum):
21. *Descendam igitur et videbo, num secundum clamorem ipsarum* (pr. ipsius) *perlatum ad me, fecerint plane, et si non, cognoscam* (α: ut cognoscam, an forsitan res sese non ita habeat).
22. Et sese converterunt inde viri et profecti sunt Sodomam, et Abrahamus adhuc stabat coram Jehova.

Verss. varr. ¹⁾ Alii: *novi enim, eum præcepturum esse etc.* Rosenmüller: *diligo eum, quia præcipit etc.* Schumann: *respicio eum, ei cupio et prospicio, propterea quod etc.* ²⁾ Alii: *quod attinet ad clamorem Sodomæ, magnus est etc.*

23. Et adpropinquavit (α: accessit ad Jehovam) Abrahamus et dixit: num¹⁾ etiam perdes justum unacum improbo?
24. Forsitan sunt quinquaginta justi in medio urbis. Num etiam perdes, et non condonabis loco illi (pr. tolles loco sc. delictum, delicti poenam) propter quinquaginta justos, qui in medio ejus (sunt)?
25. Absit a te, ut facias juxta rationem (pr. verbum, rem) hanc, ut interficias justum cum impio, et sit justus sicut impius (α: ut eadem conditione tibi sit bonus et malus)! Absit a te! Num judex totius terræ non faciet (α: exercebit) justitiam?
26. Et dixit Jehova: si invenero Sodomæ quinquaginta justos in medio urbis, condonabo toti loco illi propter eos.
27. Et respondit Abrahamus et dixit: ecce, quæso! aggressus sum²⁾ (v. incepti, suscepti) loqui cum Domino, et ego (α: quamvis ego sum) pulvis et cinis.
28. Forsitan carent quinquaginta justi quinque (sc. hominibus α: desunt quinque in illo numero quinquaginta honorum): num perdes propter quinque (α: quod quinque desint), totam urbem? Et dixit (Jehova): non perdam, si invenero ibi quadraginta et quinque.
29. Et perrexit amplius loqui cum eo et dixit: fortasse invenientur ibi quadraginta. Et dixit: non faciam (sc. interitum urbis α: non perdam urbem) propter quadraginta (α: quod sint quadraginta).
30. Et dixit (Abrahamus): ne quæso exardescat (ira) domino et loquar: forsitan invenientur ibi triginta. Et dixit (Jehova): non faciam, si invenero ibi triginta.
31. Et dixit (Abrahamus): ecce, quæso, aggressus sum loqui ad Dominum: forsitan invenientur ibi viginti. Et dixit: non perdam propter viginti.
32. Et dixit (Abrahamus): ne, quæso, exardescat (ira) domino, et loquar modo hac vice (α: semel adhuc): fortasse invenientur ibi decem. Et dixit (Jehova): non perdam propter decem.
33. Tum abiit Jehova, quum absolvisset loqui cum Abrahamo, et Abrahamus rediit in locum suum.

Verss. varr. ¹⁾ Alii: num in ira etc. ²⁾ Alii: volui.

Caput XIX.

1. Et venerunt duo angeli illi Sodomam vespera, et Lotus sedebat in porta Sodomæ, et vidit Lotus (eos) et surrexit obviam illis (∴ obviam illis processit) et incurvavit se facie in terram (∴ facie in terram inclinata eos salutavit).
2. Et dixit: *ecce, quæso, domini mei! divertite, quæso, in domum servi vestri et pernoctate et lavate pedes vestros! Mane vero surgetis et abibitis in via vestra* (∴: viam vestram continuabitis). At dixerunt: *minime, nam in platea pernoctabimus.*
3. Atque urgebat eos vehementer (∴: precibus instabat), et diverterunt ad eum et venerunt in domum ejus. Et fecit illis convivium et liba infermentata coxit, (∴: paravit), et comederunt.
4. Antequam cubitum abierant, viri urbis illius, viri Sodomæ, cinxerunt domum, a juvene usque ad senem, omnis populus ab extremitate (∴: populus ad unum omnes, tam pueri quam senes).
5. Et clamabant ad Lotum et dicebant ei: *ubinam (sunt) viri illi, qui venerunt ad te hac nocte? Educ eos ad nos, ut cognoscamus eos* (∴: rem cum iis habeamus)!
6. Et egressus est ad eos Lotus foras et januam clausit post se.
7. Et dixit: *ne, quæso, fratres mei, male agatis!*
8. *Ecce, quæso, mihi (sunt) duæ filie, quæ non cognoverunt virum* (∴: virgines sunt). *Educam, quæso, eas ad vos, et facite illis juxta bonum in oculis vestris* (∴: quibus pro arbitrio utimini)! *Tantum viris hisce ne faciatis quidquam, nam idcirco venerunt sub umbram trabis meæ* (∴: propterea domum meam subierunt, quia in ea tutos sese fore sperabant).
9. Et dixerunt: *recede procul* (pr. accede ulterius ∴: longius hinc facesse a nobis)! Et dixerunt: *unus hic venit ad peregrinandum* (∴: ut inquilinus sit inter nos), *et judicabit judicando* (∴: judicem, magistrum agere vult). *Nunc malum faciemus tibi præ illis* (∴: pejus te quam illos tractabimus). Et impetum fecerunt in virum, in Lotum, vehementer et accesserunt ad effringendum januam.

10. Sed porreixerunt (pr. emiserunt) viri (α: angeli) manus suas, et reduxerunt Lotum ad se in domum, et januam clausurunt.
11. Viros autem, qui (erant) extra domum (pr. ad januam domus), percusserunt cæcitatibus (α: tenebras oculis eorum offuderunt) a minimo usque ad maximum, et laborarunt (oppidani) in inveniendo januam (α: frustra quærebant januam invenire).
12. Et dixerunt viri (α: angeli) Loto: *adhuc quis tibi hic (α: habes hic quempiam tuorum)? Gener et filii tui et filie tuæ et quodcumque tibi (fuerit) in urbe (α: quicumque tibi sunt cognati, sive generi, sive filii filiaque et quæcumque possides in urbe)? Educito (eos) ex hoc loco!*
13. *Nam perdituri sumus (pr. perdentes nos α: jam in eo sumus, ut perdamus) nos locum hunc, nam magnus est clamor ipsorum coram Jehova, et misit nos Jehova ad perdendum eam (α: Sodomam).*
14. Et egressus est Lotus et locutus est cum generis suis, qui duxerant filias ejus (sc. reliquas, præter duas, domi versantes), et dixit: *surgite, egredimini ex loco hoc, quia perditurus est Jehova hanc urbem! Et erat quasi jocans (v. ludens) in oculis generorum suorum (α: videbatur iis joculari).*
15. At cum aurora adscenderet, urgebant angeli Lotum dicendo: *surge! Sume uxorem tuam et duas filias tuas præsentem (pr. inventas α: quæ tibi præsto sunt in ædibus tuis), ne consumaris in culpa urbis (α: ne in poena urbis pereas).*
16. Et tergiversatus est Lotus, sed prehenderunt viri illi manum ejus et manum uxoris ejus et manum duarum filiarum ejus per miserationem Jehovæ erga illum (α: quia Deus eum et familiam ejus servare voluit), et eduxerunt eum et deposuerunt (v. collocarunt) eum extra urbem.
17. Et factum est, cum eduxissent illi eos foras, ut diceret (unus ex angelis): *eripe te ob animam tuam (α: vitam tuam)! Ne respicias post te neque subsistas in tota planitie! In montem (α: in montes Moabiticos) eripe te (α: fuge), ne pereas!*
18. Et dixit Lotus illis: *minime, quæso, domine!*

9. *Ecce, quæso! invenit servus tuus gratiam in oculis tuis, et magnam fecisti benevolentiam tuam, quam fecisti mihi* (pr. mecum α : insignem mihi præstitisti benevolentiam), *ut servares vitam meam, sed ego non possum eripere me* (α : effugere) *in montem, ne adhæreat mihi malum illud, et moriar* (vereor, ne malo correptus moriar).
10. *Ecce, quæso! urbs hæc propinqua* (est) *ad confugiendum eo* (α : propinqua est urbs, ad quam confugiam), *et hæc* 1) *parva est. Eripiam me quæso eo! Nonne parva est illa* (urbs) 2)? *Et vivet anima mea.*
11. *Et dixit ei (angelus): ecce! sustuli faciem tuam etiam ad rem hanc* (α : preces tuas etiam hac in re exaudiam), *ne evertam hanc urbem, de qua locutus es.*
12. *Festina, eripe te eo! Nam non possum facere quidquam* (pr. rem), *donec perveneris illuc. Ideo vocatum est* (pr. vocavit se. vocans) *nomen urbis illius Zoar.*
13. *Sol ortus est* (pr. exiit) *super terram, et Lotus venit Zoarem.*
14. *Tum Jehova pluere fecit super Sodomam et super Gomorram sulphur et ignem* (α : pluviam demisit sulphuris ignei), *a Jehova de coelo.*
15. *Et subvertit urbes has et totam planitiem et omnes habitatores urbium et herbas terræ.*
16. *Et respexit uxor ejus* (α : Loti) *post eum* (pr. a tergo ejus α : uxor Loti, quæ eum sequebatur, sese retro convertit), *et facta est statua salis.*
17. *Et mane se contulit Abrahamus diluculo in locum, ubi steterat coram facie Jehovæ.*
18. *Et prospexit versus Sodomam et Gomorram et ad omnem superficiem terræ planitici, et vidit, et ecce, adscendit fumus terræ quasi fumus fornacis.*
19. *Et factum est, cum perderet Deus urbes planitici illius, ut recordaretur Deus Abrahami, et emitteret Lotum e medio eversionis, cum everteret urbes, in quibus habitaverat Lotus.*
20. *Et adscendit Lotus ex Zoare* (α : Zoare relicta) *et habitavit*

Verss. varr. 1) *Alii: atque hoc parum est, quod peto a te.* 2) *Schumann: nonne subvarvum est, ut vivam?*

in monte (α: montibus Moabiticis), et duæ filiae ejus cum eo, nam timebat habitare Zoare, et habitavit in spelunca et ipse et duæ filiae ejus.

31. Et dixit primogenita minori (natu): *pater noster senex est, et vir nullus (est) in hac terra ad veniendum ad nos* (α: qui nobiscum congregiatur), *secundum viam omnis carnis* (α: ut fert omnium hominum natura et consuetudo).
32. *Age! bibendum præbeamus patri nostro vinum* (α: inebriemus cum vino), *et concubamus cum eo, et vivificemus a patre nostro semen* (α: concipiamus prolem ex patre nostro)!
33. Et propinarunt patri suo vinum nocte illa, et venit primogenita et concubuit cum patre suo, et non agnovit hic (sc. filiam esse), cum cubaret illa, et cum surgeret illa.
34. Et factum est postero die, ut diceret primogenita minori (natu); *ecce! concubui heri cum patre meo. Propinamus ei vinum etiam hac nocte! Tum veni et concubemus cum eo, et vivificabimus a patre nostro semen!*
35. Et propinarunt etiam nocte illa patri suo vinum, et surrexit minor (natu) et concubuit cum eo, et non agnovit hic (filiam esse), cum cubaret illa, et cum surgeret illa.
36. Et gravidæ factæ sunt duæ filiae Loti a patre suo.
37. Et peperit primogenita filium et vocavit nomen ejus *Moab*; hic (erat) pater Moabitarum usque ad hunc diem.
38. Et minor (natu) etiam illa peperit filium, et vocavit nomen ejus *Ben-Ammi*; hic (erat) pater filiorum Ammonis (α: Ammonitarum) usque ad hunc diem.

Caput XX.

1. Et profectus est Abrahamus exinde in terram meridiei (α: meridionalem) et habitavit inter Cadesch et Schur et peregrinatus est Gerare.
2. Et dixit Abrahamus de Sara, uxore sua: *soror mea est.* Et misit Abimelechus, rex Geraris, et sumsit Saram.
3. Et venit Deus ad Abimelechum in somnio noctis et dixit

- ei: *ecce te moriturum* (pr. mortuum α : morieris tu) *propter mulierem, quam sumpsisti, et illa* (est) *conjux mariti* (pr. nupta mariti α : quæ nupsit viro).
84. Et Abimelechus non adpropinquaverat ad eam, et dixit: *domine! num gentem etiam justam interficies* (α : num hominem innocentem punies)?
85. *Nonne ille* (Abrahamus) *dixit mihi: soror mea est? Et illa, etiam illa dixit: frater meus ille* (est). *In integritate animi mei et in puritate manuum mearum feci hoc.*
86. Et dixit ei Deus in somnio: *etiam ego scio, te in integritate animi tui fecisse hoc, et cohibui etiam ego te a peccando in me. Propterea non permisi tibi, ut tangeres eam* (α : rem cum ea haberes).
87. *Et nunc redde uxorem viri, nam propheta est* (α : familiaris meus et nuntius), *et deprecabitur pro te, et vives* (pr. vive). *Sin vero non reddideris, scito, te certissime* (pr. moriendo) *moriturum esse, te et omnes, qui tibi* (sunt).
88. Et mane surrexit Abimelechus diluculo et vocavit omnes servos (α : aulicos) suos et narravit omnia verba illa in auribus eorum (α : iis hæc omnia exposuit), et timuerunt viri illi vehementer.
89. Et vocavit Abimelechus Abrahamum, et dixit ei: *quid fecisti nobis et quid peccavi in te, ut adduceres in me et in regnum meum peccatum magnum* (α : ut nos magni peccati reos faceres adeoque poenam nobis contraheres)? *Facinora, quæ non fieri debent* (pr. quæ non fient), *fecisti mihi.*
90. Et dixit Abimelechus Abrahamo: *quid vidisti, ut faceres rem hanc* (α : quid tandem te eo adduxit, ut ita ageres)?
91. Et dixit Abrahamus: *nam dixi* (sc. in animo meo α : cogitavi): *profecto non est timor Dei in loco hoc, et interficient me propter uxorem meam.*
92. *Et etiam vere soror mea* (est), *filia* (scilicet) *patris mei illa* (est), *modo non filia matris meæ, et facta est mihi in uxorem* (α : eam in matrimonium duxi).
93. *Et factum est, quum migrare me jussisset* (pr. errare fecisset) *Deus e domo patris mei, ut dicerem ei: hæc* (est)

benevolentia tua, quam præstabis mihi: in omni loco, quocumque venerimus, dic de me: frater meus est.

14. Et sumsit Abimelechus oves et boves et servos et ancillas, et dedit Abrahamo, et reddidit ei Saram, uxorem ipsius.
15. Et dixit Abimelechus: *ecce terram meam coram te* (ᾗ: terra mea tibi patet)! *Ubi bonum in oculis tuis* (pr. in bono in oculis tuis ᾗ: ubicumque tibi placet), *habita!*
16. Et Saræ dixit: *ecce! dedi mille* (siclos) *argenti fratri tuo. Ecce! hi* (erunt) *tibi tegumentum* ¹⁾ *oculorum* (ᾗ: munus piaculare, veniæ impetrandæ causa datum, mulcta) *pro omnibus* ²⁾, *quæ* (me autore) *tibi* (facta sunt), *et coram* ³⁾ (omnibus (tuis)). Et (Sara) *convicta* ⁴⁾ erat (ᾗ: non habebat, quo se excusaret).
17. Tum supplicavit Abrahamus Deo, et sanavit Deus Abimelechum et uxorem ejus et ancillas ejus, et pepererunt (ᾗ: pariendi facultas illis restituta est).
18. Nam plane (pr. claudendo) clauserat Jehova omnem uterum domus Abimelechi (ᾗ: facultatem pariendi mulieribus ejus ademerat), propter Saram, uxorem Abrahami.

Caput XXI.

1. Tandem Jehova visitavit Saram (ᾗ: meminit promissi, quod ei dederat), ut dixerat, et præstitit (pr. fecit) Jehova Saræ, ut locutus erat.
2. Et gravida facta est et peperit Sara Abrahamo filium in senectute ejus, tempore constituto, quod locutus erat cum eo (ᾗ: prædixerat ei) Deus.
3. Et vocavit Abrahamus nomen filii sui, qui natus erat ipsi, quem pepererat ipsi Sara, *Isaacum*.
4. Et circumcidit Abrahamus Isaacum, filium suum, natum

Verss. varr. ¹⁾ Alii: *velamen* ᾗ: quibus *velamen oculorum tibi emas.* ²⁾ Alii: *inter omnes* ᾗ: quo *velamine utaris inter omnes, qui tecum sunt.* ³⁾ Alii: *et inter omnes omnino, sc. quo appareat te esse maritatum.* ⁴⁾ Alii: *convicta* *sis verax!* Alii: *ut monita sis sc. ne in posterum mentiaris.*

octo dies (α: quum octo dies natus esset), prout præceperat ei Deus.

5. Et Abrahamus natus (erat) centum annos, cum nasceretur ei Isaacus, filius ipsius.
6. Et dixit Sara: *risum fecit mihi* (lætandi causam mihi præbuit) *Deus; quicumque* (hoc) *audiverit, ridebit mihi* (α: mecum lætabitur).
7. Et dixit: *quis* (unquam) *dixisset Abrahamo: lactabit liberos Sara? Nam peperit filium in senectute ejus.*
8. Et crevit puer et ablactatus est, et fecit (v. paravit) Abrahamus convivium magnum eo die, quo ablactatus est Isaacus.
9. Et vidit Sara filium Hagaris Ægyptiæ, quem pepererat (hæc) Abrahamo, ludibrio ¹⁾ habentem (Isaacum).
10. Ac dixit Abrahamo: *expelle ancillam hanc et filium ejus* (e domo nostra)! *Nam non hæres erit filius ancillæ hujus cum filio meo, cum Isaaco.*
11. Sed malum erat hoc verbum admodum in oculis Abrahami (α: vehementer ei displicuit) propter filium suum (Jsmaclem, pr. propter causas filii sui).
12. Tum dixit Deus Abrahamo: *ne malum sit* (hoc) *in oculis tuis propter puerum et propter ancillam tuam! Quidquid dixerit* (pr. omne, quod dixerit) *tibi Sara, audias vocem ejus* (α: ei obtempera)! *Nam in Isaaco vocabitur tibi semen* (α: ex Isaaco posteri promissi tibi erunt).
13. *Sed etiam filium ancillæ in gentem faciam eum* (α: efficiam, ut magnæ nationis evadat autor), *quia semen tuum* (est) *ille.*
14. Et mane surrexit Abrahamus diluculo et sumpsit panem et lagenam aquæ (α: aqua plenam) et dedit Hagari (et) posuit super humero ejus (α: humerisque ejus imposuit), et puerum (sc. tradidit ei) et dimisit eam. Et abiit illa et erravit in deserto Beerchscheba.
15. Et consumpta est aqua ex lagena, et projecit (Hagar) puerum sub unum virgultorum (α: sub arbore quadam prostratum reliquit).
16. Et abiit et consedit e regione procul (pr. elongando se), quasi tendentes arcum (α: sagittarii i. e. quantum sagittarii

Verss. varr. ¹⁾ Vulg: ludentem cum Isaaco.

a se projicere possunt sagittam), nam dixit: *non videbo mortem pueri*. Et consedit e regione et sustulit vocem suam et ploravit.

17. Et audivit Deus vocem pueri, et clamavit angelus Dei ad Hagarem de coelo et dixit ei: *quid tibi (accidit), Hagar? Ne timeas! Nam audivit Deus vocem pueri (ex eo loco), ubi est.*
18. *Surge, tolle puerum et adprehende manu tua eum* (pr. confirma manum tuam in eo)! *Nam in gentem magnam faciam eum.*
19. Et aperuit Deus oculos ejus, et vidit illa puteum aquæ et abiit et implevit lagenam aqua et bibendum dedit puero.
20. Et fuit Deus cum puero, et adolevit (puer) et habitavit in deserto et factus est insignis ¹⁾ sagittarius (pr. crescens sagittarius ☉: in deserto magis magisque excoluit artem sagittariam).
21. Et habitavit in deserto Paran, et sumsit (☉: elegit) ei mater ejus uxorem e terra Ægypti.
22. Et factum est tempore illo, ut dicerent Abimelechus et Pichol, dux exercitus ejus, Abrahamo, dicendo: *Deus tecum (est) in omnibus, quæ tu facis.*
23. *Et nunc jura mihi per Deum hęc, te non mentiturum esse mihi et soboli meæ et progeniei meæ* (☉: te non fraudulenter acturum in me aut filium aut nepotem meum)! *Pro benevolentia, qua egi tecum, ages mecum et cum terra, in qua peregrinatus es.*
24. Et dixit Abrahamus: *ego jurabo.*
25. Et reprehendit Abrahamus Abimelechum propter puteum (pr. de negotiis putei) aquæ, quem rapuerant (☉: vi occupaverant) servi Abimelechi.
26. Et dixit Abimelechus: *nescio, quis fecerit rem hanc, et etiam tu non indicasti mihi, et etiam ego non audivi nisi hodie* (☉: ante hunc diem).
27. Et sumsit Abrahamus oves et boves et dedit Abimelecho, et pepigerunt ambo foedus.
28. Et collocavit Abrahamus septem agnas gregis separatim.

Verss. varr. ¹⁾ Alii: evasit, quum adolevisset, sagittarius. Alii: juvenis sagittarius. Alii: erat jaculator arcitenens s. jaculans sagittas arcu.

29. Et dixit Abimelechus Abrahamo: *quid hæc* ¹⁾ *septem agnæ istæ, quas collocasti separatim* (α: quem in finem hasce agnas separatim posuisti)?
30. Et dixit: *quia septem agnas accipies e manu mea, ut sit mihi* (hoc donum) *testimonio, quod foderim puteum hunc.*
31. Ideo vocatus est locus ille (pr. vocavit sc. vocans locum illum) *Beerscheba* (α: puteus jurisjurandi), quia ibi iuraverunt ambo.
32. Et (sic) pepigerunt foedus in Beerscheba, et surrexit Abimelechus et Pichol, dux exercitus ejus, et redierunt in terram Philistæorum.
33. Et plantavit (Abrahamus) tamariscum ²⁾ (α: nemus tamariscorum) in Beerscheba et invocavit ibi nomen Jehovæ, Dei æterni.
34. Et peregrinatus est Abrahamus in terra Philistæorum dies multos (α: diu).

Caput XXII.

1. Atque factum est post res hasce, ut Deus tentaret Abrahamum (α: fidem Abrahami exploraret) et diceret ei: *Abrahame!* Et dixit (hic): *ecce me* (α: hic adsum, paratus ad mandata tua accipienda)!
2. Et dixit (Deus): *sume, quæso, filium tuum, unicum tuum, quem amas, Isaacum, et abi tibi* (α: proficiscere) *in terram Morie, et offerito illum ibi in holocaustum in uno montium, quem dicam tibi!*
3. Et mane surrexit Abrahamus di'uculo et ligavit (α: elitellis alligandis stravit) asinum suum et sumsit duos pueros (α: servos) suos secum et Isaacum, filium suum, et fudit ligna holocausti (α: sacrificalia), et surrexit et abiit ad locum, quem dixerat ei Deus.
4. Die tertio sustulit Abrahamus oculos suos et vidit locum illum procul.

Verss. varr. ¹⁾ Alii: *hic.* ²⁾ Alii: *arborem.* Alii: *nemus.*

5. Et dixit Abrahamus pueris suis: *remanete* (pr. sedete) *vobis hic cum asino! At ego et puer* (α: filius meus) *abibimus illuc, et incurvabimus nos* (α: adorabimus Deum s. sacra faciemus) *et redibimus ad vos.*
6. Et sumpsit Abrahamus ligna holocausti et imposuit (pr. posuit super) Isaaco, filio suo, et sumpsit manu sua ignem et cultrum, et abierunt ambo simul.
7. Et dixit Isaacus Abrahamo, patri suo, et dixit: *pater mi!* Et dixit (hic): *ecce me, fili mi!* Et dixit (Isaacus): *ecce ignem et ligna! Sed ubi agnus* (pr. pecus ovillum) *in holocaustum* (α: agnus sacrificialis)?
8. Et dixit Abrahamus: *Deus providebit sibi* (α: curabit) *agnum in holocaustum, fili mi!* Et abierunt ambo simul.
9. Et venerunt in locum, quem dixerat ei Deus, et extruxit ibi Abrahamus altare et disposuit ligna et constrinxit Isaacum, filium suum, et posuit eum super altari super glinis (α: lignis in altari imposuit).
10. Et extendit Abrahamus manum suam et sumpsit cultrum ad mactandum filium suum.
11. Tum clamavit ad eum angelus Jehovæ de coelo et dixit: *Abrahame! Abrahame!* Et dixit (hic): *ecce me!*
12. Et dixit (angelus): *ne extendas manum tuam in puerum, nec facias ei quidquam! Nam nunc scio, timere te Deum, et non cohibuisti filium tuum, unicum tuum, a me* (α: quum filium tuum unicum mihi non denegaveris).
13. Et sustulit Abrahamus oculos suos et vidit, et ecce arietem retro ¹⁾ (α: in recessu ejus, quæ oculis patebat, regionis) detentum in vepreto (pr. perplexitate sc. vepreti) cornibus suis (α: cornibus vepreto implicitis). Et abiit Abrahamus et sumpsit arietem et obtulit eum in holocaustum loco filii sui.
14. Et vocavit Abrahamus nomen loci illius: *Jehova-Jireh* (α: *Jehova providebit*). Inde est, quod dicitur hodie (pr. illud quod dicitur hodie α: quod etiamnum in proverbio dicitur): *in monte Jehovæ providebitur* (α: in monte

Verss. varr. ¹⁾ Alii: a tergo. Alii: ecce arietem unum. Alii: arietem alium. Alii: postea.

Moriæ Deus hominibus providet et auxilium fert, ut olim Abrahamo).

15. Et clamavit angelus Jehovæ ad Abrahamum secunda vice de coelo.
16. Et dixit: *per me juravi! ait Jehova. Propterea quod fecisti rem hanc, et non cohibuisti* (α: mihi denegasti) *filium tuum, unicium tuum:*
17. *Ideo magnopere* (pr. benedicendo) *benedicam tibi, et vehementer* (pr. augendo) *augebo semen tuum* (α: numerum posterorum tuorum), *ut stellas coeli et ut arenam, quæ (est) in littore maris, et possidebit semen tuum portas hostium suorum.*
18. *Et bene* ¹⁾ *precabuntur sibi in semine tuo omnes gentes terræ, propterea quod audivisti vocem meam* (α: obediens mihi fuisti).
19. Et reversus est Abrahamus ad pueros (α: servos) suos, et surrexerunt et abierunt simul in Beerschebam, et habitavit Abrahamus in Beerscheba.
20. Et factum est post res hæc, ut nuntiaretur Abrahamo dicendo: *ecce! peperit Milca etiam illa filios Nachori, fratri tuo,*
21. (Nempe) *Uzum, primogenitum ipsius, et Busum, fratrem ejus, et Kemuelem, patrem Arami,*
22. *Et Chesedum et Chasoum et Pildaschum et Iidlaphum et Bethuelem.*
23. Et Bethuel genuit Rebeccam. Octo illos (filios) peperit Milca Nachori, patri Abrahami.
24. Et concubinam ejus (quod attinet), nomen ejus (erat) Reuma, et peperit etiam illa Tebachum et Gachamum et Tachaschum et Maacham.

Caput XXIII.

1. Sed fuit vita Saræ centum anni et viginti anni et septem anni, anni vitæ Saræ.

Verss. varr. ¹⁾ Cfr. cap. 12, 3.

2. Et mortua est Sara in Kirjath-Arba — hæc Chebron (hodie vocatur) — in terra Canaanis. Et venit Abrahamus ad lugendum Saram et ad deplorandum eam.
3. Et surrexit Abrahamus a facie mortui sui (ᶜ: a mortua sua uxore), et locutus est cum filiis Chethi (ᶜ: Chethitis), dicendo:
4. *Peregrinus et inquilinus (v. advena) sum vobiscum (ᶜ: apud vos versor). Date mihi possessionem sepulcri apud vos, et sepeliam mortuum meum a facie mea (ᶜ: ut cadaver uxoris e conspectu meo tollam)!*
5. Et responderunt filii Chethi Abrahamo, dicendo ei:
6. *Audi nos, domine mi! Princeps Dei (ᶜ: princeps excellentissimus) tu (es) in medio nostrum: in delectu (ᶜ: in lectissimo, optimo) sepulcrorum nostrorum sepeli mortuum tuum! Quisque (pr. vir) e nobis sepulcrum suum non (ᶜ: nemo nostrum sepulcrum suum) prohibebit a te, quo minus sepelias mortuum tuum.*
7. Et surrexit Abrahamus et incurvavit se populo illius terræ, filiis Chethi (ᶜ: corpore inclinato gratias populo egit).
8. Et locutus est cum illis, dicendo: *si est cum anima vestra, ut sepeliam (ᶜ: si vobis est animus sinere me sepelire) mortuum meum a facie mea, audite me et intercedite pro me apud Ephronem, filium Zocharis!*
9. *Ut det (v. concedat) mihi speluncam Machpelæ, quæ ei (est), quæ (est) in extremo agri ejus; argento pleno (ᶜ: justo pretio) dabit eam mihi in medio vestrum in possessionem sepulcri.*
10. Atque Ephron sedebat in medio filiorum Chethi, et respondit Ephron Chethita Abrahamo, audientibus filiis (pr. in auribus filiorum) Chethi, coram omnibus ingredientibus portam urbis ipsius (ᶜ: civibus urbis), dicendo:
11. *Minime, (ᶜ: non acquies eam pretio), domine mi! Audi me! Agrum dabo (ᶜ: dono concedam) tibi, et speluncam, quæ in eo (est), tibi dabo eam, coram oculis filiorum populi mei dabo eam tibi. Sepeli (igitur) mortuum tuum!*
12. Et incurvavit se Abrahamus coram populo terræ illius.
13. Et locutus est cum Ephrone, audiente populo (pr. in auribus populi) terræ illius, dicendo: *profecto, si tu (sc. velis) utinam audias me! Dabo argentum agri (ᶜ: pecuniam,*

quam valet ager). *Accipe a me! Et sepeliam mortuum meum ibi.*

14. Et respondit Ephron Abrahamo, dicendo ei:
15. *Domine mi, audi me! Terra*¹⁾ (α: ager iste) *quadringentorum siclorum argenti* (est α: pretium hujus fundi est quadringenti sicli argentei). *Inter me et inter te quid hoc* (α: vilissimum pretium est, quod non opus est, ut mihi solvas)? *Et mortuum tuum sepelias!*
16. Et attendit Abrahamus ad Ephronem (α: acquievit in pretio agri, ab Ephrone constituto), et appendit Abrahamus Ephroni argentum, quod dixerat, audientibus filiis Chethi, quadringentos siclos argenti, transeuntes apud mercatores (α: pecuniam probatam, quæ in mutuo commercio dari et recipi solet).
17. Ita (pleno jure) cessit (pr. stetit) ager Ephronis, qui (est) in Machpela, quæ (est) ab oriente (pr. in conspectu) Mamræ, ager et spelunca, quæ (est) in eo, et omnes arbores, quæ in omnibus finibus ejus circumeirca (sunt),
18. Abrahamo in possessionem coram oculis filiorum Chethi, inter omnes ingredientiæ portam urbis illius (α: Ephronis).
19. Et postea sepelivit Abrahamus Saram, uxorem suam, in spelunca agri Machpelæ ab oriente Mamræ — hæc Chebron (hodie vocatur) — in terra Canaanis.
20. Et cessit ager et spelunca, quæ (est) in eo, Abrahamo in possessionem sepulcri a filiis Chethi.

Caput XXIV.

1. Atque Abrahamus consenuit, propectus ætate, et Jehova benedixit Abrahamo in omnibus.
2. Et dixit Abrahamo servo suo, seniori domus suæ, qui dominabatur in omnia, quæ ei (erant α: qui rebus ejus omnibus præfectus erat): *pone, queso, manum tuam sub femore meo!*

Verss. varr. ¹⁾ Alii: *terra quadringentorum siclorum argenteorum inter me et te quid est? α: quid nobis est fundus tam vilis pretii?*

3. *Et jurejurando obstringam te per Jehovam, Deum coeli et Deum terræ, ne (pr. quod non) accipias (α: despondeas) uxorem filio meo ex filiabus Cananitarum, in quorum medio ego habito.*
4. *Sed in terram meam et ad cognationem meam (α: terram cognationis meæ s. ortus mei α: patriam meam) proficiscaris, et sumas uxorem filio meo, Isaaco.*
5. *Et dixit ei servus iste: fortasse nolit mulier sequi me (pr. ire post me) in terram hanc. Num reducendo reducam (α: reducere debeo) filium tuum in terram, e qua egressus es?*
6. *Et dixit ei Abrahamus: cave tibi, ne reducas filium meum illuc!*
7. *Jehova, Deus coeli, qui eduxit me e domo patris mei et e terra cognationis meæ, qui locutus est mecum et qui juravit mihi, dicendo: semini tuo dabo terram hanc, is mittet angelum suum ante te, ut sumas uxorem filio meo illinc.*
8. *Et si noluerit mulier sequi te, tunc immunis (pr. innocens) eris a jurejurando meo hoc. Modo filium meum non reduces illuc.*
9. *Et posuit servus manum suam sub femore Abrahami, domini sui, et juravit ei super verbo hoc (α: in hac re).*
10. *Et sumpsit servus decem camelos de camelis domini sui et profectus est, et ¹⁾ omnia bona domini ipsius in manibus ejus (erant α: res omnis generis pretiosissimas, a domino acceptas, secum duxit), et surrexit et profectus est in Mesopotamiam (pr. Aram fluviorum), in urbem Nachoris.*
11. *Et genua flectere (v. recumbere) jussit camelos extra urbem ad puteum aquæ, tempore vespere, tempore, quo exierunt (sc. puellæ) aquam haurientes (pr. tempore exeundi haustices s. aquatrices mulieres).*
12. *Et dixit: Jehova! Deus domini mei Abrahami! Fac, ut occurrat, queso, mihi hodie (sc. puella filio heri mei destinata), et exhibe gratiam erga dominum meum Abrahamum!*

Verss. varr. 1) Alii: nam omnia bona domini manibus ejus (α: curæ ipsius) tradita erant.

113. *Ecce! Ego constitutus sum (ᾗ: sto) ad fontem aquæ, et filia virorum hujus urbis egredientur (ᾗ: huc accedent) ad hauriendum aquam.*
114. *Et (ita) fiat ¹⁾: puella, cui dixerō: inclina, quæso, cadum tuum (v. hydriam tuam), et bibam, et dixerit (v. responderit): bibe, et etiam camelis tuis bibendum dabo, eam (ᾗ: ea sit, quam) destinasti (pr. arguisti) servo tuo Isaaco! Et per eam ²⁾ cognoscam, te exhibuisse gratiam erga dominum meum.*
115. *Et factum est, antequam ille absolverat loqui (ᾗ: precandi finem fecerat), ut, ecce! Rebecca exiret, quæ nata erat Bethueli, filio Milcæ, uxoris Nachoris, fratris Abrahami, et hydria ejus (erat) in humero ejus.*
116. *Et puella pulchra adspectu (erat) admodum, virgo, et vir non (ᾗ: vir nullus) cognoverat eam. Et descendit illa ad fontem, et implevit hydriam suam et ascendit.*
117. *Et cucurrit servus obviam ei et dixit: bibendum mihi da, quæso, paululum aquæ ex hydria tua!*
118. *Et dixit (puella): bibe, domine mi! Et properavit et demisit (ᾗ: festinanter demisit) hydriam suam in manum suam, et bibendum ei dedit.*
119. *Et absolvit bibendum ei præbere et dixit: etiam camelis tuis hauriam, donec desierint bibere.*
120. *Et festinavit et effudit hydriam suam in canalem potatorium (v. aquarium) et cucurrit iterum ad fontem ad hauriendum, et hausit omnibus camelis ejus.*
121. *Et vir (ᾗ: servus) admirabundus contemplatus est eam, tacitus, ut sciret, num prosperasset Jehova viam (v. iter) ejus, nec ne.*
122. *Et factum est, cum desiissent cameli bibere, ut sumeret vir anululum nasi ³⁾ aureum, dimidii sicli pondo, et duas armillas ad manus ejus, decem aureorum siclorum pondo.*
123. *Et dixit: cujus filia es? Indica, quæso, mihi! Num est (in) domo patris tui locus nobis ad pernoctandum?*
124. *Et dixit ei (puella): filia Bethuelis sum, filii Milcæ, quem peperit Nachori.*

*Verss. varr. 1) Alii: sit puella etc. 2) Alii: per illud, ex co. 3) Alii: annu-
naures.*

25. Et (porro) dixit ei: *tam stramen quam pabulum multum* (est) *apud nos; etiam locus ad pernactandum.*
26. Et inclinavit se vir et prostravit se coram Jehova.
27. Et dixit: *benedictus sit* (3: celebretur) *Jehova, Deus domini mei, Abrahami, qui non detraxit* (pr. reliquit) *benignitatem suam et beneficentiam* (pr. veritatem) *suam a domino meo! Me* (quod attinet), *in via me duxit Jehova ad domum fratrum* (3: consanguineorum) *domini mei.*
28. Et cucurrit puella et nuntiavit domui matris suæ secundum res illas (3: omnia, quæ ipsi evenerant et dicta erant).
29. Et Rebecca frater erat, et nomen ejus Laban, et cucurrit Laban ad illum virum foras ad fontem.
30. Et factum est, cum vidisset nasi annulum et armillas super manibus sororis suæ (3: manibus sororis impositas), et cum audisset ille verba Rebecca, sororis suæ, dicendo: *sic locutus est mecum hic vir*, tum venit ad virum, et ecce stabat apud camelos ad fontem.
31. Et dixit (Laban): *intra, benedice Jehovæ* (3: tu, quem Jehova favore suo prosequitur!) *Cur stabis foris? Et ego purgavi* (3: præparavi) *domum et locum* ¹⁾ *camelis.*
32. Et intravit vir in domum. Et (Laban) solvit camelos (de-tractis elitellis, habenis etc.), et dedit stramen et pabulum camelis et aquam ad lavandum pedes ejus et pedes virorum, qui cum eo (erant).
33. Et posuit (sc. ponens 3: adpositum est) coram eo ad comedendum (3: tum cibi adpositi ei sunt), at dixit: *non comedam, donec* (v. nisi prius) *locutus fuerim verba mea* (3: quæ mihi mandata sunt). Et dixit (Laban): *loquere!*
34. Et dixit: *servus Abrahami ego* (sum).
35. Et Jehova benedixit domino meo adnodum, et adolevit (3: ut opulentissimus factus sit), et dedit (Jehova) ei oves et boves et argentum et aurum et servos et ancillas et camelos et asinos.
36. Et peperit Sara, uxor domini mei, filium domino meo post senectutem ejus (3: quum ætate jam provecta esset), et dedit (Abrahamus) ei omnia, quæ ipsi (sunt).
37. Et jurejurando obstrinxit me dominus meus, dicendo: non

Verss. varr. 1) Alii: et locus est camelis.

sumes uxorem filio meo ex filiabus Cananitarum, in quorum terra ego habito.

888. *Sed ad domum patris mei ibis et ad familiam meam, et sumes uxorem filio meo.*

889. *Et dixi domino meo: forte non sequetur (3: nolit sequi) mulier me (pr. non ibit post me).*

890. *Et dixit mihi: Jehova, in cujus conspectu ambulavi (3: cui dicata fuit vita mea), mittet angelum suum tecum, et prosperabit viam tuam, et sumes (3: ut sumas) uxorem filio meo ex familia mea et ex domo patris mei.*

891. *Tunc immunis eris a jurejurando meo, cum veneris ad familiam meam, et si (cognati mei) non dederint tibi (puellam, quam elegeris), eris immunis a jurejurando meo.*

892. *Et veni hodie ad fontem et dixi: Jehova, Deus domini mei, Abrahami! Utinam ¹⁾ placeret tibi, quæso, prosperare (pr. si es prosperans) viam meam, in qua ego incedo!*

893. *Ecce! ego consisto ad fontem aquæ. Jam (ita) fiat: puella illa, quæ exierit ad hauriendum, et dixero ei: bibendum da mihi, quæso, paulum aquæ ex hydria tua!*

894. *Et dixerit mihi: et tu bibe, et etiam camelis tuis hauriam, hæc mulier (sit), quam destinavit Jehova filio domini mei!*

895. *Ego priusquam absolveram loqui ad cor meum (3: mecum, apud me), ecce! Rebecca egressa est, et hydria ejus in humero ejus (erat), et descendit ad fontem, et hausit. Et dixi ei: bibendum da mihi, quæso!*

896. *Et properavit et demisit hydriam suam a se et dixit: bibe! et etiam camelis tuis bibendum dabo. Et bibi, et etiam camelis bibendum dedit.*

897. *Et interrogavi eam et dixi: cujus filia es? Et dixit: filia Bethuelis, filii Nachoris, quem peperit ei Milca. Et posui annulum super naso ejus (3: annulum naso affixi) et armillas super manibus ejus.*

898. *Et inclinavi me et prostravi me coram Jehovâ, et benedixi Jehovæ (3: eum celebravi, gratias agens), Deo domini mei, Abrahami, qui duxit me in via veritatis (3: in via*

Verss. varr. 1) Alii: conjungunt cum v. seq. si prosperare velis viam meam, in qua incedo, ecce consisto etc.

- recta, qua obtinui, quod mihi propositum erat), ad su-
mendum filiam fratris domini mei filio ejus.
49. *Et nunc si velitis exhibere* (pr. si estis facientes) *benevo-*
lentiam et benignitatem domino meo, indicate mihi, et:
si non (α: sin minus), *indicate mihi, et* (α: ut) *convertam*
me ad dextram aut ad sinistram (α: ut alio me con-
vertam)!
50. *Et respondit Laban et Bethuel, et dixerunt: a Jehovan*
egressa est hæc res; non possumus loqui tibi malum aut
bonum (α: non possumus ullo modo tibi negare quodlibet
petiisti).
51. *Ecce Rebeccam coram te* (α: Rebeccam tibi tradimus)!!
Sume (α: recipe eam) *et abi! Et fiet uxor filio domini*
tui, quemadmodum locutus est Jehova.
52. *Et factum est, cum audisset servus Abrahami verba eorum,*
ut prosterneret se humi Jehovæ.
53. *Et protulit servus vasa argentea et vasa aurea et vestes, et*
dedit Rebeccæ, et res pretiosas dedit fratri ejus et matri
ejus.
54. *Et comederunt et biberunt ipse et viri, qui cum ipso (erant),*
et pernoctarunt. Et surrexerunt mane, et dixit (servus):
dimittite me ad dominum meum!
55. *At dixit frater ejus et mater ejus* (α: puellæ): *maneat puella*
apud nos dies ¹⁾ *(aliquot) aut (saltem) decem! Postea*
proficisceris!
56. *Et dixit illis: nolite retardare me! Nam Jehova prospere-*
ravit viam meam. Dimittite me, ut abeam ad dominum
meum!
57. *Et dixerunt: vocabimus puellam et rogabimus os ejus*
(α: audiamus, quid dictura sit).
58. *Et vocarunt Rebeccam et dixerunt ei: num proficisceris*
cum viro hoc? Et dixit: proficiscar.
59. *Tum dimiserunt Rebeccam, sororem suam, et nutricem ejus*
et servum Abrahami et viros ejus.
60. *Et benedixerunt Rebeccæ* (α: fausta ei imprecati sunt) *et*
dixerunt ei: o soror nostra tu! Esto in millia myria-

Verss. varr. ¹⁾ *Dathe: annum aut decem menses. Vulgatus: dies*
saltem decem.

dum (α: proles tua in mille myriades crescat), et possideat semen tuum portas hostium suorum!

131. Et surrexit Rebecca atque ancillæ ejus, et equitarunt super camelis et secutæ sunt virum, et sumpsit servus Rebeccam et profectus est.
132. At Isaacus redibat²⁾ (pr. venit a veniendo) a puteo Lachairoi, nam habitavit in terra meridici (α: regione meridionali).
133. Et egressus erat Isaacus ad colloquendum³⁾ (cum amicis) in agro, adpropinquante vespera (α: sub vesperam), et sustulit oculos suos et vidit et ecce camelos venientes!
134. Et sustulit Rebecca oculos suos et vidit Isaacum et desiluit (pr. delapsa est) de camelo.
135. Et dixit servo: *quis vir ille, qui procedit in agro obviam nobis?* Et dixit servus: *hic (est) dominus meus.* Et sumpsit (Rebecca) velamen et sese obvelavit.
136. Et narravit servus Isaaco omnes illas res, quas gessisset.
137. Atque introduxit eam Isaacus in tabernaculum Saræ, matris suæ, et sumpsit Rebeccam, et facta est ei in uxorem (α: uxor ejus facta est), et amavit eam, et se consolatus est Isaacus post matrem suam (α: de morte matris).

Caput XXV.

1. Atque iterum duxit Abrahamus (pr. addidit Abrahamus et duxit) uxorem (α: concubinam sibi elegit, cfr. v. 6 et 1 Chron. 1, 32), et nomen ejus (fuit) Keturæ.
2. Et illa peperit ei Simranem et Jokschanem et Medanem et Midianem et Iischbakum et Schuachum.
3. Et Jokschan genuit Schebaum et Dedanem, et filii Dedanis fuerunt Aschurim et Letuschim et Leumim.

Verss. varr. ¹⁾ Hieronymus: deambulabat per viam, quæ ducit ad puteum.

²⁾ Alii: ad meditandum. Alii: ad preces fundendas. Alii: ad deambulandum.

4. Et filii Midianis (fuerunt): Epha et Ephera et Chanoch et Abida et Eldaa. Omnes hi (sunt) filii (ᾗ: poster) Keturae.
5. Sed dedit Abrahamus omnia, quae ipsi (erant), Isaaco (ᾗ: eum) heredem omnium honorum suorum constituit.
6. Et filiis concubinarum, qui (erant) Abrahamo, dedit Abrahamus munera, et dimisit eos ab Isaaco, filio suo, dum adhuc ipse vivebat, orientem versus in terram orientis (ᾗ: Arabiam).
7. Atque hi (sunt) dies annorum vitae Abrahami, quos vixit: centum anni et septuaginta anni et quinque anni.
8. Et exspiravit et mortuus est Abrahamus in senectute bona (ᾗ: beata), senex et satur (vitae), et congregatus est ad populares (pr. populos) suos.
9. Et sepeliverunt eum Isaacus et Ismael, filii ipsius, in spelunca Machpelae in agro Ephronis, filii Zocharis Chethitae, qui (ager) ab oriente Mamrae (est),
10. (In) agro illo, quem emerat Abrahamus a filiis Chethi. Ibi sepultus est Abrahamus et Sara uxor ejus.
11. Et factum est post mortem Abrahami, ut benediceret Deus Isaac, filio ejus, et habitavit Isaacus ad puteum Lachairoi.
12. Atque haec (sunt) generationes (v. haec est genealogia) *Ismaelis*, filii Abrahami, quem peperit Hagar Aegyptia, ancilla Sarae, Abrahamo.
13. Et haec (sunt) nomina filiorum *Ismaelis* secundum nomina eorum per generationes eorum:
Primogenitus *Ismaelis* Nebajoth et Kedar et Adbeel et Nibsam
14. Et Mischma et Duma et Massa,
15. Chadar et Thema, Jetur, Naphisch et Kedma.
16. Hi (sunt) filii *Ismaelis*, et haec nomina eorum in pagis ipsorum et in casis ipsorum (ᾗ: juxta pagos et casas ipsorum), duodecim principes secundum gentes (ᾗ: tribus) ipsorum.
17. Et hi (sunt) anni vitae *Ismaelis*: centum anni et triginta anni et septem anni. Atque exspiravit et mortuus est et congregatus est ad populares suos.
18. Et habitaverunt (*Ismaelitae*) a Chavila usque ad Schurem, quae (est) e regione (pr. ad conspectum) Aegypti, qua itur in Assyriam (ᾗ: qua via ex Aegypto in Assyriam proficiunt).

bus suis ab oriente, cfr. c. 16, 12, consedit ¹⁾ (pr. cecidit
 ☩: demisit se, sc. Ismael).

.09. Atque hæc (est) historia (pr. hæc generationes) *Isaaci*, filii
 Abrahami:

Abrahamus genuit Isaacum.

.10. Et fuit Isaacus natus quadraginta annos, cum duceret ille
 Rebeccam, filiam Bethuelis Syri ex Paddan-Aram (☩:
 Mesopotamia), sororem Labanis Syri, sibi in uxorem (☩:
 in matrimonium).

.11. Et supplex oravit Isaacus Jehovam pro ²⁾ uxore sua (☩:
 intercessit pro ea apud Jehovam precibus), nam sterilis
 illa (fuit), et exaudivit eum (pr. exorari se passus est ab
 eo) Jehova, et gravida facta est Rebecca, uxor ejus.

.12. Et se contuderunt invicem (v. conflictarunt) filii (☩: infantes)
 in utero (pr. medio) ejus, et dixit: *si ita* (conflictantur ³⁾
 infantes in utero meo), *quare istud ego* (optavi, ut
 gravida fierem)? Et abiit ad quærendum a Jehova (☩: ut
 consuleret Jehovam, ut oraculum a Jehova peteret).

.13. Et dixit Jehova ei:

Duo populi (☩: conditores duorum populorum) *in utero*
tuo (sunt),

Et due nationes e visceribus tuis dividentur (☩: prodibunt
 separatae),

Et natio præ natione valens erit (☩: altera alterâ potentior
 erit),

Et major serviet minori!

.14. Atque impleti sunt dies ejus ad pariendum (☩: completum est
 tempus partus), et ecce gemellos in utero ejus!

.15. Et exiit prior rufus, totus ille ut pallium pilosum ⁴⁾ (pr.
 pili), et vocarunt nomen ejus *Esav* (☩: pilosum).

.16. Et postea exiit frater ejus, et manus ejus tenebat calcem
 Esavi, et vocatum est (pr. vocavit sc. vocans) nomen ejus
Jacob (☩: supplantator). Et Isaacus natus (erat) sexa-
 ginta annos, cum pareret ⁵⁾ (Rebecca) illos.

Verss. varr. ¹⁾ Alii: cecidit sc. sors Ismaelis. ²⁾ Alii: coram uxore
 sua v. e regione uxoris. *Schumann*: ad anteriora uxoris suæ ☩: tempore
 concubitus. ³⁾ Alii: *si hæc est molestia graviditatis* etc. ⁴⁾ Alii: totus
 pappus erat pilus ☩: pilosus, ut pallium. *Hieronymus*: totus, in morem
 hircinis, hispidus. ⁵⁾ Alii: quum gigneret eos sc. Isaacus.

27. Et adoleverunt hi pueri, et factus est Esavus vir peritus (pr. sciens) venationis et vir agri (ᶜ: per agros vagari i amans, venandi causa), et Jacobus vir integer (ᶜ: mitis, placidis moribus), incola tabernaculorum (ᶜ: vitam domesticam et tranquillam amans).
28. Atque amavit Isaacus Esavum, quia venatio in ore ejus (erat ᶜ: amabat carnem ferinam comedere ¹), sed Rebecca amavit Jacobum.
29. Et coxit Jacobus ferculum (v. pulmentum, pr. coctum quid), et venit Esavus de agro, et ille languescens (fuit ᶜ: viribus defectus et fame laborans).
30. Et dixit Esavus Jacobo: *da mihi comedendum* (pr. devorandum), *quæso, de rufo hoc, rufo hoc* (cibo), *nam defatigatus sum!* Quamobrem vocatum est nomen ejus *Edom* (ᶜ: Rufus).
31. Et dixit Jacobus: *vende hodie* ²) (ᶜ: nunc) *jus primogenituræ tuæ mihi!*
32. Et dixit Esavus: *ecce ego vado ad moriendum* (ᶜ: breviter moriturus sum)! *Quare tandem mihi jus primogenituræ* (ᶜ: quid mihi prosunt jura primogeniti)?
33. Et dixit Jacobus: *adjura mihi hodie!* Et adjuravit (v. jurejurando hoc promisit) ei et vendidit jus primogenituræ suæ Jacobo.
34. Et Jacobus dedit Esavo panem et ferculum lentium, et comedit et bibit et surrexit et abiit et contempsit Esavus jus primogenituræ.

Caput XXVI.

1. Atque exstitit (v. orta est) fames in illa terra præter famem priorem, quæ fuerat diebus Abrahami, et profectus est Isaacus ad Abimelechum, regem Philistæorum, Gerarem.
2. Et apparuit ei Jehova et dixit: *ne descendas in Ægyptum!*

¹ Verss. varr. ¹) Alii: de venatione ejus comedit. ²) Alii: statim, et e vestigio.

Habita in hac terra, quod (α: uti jam antea) *dixi* (v. præcepit) *tibi!*

3. *Peregrinare* (α: vive ut peregrinus) *in terra hac, et ero tecum et benedicam tibi! Nam tibi et semini tuo dabo omnes terras has, et confirmabo jusjurandum, quod juravi* (α: præstabo promissa, quæ jurejurando interposito dedi) *Abrahamo, patri tuo.*
4. *Et augebo semen tuum, ut stellas coeli, et dabo semini tuo omnes terras hasce, et bene precabuntur sibi in semine tuo* (α: per posteros tuos α: felicem Israelis sortem sibi adprecabuntur) *omnes gentes terræ*¹⁾.
5. *Propterea quod audiens fuit Abrahamus voci meæ* (α: dicto meo) *et observavit mandata meæ* (pr. custodivit custodiam meam), *præcepta mea, statuta mea et leges meas.*
6. *Et habitavit* (α: mansit igitur) *Isaacus Gerare.*
7. *Et interrogarunt viri hujus loci* (eum) *de uxore ejus, et dixit: soror mea est. Nam timuit* (v. non ausus est) *dicere: uxor mea* (est), *ne* (inquit) *occidant me viri hujus loci propter Rebeccam. Nam pulchra adspectu* (fuit).
8. *Et factum est, cum prolongarentur ipsi ibi dies* (α: quum diu ibi vixisset), *ut prospiceret Abimelechus, rex Philistæorum, per fenestram, et vidit et ecce Isaacum ludentem cum Rebecca, uxore sua!*
9. *Et vocavit Abimelechus Isaacum et dixit: profecto, ecce uxor tua est! At quomodo dixisti: soror mea est? Et dixit ei Isaacus: ideo* (hoc) *dixi, ne moriar propter eam.*
10. *Et dixit Abimelechus: quare hoc fecisti nobis? Parum abfuit, quin concumberet* (pr. secundum parum concubuit) *aliquis de populo* (pr. unus populi) *cum uxore tua, et adduxisses super nos delictum* (α: gravi nos culpa obstrinxisses).
11. *Et præcepit Abimelechus omni populo, dicendo: quicumque tetigerit* (α: injuria affecerit) *virum hunc et uxorem ejus, profecto* (pr. moriendo) *moriatur!*
12. *Et sementem fecit Isaacus in terra illa et invenit* (α: percepit) *anno illo* (sc. quo sementem fecerat) *centum mensuras* (α: fructus centuplices), *et benedixit ei Jehova.*

Verss. varr. 1) Cfr. cap. 12, 3.

13. Atque magnus evasit hic vir et processit procedendo et ad-
lescendo (α: magis magisque indies opibus auctus est),
usque dum creverat admodum (α: ita ut opulentissimus
fieret).
14. Et fuit ei possessio ovium et possessio boum et famulitium
magnum (α: multi servi), et inviderunt ei Philistæi.
15. Et omnes puteos, quos effoderant servi patris ejus diebus
Abrahami, patris ejus, obstruxerunt eos Philistæi et re-
pleverunt eos pulvere.
16. Et dixit Abimelechus Isaaco: *abi a nobis, quia potens eva-
sisti præ nobis admodum* (α: longe potentior nobis fac-
tus es)!
17. Et abiit inde Isaacus et tentoria fixit (pr. castra metatus est)
in valle Geraris et habitavit ibi.
18. Et rediit Isaacus et effodit (α: rursus effodi jussit) puteos
aquæ, quos effoderant diebus Abrahami, patris ipsius, at
obstruxerant eos Philistæi post mortem Abrahami, et
imposuit illis nomina juxta nomina, quæ imposuerat illis
pater ejus.
19. Et foderunt servi Isaaci in valle et invenerunt ibi puteum
aquæ vivæ (α: aquam perennem).
20. Et rixati sunt pastores Geraris cum pastoribus Isaaci, di-
cendo: *nobis* (α: nostra est) *hæc aqua*. Et vocavit
(Isaacus) nomen ejus (α: putei) *Esek* (α: altercatio), quia
altercati sunt cum eo (Isaaco).
21. Et foderunt (servi Isaaci) puteum alium, et rixati sunt etiam
de eo, et vocavit nomen ejus *Sitna* (α: contentio).
22. Et castra movit (α: migravit) illinc et fodit puteum alium,
et non rixati sunt de eo, et vocavit nomen ejus *Recho-
both* (α: latitudines, spatia ampla) et dixit: *nam nunc*
dilatavit (α: amplum spatium dedit) *Jehova nobis, et*
fecundi sumus in hac terra.
23. Et adscendit inde Beerschebam.
24. Et apparuit ei Jehova nocte illa et dixit: *ego (sum) Deus*
Abrahami, patris tui. Noli timere! Nam tecum ero, et
*benedicam tibi et angebo semen tuum propter Abra-
hamum, servum meum*.
25. Et exstruxit ibi altare et invocavit nomen Jehovæ, et expan-
dit tibi tentorium suum, et foderunt ibi servi Jsaaci puteum.

26. Tum Abimelechus profectus est ad eum Gerare, et Achusath ¹⁾, amicus ejus, et Pichol, dux exercitus ejus.
27. Et dixit illis Isaacus: *quare venistis ad me? Et vos odio me habetis et dimisistis* (α: expulistis) *me a vobis.*
28. Et dixerunt: *videndo vidimus* (α: certo perspeximus), *esse Jehovaham tecum, et diximus: sit quæso jusjurandum inter nos, inter nos et inter te, et pangamus fœdus tecum!*
29. *Ne facias* (pr. si facias etc. sc. perdat te Deus!) *nobiscum malum* (α: promittas, te non facturum nobis mali quidquam), *sicut non tetigimus* (α: injuria affecimus) *te, et sicut fecimus tecum* (α: exhibuimus tibi) *modo bonum et dimisimus te in pace* (α: inviolatum). *Tu nunc* (es) *benedictus Jehovahæ* (α: tibi favet Jehova).
30. Et fecit (Isaacus) illis convivium, et comederunt et biberunt.
31. Et mane surrexerunt diluculo et jurarunt alter alteri (pr. vir fratri suo). Et dimisit eos Isaacus, et abierunt ab eo in pace.
32. Et factum est die illo, ut venirent servi Isaaci et nuntiarent ei de puteo, quem foderant, et dicerent ei: *invenimus aquam.*
33. Et vocavit (Isaacus) eum *Schibeam*, quamobrem nomen illius urbis (est) Beerscheba ad diem hunc.
34. Et fuit Esavus natus quadraginta annos, et duxit uxorem Judith, filiam Beri Chethitæ, et Bosmath, filiam Elonis, Chethitæ.
35. Et fuerunt (hæ ejus uxores) moeror animi Isaaco et Rebecæ (α: magna ægritudine parentes Esavi affecerunt).

Caput XXVII.

1. Atque factum est, cum consenuisset Isaacus, et debiles (v. hebetes) facti essent oculi ejus a videndo (α: ita ut videre non posset), ut vocaret Esavum, filium suum ma-

Verss. varr. ¹⁾ Alii: et comitatus s. caterva ex amicis, sociis, ejus.

- jorem (natu), et diceret ei: *fili mi!* Et dixit (hic) ei: *ecce me!*
2. Et dixit (Isaacus): *ecce, quæso! consenui; non cognosco diem mortis meæ.*
 3. *Et nunc (v. jam igitur) sume quæso arma (pr. vasa) tua, pharetram¹⁾ tuam et arcum tuum, et exi in agrum et venare (ɔ: capias) mihi feram!*
 4. *Et fac (ɔ: para) mihi cupedias, quemadmodum delector, et afferas mihi, et comedam, ut benedicat tibi anima mea, antequam moriar.*
 5. Et Rebecca audiverat, cum loqueretur Isaacus cum Esavo, filio suo. Atque abiit Esavus in agrum ad venandum feram (et) ad afferendum (patri).
 6. Et Rebecca dixit Jacobo, filio suo, dicendo: *ecce audivi patrem tuum loquentem cum Esavo, fratre tuo, dicendo:*
 7. *Affer mihi feram et fac mihi cupedias, et comedam et benedicam tibi coram Jehova (ɔ: invocato Jehova) ante mortem meam.*
 8. *Et nunc fili mi! audias vocem meam (ɔ: mihi obedias), quemadmodum ego præcipio tibi!*
 9. *Vade, quæso, ad gregem, et sume mihi inde duos hædos caprinos (pr. caprarum) bonos (ɔ: pingues)! Et faciam eos (ɔ: parabo ex illis) cupedias patri tuo, quemadmodum (iis) delectatur.*
 10. *Et adferes (cupedias) patri tuo, et comedet, ut benedicat tibi ante mortem suam.*
 11. Et dixit Jacobus Rebecca, matri suæ: *ecce! Esavus, frater meus, vir pilosus (est), sed ego vir laevis (v. glaber).*
 12. *Fortasse palpabit me pater meus, et ero in oculis ejus tanquam illusor (ɔ: impostorem me habebit), et adducam super me maledictionem et non benedictionem.*
 13. Et dixit ei mater ejus: *super me (sit) maledictio tua (ɔ: in me incidat imprecatio), fili mi! Modo audias vocem meam, et abi et sume mihi (hædos duos)!*
 14. Et abiit et sumsit et adtulit matri suæ, et paravit mater ejus cupedias, quemadmodum (illis) delectabatur pater ejus.
 15. Et sumsit Rebecca vestes Esavi, filii sui majoris (natu),

Verss. varr. ¹⁾ Alii: *gladium.*

pretiosas (pr. desideratas), quæ cum ipsa (erant) in domo (ɔ: quas domi secum habebat), et (illis) vestivit Jacobum, filium suum minorem (natu).

0116. Et pelles hædorum caprinorum induit super manus ejus et super lævitatem colli ejus (ɔ: pellibus hædinis manus ejus et collum glabrum amicivit).

117. Et dedit cupedias et panem, quæ paraverat, in manum Jacobi, filii sui (ɔ: ei tradidit).

118. Et venit (Jacobus) ad patrem suum et dixit: *pater mi!* Et dixit (hic): *ecce me! quis tu (es), fili mi?*

119. Et dixit Jacobus patri suo: ego (sum) *Esavus, primogenitus tuus. Feci, quemadmodum locutus es ad me. Surge, quæso, sede et comede de fera (ɔ: carne ferina) mea, ut benedicat mihi anima tua!*

020. Et dixit Isaacus filio suo: *quomodo festinasti invenire* (prædam ɔ: quomodo tam cito invenisti), *fili mi!* Et dixit (Jacobus): *quia obviam misit* (pr. fecit, ut occurreret) *Jehova, Deus tuus, mihi* (prædam).

121. Et dixit Isaacus Jacobo: *accede, quæso! Et palpabo te, fili mi! num tu (sis) filius meus Esavus, nec ne.*

22. Et accessit Jacobus ad Isaacum, patrem suum, et palpavit (hic) eum et dixit: *vox (est) vox Jacobi, at manus (sunt) manus Esavi.*

23. Et non agnovit eum, nam erant manus ejus ut manus Esavi, fratris ejus, pilosæ, et benedixit ei.

24. Et dixit: *tu hic (ɔ: tu igitur revera) filius meus Esavus?* Et dixit (Jacobus): *ego (sum).*

25. Et dixit (Isaacus): *affer mihi, et comedam de fera (ɔ: præda) filii mei, ut benedicat tibi anima mea. Atque adtulit (Jacobus) ei (cupedias), et comedit (Isaacus), et adtulit ei vinum, et bibit.*

26. Et dixit ei Isaacus, pater ejus: *accede, quæso, et osculare me, fili mi!*

27. Et accessit (Jacobus) et osculatus est eum, et odoratus est (Isaacus) odorem vestium ejus et benedixit ei et dixit: *vide! odor filii mei (est) ut odor agri, cui benedixit Jehova (ɔ: ut odor agri fertilis).*

28. *Dabit tibi Deus de rore coeli (ɔ: det tibi rores et pluvias)*

- Et de pinguedinibus terræ (ᶜ: agros fertilissimos)
Et copiam frumenti et musti!*
29. *Serviant tibi gentes,
Et inclinent se tibi nationes (ᶜ: submittant se tibi
nationes)!*
- Sis dominus fratribus tuis,
Et inclinent se tibi filii matris tuæ (ᶜ: te dominum
venerentur)!*
- Maledicentes tibi maledicti (sint),
Et benedicentes tibi benedicti!*
30. Et factum est, cum absolvisset Isaacus benedicere Jacobo, et factum est, cum vix exeundo exisset (pr. tantum quod exeundo exierat) Jacobus a facie Isaaci, patris sui, ut Esavus, frater ejus, veniret (ᶜ: rediret) a venatione sua.
31. Et paravit etiam ille cupedias et adtulit patri suo et dixit patri suo: *surgat pater meus et comedat de fera (ᶜ: præda) filii sui, ut benedicat mihi anima tua!*
32. Et dixit ei Isaacus, pater ejus: *quis tu (es)?* Et dixit: *ego (sum) filius tuus, primogenitus tuus, Esavus.*
33. Et perterritus est Isaacus terrore magno vehementer (ᶜ: maximo percussus est terrore) et dixit: *quis tandem ille (fuit), qui venatus est feram et adtulit mihi? Et comedi de omnibus, antequam veniebas, et benedixi illi. Etiam benedictus erit (ᶜ: manebit)!*
34. Cum audisset Esavus verba patris sui, tum clamavit clamore magno et acerbo admodum (ᶜ: maximum et acerbissimum edidit clamorem) et dixit patri suo: *benedic mihi, etiam mihi, pater mi!*
35. Et dixit (Isaacus): *venit frater tuus cum fraude (ᶜ: fraudulenter) et sumsit (ᶜ: tibi præripuit) benedictionem tuam.*
36. Et dixit (Esavus): *nonne¹ (jure) vocatur (pr. an quod vocavit se. vocans) nomen ejus Jacobus? Nam supplantavit me jam duabus vicibus: primogenituram meam abstulit, et ecce! nunc abstulit benedictionem meam. Et dixit: annon reservasti mihi benedictionem (ᶜ: nullumne bonum reliquum est, quod mihi adprecari possis)?*

737. Et respondit Isaacus et dixit Esavo: ecce! dominum posui (ᶜ: constitui) eum tibi, et omnes fratres (ᶜ: consanguineos) ejus dedi ei in servos (ᶜ: ei subjeci), et frumentum et mustum ei largitus sum (ᶜ: frumentum et mustum ei pollicitus sum). Et tibi jam quid faciam, fili mi?
738. Et dixit Esavus patri suo: num benedictio una hæc tibi (est), pater mi? Benedic etiam mihi, pater mi! Et sustulit Esavus vocem suam et ploravit.
739. Et respondit Isaacus, pater ejus, et dixit ei: ecce!
Sine¹⁾ pinguedinibus (ᶜ: fertilitate) terræ erit habitatio tua,
Et sine rore coeli desuper!
740. At gladio²⁾ tuo (pr. super gladio tuo) vives (ᶜ: victum tibi comparabis et vitam tuam defendes),
Et fratri tuo servies!
Sed fiet, ubi persecutus³⁾ fueris (dominum tuum),
Ut (facile) abrumpas (ᶜ: excutias) jugum ejus de collo tuo!
741. Et odium concepit⁴⁾ Esavus in Jacobum propter benedictionem, qua benedixerat ei pater ejus, et dixit Esavus in animo suo: adpropinquabunt (ᶜ: mox aderunt) dies luctus patris mei (ᶜ: tempus mortis, cum lugendus erit), et (ᶜ: tum) occidam Jacobum fratrem meum!
742. Et nuntiata sunt Rebeccæ verba Esavi, filii ipsius majoris (natu), et misit et vocavit Jacobum, filium suum minorem (natu), et dixit ei: ecce Esavum, fratrem tuum, ultionem⁵⁾ sumturum (ᶜ: Esavus, frater tuus, ultionem sumet abs te, occidendo te (pr. se consolabitur tua causa occidendo te ᶜ: ultione lethifera, quam abs te sumet, sibi consolationem illatæ injuriæ adferet. Schumann).
743. Et nunc, fili mi! audi vocem meam (ᶜ: mihi obedias), et surge, fuge tibi ad Labanem, fratrem meum, Charanem!

Verss. varr. ¹⁾ Alii: pinguedines terræ ᶜ: in fertili et feraci solo erit habitatio tua, et de rore coeli desuper se. descendat tibi! ²⁾ Schumann, lectione mutata: in deserto tuo vives. ³⁾ Alii: cum tu dominaberis. Alii: quum volueris. Alii: prout huc illuc vagari amas. ⁴⁾ Alii: hostiliter persecutus est. ⁵⁾ Alii: Esavus tibi mortem minatur. Alii: insidiabitur tibi.

44. *Et maneat apud illum dies aliquot* (pr. unos ☉: aliquod tempus), *donec sedatus fuerit* (pr. redierit) *ardor fratris tui,*
45. *Donec destiterit ira fratris tui a te, et oblitus fuerit* (ejus), *quod feceris ei; tum mittam et arcessam te inde. Quare orabor etiam utroque vestrum uno die* (☉: eodem tempore, simul)?
46. *Et dixit Rebecca Isaaco: fastidio vitam* (v. tædet me vitæ) *propter filias Chethi. Si duceret Jacobus uxorem de filiabus Chethi similem illis e filiabus hujus terræ, quid mihi vita* (prodest)?

Caput XXVIII.

1. *Et vocavit Isaacus Jacobum, et benedixit ei et præcepit ei et dixit ei: non duces uxorem ex filiabus Canaanis.*
2. *Surge, abi tibi* (☉: proficiscere) *in Paddan-Aram* (☉: Mesopotamiam), *ad domum Bethuelis, patris matris tuæ, et duc tibi inde uxorem ex filiabus Labanis, fratris matris tuæ!*
3. *Et Deus omnipotens benedicat tibi, et secundum te reddat et augeat te, et evades in coetum populorum* (☉: ut multi populi ex te oriantur)!
4. *Et det tibi benedictionem Abrahami* (☉: præstet tibi promissa Abrahamo data), *tibi et semini tuo tecum, ut possideas tu terram peregrinationum tuarum* (☉: in qua ut peregrinus habitas), *quam dedit Deus Abrahamo!*
5. *Et dimisit Isaacus Jacobum, et profectus est* (hic) *in Paddan-Aram ad Labanem, filium Bethuelis Syri, fratrem Rebecca, matris Jacobi et Esavi.*
6. *Et vidit Esavus, benedixisse Isaacum Jacobo et misisse eum in Paddan-Aram, ut duceret sibi inde uxorem, (nam) in benedicendo ei* (☉: cum ei benediceret), *tum præceperat ei dicendo: non duces uxorem ex filiabus Canaanis!*
7. *Et obediisse Jacobum patri suo, et matri suæ et abiisse in Paddan-Aram.*

- 8 8. Et vidit Esavus, malas esse filias Canaanis in oculis Isaaci, patris sui (α: Cananaeas patri suo non placere).
- 9 9. Et (α: quomobrem) profectus est Esavus ad Ismaelem, et sumsit Machalatham, filiam Ismaelis, filii Abrahami, sororem Nebajothi, praeter uxores suas (α: duas alias) sibi in uxorem (α: in matrimonium duxit).
- 10 10. Atque egressus est Jacobus e Beersheba et profectus est Charanem.
- 11 11. Et incidit in locum (aliquem) et pernoctavit ibi, cum occidisset sol, et sumsit de lapidibus hujus loci (sc. unum), et posuit sub capite suo (pr. id, quod ad caput est α: pro cervicali usus est), et cubuit in illo loco.
- 12 12. Et somniavit et ecce (vidit) scalam innixam terrae (v. collocatam in terra), et caput ejus pertingens (α: ejus summum fastigium pertingeret) ad coelum usque, et ecce angelos Dei adscendentes et descendentes in ea!
- 13 13. Et ecce Jehovam stantem super ea (α: Jehovam videbat stare in summa scala), et dixit (Jehova): ego (sum) Jehova, Deus Abrahami, patris tui, et Deus Isaaci! Terram, in qua tu cubas, tibi dabo et semini tuo.
- 14 14. Et erit semen tuum ut pulvis terrae, et diffundes te occidentem et orientem et septentrionem et meridiem versus, et bene precabuntur sibi per te omnes generationes terrae et per semen tuum!¹)
- 15 15. Et ecce! Ego (ero) tecum (α: tibi adero), et custodiam (α: tuebor) te in omni (loco), quocunque abieris, et reducam te in terram hanc, nam non relinquam (α: deseram) te, donec fecero, quod locutus sum tibi (α: donec promissa praestitero).
- 16 16. Et evigilavit Jacobus e somno suo et dixit: sane! Est Jehova in loco hoc, et ego nesciebam.
- 17 17. Et timuit et dixit: quam venerabilis (v. angustus) est locus hic! Non (est) hic (locus) nisi domus Dei, et hic porta coeli.
- 18 18. Et mane surrexit Jacobus diluculo, et sumsit lapidem illum, quem posuerat sub capite suo, et collocavit eum (ut) cippum, et fudit oleum super caput (α: cacumen) ejus.

Verss varr. ¹) Cfr. capp. 12, 3, 18, 18. 22, 18 et 26, 4.

19. Et vocavit nomen loci illius *Bethel* (α: domus Dei); verum enim vero *Lus* (erat) nomen hujus urbis antea.
20. Et vovit (v. nuncupavit, fecit) *Jacobus* votum, dicendo: *si fuerit Deus mecum et custodiverit* (α: conservaverit) *me in via hac, quam ego ingredior, et dederit mihi panem ad comedendum et vestem ad induendum,*
21. *Et* (si) *rediero in pace* (α: salvus et incolumis) *ad domum patris mei: tum* ¹⁾ *erit Jehova mihi Deus* (α: Jhovam ut Deum meum semper colam)!
22. *Et lapis hic, quem collocavi* (ut) *cippum, erit domus Dei* (α: sanctus erit hic locus), *et omnia, quae dederis mihi, certe* (pr. decimando) *decimabo ea tibi!* (α: omnium, quae mihi dederis, tibi decimas solvam).

Caput XXIX.

1. Atque sustulit *Jacobus* pedes suos (α: iter suum continuavit), et profectus est in terram filiorum *Orientis* (hl. Mesopotamiam).
2. Et vidit, et ecce puteum in agro et ecce ibi tres greges ovium cubantes ad eum! Nam ex puteo hoc adaquabant greges, et lapis magnus (erat) super ore putei (α: ori impositus erat).
3. Et congregabantur (α: congregari solebant) ibi omnes greges, et (α: quo facto) devolvebant (pastores) lapidem ab ore putei et adaquabant pecora et reponebant lapidem super ore putei in loco suo.
4. Et dixit illis (sc. pastoribus) *Jacobus: fratres mei! Unde vos* (estis)? Et dixerunt: *Charane nos* (sumus).
5. Et dixit illis: *num cognoscitis Labanem, filium* (α: nepotem) *Nachoris?* Et dixerunt: *cognoscimus.*
6. Et dixit illis: *num pax ei* (est α: num valet)? Et dixerunt: *pax* (ei est α: valet), *et ecce Rachelem, filiam ejus, venientem cum grege!*

Verss. varr. ¹⁾ Alii apodosin a v. 22 incipiunt; *et si fuerit Jehova mihi Deus: tunc lapis hic etc.*

7. Et dixit: ecce! adhuc dies multus (est, pr. dies magnus). Non tempus (est) congregandi pecora. Adaquate (igitur) greges et abite, pascite!
8. Et dixerunt: non possumus (adaquare greges), donec (ᾗ: nisi prius) congregati fuerint omnes greges. Tum devolvunt (pastores) lapidem ab ore putei, et adaquamus gregem.
9. Adhuc loquebatur cum illis, tum Rachel venit cum grege, qui patri suo (erat), nam pascibat ipsa.
10. Et factum est, cum vidisset Jacobus Rachelem, filiam Labanis, fratris matris suæ, et gregem Labanis, fratris matris suæ, ut accederet Jacobus et devolveret lapidem ab ore putei et adaquaret gregem Labanis, fratris matris suæ.
11. Et osculatus est Jacobus Rachelem et sustulit vocem suam et ploravit (præ gaudio).
12. Et indicavit Jacobus Racheli, se fratrem (ᾗ: cognatum) patris ejus esse, et se filium Rebeccæ esse, et cucurrit (Rachel) et indicavit patri suo.
13. Et factum est, cum audivisset Laban nuntium (pr. auditum ᾗ: rumore de adventu) Jacobi, filii sororis suæ, ut curreret obviam ei, et amplexus est eum et osculatus est eum et duxit eum in domum suam et narravit (Jacobus) Labani omnes res illas (ᾗ: quæ sibi evenissent).
14. Et dixit ei Laban: sane! os meum et caro mea es (ᾗ: cognatum meum te agnosco). Et mansit apud eum mensem dierum (ᾗ: per mensis spatium s. per mensem continuum).
15. Et dixit Laban Jacobo ¹⁾: quid? quod frater (ᾗ: consanguineus) meus es, et servies mihi gratis (ᾗ: te, consanguineum meum, dedecet gratis mihi servire)? Indica mihi, quæ merces tua (futura sit)!
16. Et Labani (erant) duæ filiæ; nomen majoris (natu) Lea, et nomen minoris (natu) Rachel (erat).
17. Et oculi Leæ (erant) hebetes (v. imbecilles, pr. teneri), sed Rachel pulchra (erat) forma et pulchra adspectu.
18. Et amavit Jacobus Rachelem, et dixit: serviam tibi septem annos pro Rachele, filia tua minore (natu).

Verss. varr. ¹⁾ Alii: Num, quia frater meus es, servies etc.

19. Et dixit Laban: *melius* (est), *ut dem eam tibi, quam ut dem eam viro alii* (ᶗ: alieno): *mane apud me!*
20. Et serviit Jacobus pro Rachele septem annos, et fuerunt in oculis ejus sicut dies pauci (pr. uni), propterea quod amavit eam.
21. Et dixit Jacobus Labani: *da* (mibi) *uxorem meam* (ᶗ: virginem mihi desponsatam), *nam completi sunt dies mei* (ᶗ: tempus servitii mei peractum est), *et intrabo ad eam.*
22. Et congregavit Laban omnes viros loci illius et fecit convivium.
23. Et factum est vespera, ut sumeret Leam, filiam suam, et duceret eam ad illum, et ille intravit ad eam.
24. Et dedit Laban ei Silpam, ancillam suam, Leæ, filiaæ suæ, ancillam.
25. Et factum est mane, tum ecce illa Lea (fuit ᶗ: vidit Jacobus, Leam esse)! Et dixit (Jacobus) Labani: *quare hoc fecisti mihi? Nonne pro Rachele servivi apud te? Quare igitur decepisti me?*
26. Et dixit Laban: *non fiet ita* (ᶗ: non fieri solet) *in loco nostro, ut demus* (in matrimonium) *minorem* (natu) *ante* (ᶗ: priusquam) *primogenitam.*
27. *Comple septimanam hujus* ¹⁾ (ᶗ: Leæ i. e. hebdomadem nuptialem totam perage)! *Tum dabimus tibi etiam hanc* (ᶗ: Rachelem) *pro servitio, quod servies* (ᶗ: hac conditione, ut præstes servitium) *apud me adhuc septem annos alios.*
28. Et fecit Jacobus ita, et complevit septimanam hujus (Leæ), et dedit (Laban) ei Rachelem, filiam suam, ei in uxorem.
29. Et dedit Laban Racheli, filiaæ suæ, Bilham, ancillam suam, ei in ancillam.
30. Et intravit (Jacobus) etiam ad Rachelem, et amavit etiam Rachelem præ Lea (ᶗ: plus quam Leam), et serviit apud eum adhuc septem annos alios.
31. Et vidit Jehova, exosam esse (ᶗ: minus amatam) Leam, et aperuit uterum ejus (ᶗ: fecundam reddidit eam), at Rachel sterilis (fuit).
32. Et gravida facta est Lea, et peperit filium et vocavit nomen

Verss. varr. ¹⁾ Alii: *septimanam hanc.* Alii: *hebdomadem annorum s. septennium hujus* ᶗ: Rachelis.

ejus *Ruben* (☉: *videte*¹) *filium!*), nam dixit: *quia vidit Jehova afflictionem meam, nam nunc amabit me vir* (☉: *maritus*) *meus.*

83. Et gravida facta est iterum, et peperit filium et dixit: *quod audivit Jehova, me esse exosam, ideo dedit mihi etiam hunc.* Et vocavit nomen ejus *Simeon* (☉: *auditio et exauditio*).

84. Et gravida facta est iterum, et peperit filium et dixit: *nunc hac vice* (☉: *nunc demum*) *adjunget se maritus meus mihi* (☉: *mihi deditus erit*), *nam peperit ei tres filios.* Ideo vocatum est (pr. vocavit sc. vocans) nomen ejus *Levi* (☉: *adhæsiō*).

85. Et gravida facta est iterum, et peperit filium et dixit: *hac vice celebrabo Jehovam!* Ideo vocavit nomen ejus *Juda* (☉: *celebratus*²). Tum destitit a pariendo (☉: *majus temporis spatium præterit, per quod non peperit*).

Caput XXX.

1. Et vidit Rachel, se non parere Jacobo, et zelotypia commota est Rachel in sororem suam et dixit Jacobo: *da mihi liberos, et si non* (dederis), *moriar ego* (præ dolore)!
2. Et exarsit ira Jacobi in Rachelem et dixit: *an loco Dei sum, qui prohibuit a te fructum uteri* (☉: *denegavit tibi liberos*)?
3. Et dixit illa: *ecce ancillam meam Bilham!* *Intra ad eam, et pariet super genua mea* (☉: *ut filium ex ancilla natum pro meo habeam et super genua statuam*), *et adificabor etiam ego ex illa* (☉: *per eam liberos habebō*).
4. Et dedit ei Bilham, ancillam suam, in uxorem, et intravit ad eam Jacobus.
5. Et gravida facta est Bilha, et peperit Jacobo filium.
6. Et dixit Rachel; *judicavit me* (☉: *causam meam vindicavit*)

Verss. varr. 1) Alii: *filius visionis* ☉: *respectus divini.* 2) Alii: *celebrabit* sc. Jehovam.

- Deus, et etiam audivit* (ᾗ: exaudivit) *voce[m] meam* (ᾗ: preces meas), *et dedit mihi filium*. Ideo vocavit nomen ejus *Dan* (ᾗ: *judex* ¹⁾).
7. Et gravida facta est iterum et peperit Bilha, ancilla Rachelis, filium secundum Jacobo.
8. Et dixit Rachel: *luctationibus Dei luctata sum* (ᾗ: pugnam de mariti amore maxime arduam pugnavi) *cum sorore mea* ²⁾, *etiam superior facta sum*. Ideo vocavit nomen ejus: *Naphthali* (ᾗ: *luctatio, pugna mea*).
9. Et vidit Lea se destitisse a pariendo, et sumsit Silpam, ancillam suam, et dedit eam Jacobo in uxorem.
10. Et peperit Silpa, ancilla Leæ, Jacobo filium.
11. Et dixit Lea: *cum fortuna* ³⁾ (ᾗ: quod felix faustumque sit)! Et vocavit nomen ejus *Gad* (ᾗ: *fortuna*).
12. Et peperit Silpa, ancilla Leæ, filium secundum Jacobo.
13. Et dixit Lea: *in felicitate mea* (ᾗ: ad felicitatem meam hoc accedit), *nam felicem prædicabunt me mulieres* (pr. filiarum). Et vocavit nomen ejus *Ascher* (ᾗ: *Felix*).
14. Atque exiit Ruben diebus messis tritici (ᾗ: mense Majo) et invenit mandragoras ⁴⁾ (s. poma amatoria) in agro et adduxit eas ad Leam, matrem suam. Et dixit Rachel Leæ: *da, quæso, mihi de mandragoris filii tui!*
15. Et dixit (Lea) ei: *num parum* (est ᾗ: nonne sufficit), *sumere te virum meum* (ᾗ: te vindicare tibi maritum meum), *ut sumas* (ᾗ: sumere velis) *etiam* (ᾗ: insuper) *mandragoras filii mei?* Et dixit Rachel: *ideo* (ᾗ: si tanti æstimas hasce mandragoras) *cubet* (Jacobus) *tecum hac nocte pro mandragoris filii tui!*
16. Et venit Jacobus ex agro vespera, et exiit Lea obviam ei et dixit: *ad me intrabis, nam certe* (pr. conducendo) *conduxi te pro mandragoris filii mei*. Et cubuit (Jacobus) cum ea nocte illa.
17. Et audivit (ᾗ: exaudivit) Deus Leam, et gravida facta est et peperit Jacobo filium quintum.
18. Et dixit Lea: *dedit Deus mercedem meam* (ᾗ: mihi), *quod*

Verss. varr. ¹⁾ Alii: *judicabit* sc. Deus. ²⁾ Vulg. *comparavit me Deus cum sorore mea*. Alii: *artibus egregiis, admodum callide cum sorore certavi*. ³⁾ Alii: *venit turba*. ⁴⁾ Alii: *lotum* vel *melones parvos* vel *ficus indicam* intelligunt.

dedi ancillam meam marito meo. Et vocavit nomen ejus Jssaschar (α: affert¹) mercedem sc. Deus).

019. Et gravida facta est iterum Lea, et peperit filium sextum Jacobo.

020. Et dixit Lea: *donavit me Deus dono bono; hac vice* (α: nunc tandem) *habitabit mecum* (α: mecum potius quam cum sorore mea versabitur) *maritus meus, nam peperit ei sex filios. Et vocavit nomen ejus Sebulon* (α: habitatio).

021. Et postea (α: ad postremum) peperit filiam, et vocavit nomen ejus *Dina*.

022. Atque (tandem) recordatus est Deus Rachelis, et exaudivit eam Deus et aperuit uterum ejus.

023. Et gravida facta est et peperit filium et dixit: *abstulit Deus ignominiam meam*.

024. Et vocavit nomen ejus *Joseph* (α: addet), dicendo: *addet Jehova mihi filium alium!*

025. Et factum est, cum peperisset Rachel Josephum, ut diceret Jacobus Labani: *dimitte me, et abeam* (α: cum bona tua venia liceat mihi abire) *in locum meum et in terram meam* (α: in patriam meam)!

026. *Da* (mihi) *uxores meas et liberos meos, pro quibus servivi tibi, et abeam, nam tu cognoscis servitium meum, quod servivi tibi* (α: quale tibi servitium præstiterim, tu bene scis).

027. Et dixit ei Laban: *utinam*²), *quæso, inveniam gratiam in oculis tuis* (α: gratiam apud te inire possim)! *Auguror*³), *benedixisse mihi Jehovam tua causa*.

028. Et dixit: *designas* (v. designes) *mercedem tuam mihi! Et dabo eam*.

029. Et dixit (Jacobus) ei: *tu scis, quid* (α: quo pacto) *servierim tibi, et quid fuerit pecus tuum mecum* (α: quomodo mea cura auctus sit numerus pecoris tui).

030. *Nam parum* (v. exiguum erat), *quod fuit tibi ante me* (α: adventum meum), *at diffudit se* (pr. erupit) *in multitudinem, et benedixit Jehova tibi ad pedem meum*⁴) (α:

Verss. varr. 1) Alii: *is est merces.* 2) Alii: *si quæso inveniam gratiam in oculis tuis, sc. audi me! aut: mane apud me!* Alii: *num inveniam gratiam etc.?* 3) Alii: *experimento didici.* 4) Alii: *me præeunte.* Alii: *conductu meo.*

ex quo domum tuam ingressus sum). *At nunc, quando faciam etiam ego pro domo mea* (α: quando tandem res meas curabo)?

31. *Et dixit: quid dabo tibi? Et dixit Jacobus: non dabis mihi quidquam. (Sed), si feceris mihi rem hanc* (α: si conditionem hanc velis accipere), *revertar, pascam gregem tuum (et) custodiam.*

32. *Transibo per omnem gregem tuum hodie; aufer*¹⁾ (α: se-greges) *inde omne pecus* (ovillum et caprinum) *punctatum* (v. maculis minoribus distinctum) *et maculosum* (v. maculas habens majores) *et omne pecus nigrum*²⁾ *inter agnos et maculosum et punctatum inter capras, et erit merces mea.*

Sensus: et inter oves et inter capras separandæ sunt *discolores* (α: punctatæ et maculosæ) ab *unicoloribus* (α: nigris), et quæ ex unicoloribus natæ fuerint *discolores*, oves et capræ, mercedem meam constituent.

33. *Et respondebit pro me justitia mea* (α: testimonium pro me exhibebit probitas mea) *die crastino* (α: in posterum), *quum veneris ad mercedem meam, (quæ) coram te* (est α: quum veneris ad pecudes discolores, quæ mihi mercedi erunt; perlustraturus): *omne, quod non fuerit punctatum et maculosum inter capras, et (omne) nigrum inter agnos* (α: omnes oves et capræ unicolores) *sur-reptum* (erit) *apud me* (α: furto tibi sublatum dices)!

34. *Et dixit Laban: ecce! utinam fiat secundum verbum tuum!*

35. *Et removit* (α: segregavit Laban) *die illo hircos striatos* (v. fasciatos) *et maculosos et omnes capras punctatas et maculosas, omne, quod album* (erat) *in eo*³⁾ (sc. pecores α: inter oves et capras) *et omne nigrum inter agnos, et tradidit in manum filiorum suorum.*

Sensus: separavit Laban omnes pecudes *discolores* sc. striatas, punctatas et maculosas ab *unicoloribus* sc. ab albis et nigris, quo facto filiis *discolores*, Jacobo *unicolores* seorsim custodiendas tradidit.

36. *Et posuit* (Laban) *iter trium dierum inter se et inter Jacobum* (α: inter gregem filiis suis traditum et gregem Jacobo

Verss. varr. ¹⁾ Alii: *transibo* — *auferendo* α: *transibo et auferam.*

²⁾ Alii: *rufum.* Alii: *fuscum.* ³⁾ Alii: in quo albi aliquid est.

relictum), et Jacobus pascebat greges Labanis reliquos (α: pecudes unicolores).

387. Tum sumpsit sibi Jacobus virgas (pr. virgam) populi recentes¹⁾ (pr. humidas) et amygdali et platani, et decorticavit in iis decorticationes albas nudatione alboris, qui in virgis (erat).

Sensus: cortice in aliis locis detrahendo, quo albor ligni nudatus apparuit, in aliis vero servando, virgas reddidit varias et striatas.

388. Et collocavit virgas, quas decorticaverat, in canalibus, in potoriis aquæ (v. aquariis), quo venerunt pecudes ad bibendum, e regione pecudum, et incaluerunt (sc. desiderio coitus α: coiverunt), cum venirent illæ ad bibendum. *Sensus:* baculis illis striatis in aquariis contra pecudes coeuntes collocatis, Jacobus imaginationem ovium unicolorium in foctu formando tantopere excitare voluit, ut discolorum foctum procrearent.

389. Et incaluerunt (α: coiverunt) pecudes juxta virgas, et pepererunt pecudes striatos, punctatos et maculosos (foctus).

390. Et agnos (sc. discolors) separavit Jacobus, et convertit (pr. dedit) faciem (v. oculos) pecudum (quas ipse pascebat) ad striatum (α: discolors), nimirum²⁾ omne nigrum (α: omnes unicolores) inter pecudes Labanis (sc. convertit ad discolors), et posuit sibi greges (α: suos) seorsim, et non posuit eos contra pecudes (sc. unicolores) Labanis. *Sensus:* Jacobus „unicolores Labanis pecudes ita collocavit, ut ante se viderent pascere discolors Jacobi easque tamen oculis ab ab unicoloribus aversas, ne discolors unicolorium ad aspectu et imaginatione conciperent unicolores.” Ita *Schumann* (in *Genesi* Hebr. et Gr. p. 451), quem egregium interpretem in difficillimo hoc loco v. 33—40 sequi non dubitamus.

391. Et factum est in omni ardore pecudum vegetarum³⁾ (s. robustarum α: quum coirent oves vegetæ), ut collocaret Jacobus virgas illas coram oculis pecudum in canalibus ad calefaciendum eas in virgis (α: ut conciperent ad aspectu virgarum).

392. Sed quando debiles⁴⁾ (v. viribus destitutæ) essent pecudes,

Verss. varr. 1) Alii: recentis v. viridis. 2) Plerique: convertit faciem aggregis ad striatum et ad omne fuscum in grege Labanis. 3) *Hieronymus*: quæ primi temporis. Alii: primogenitæ. 4) *Onkelos*: in serotinatione ovium α: dum coirent pro serotino partu, quod fiebat secundâ adzeionissurâ. cfr. *Rosenmüller*.

non collocavit (virgas in canalibus). Et (sic) fuerunt (α: obtigerunt) debiles Labani et vegetæ Jacobo.

43. Et diffudit se (α: divitiis auctus est) vir ille (α: Jacobus) quammaxime, et fuerunt ipsi pecudes multæ et ancillæ et servi et cameli et asini.

Caput XXXI.

1. Sed audivit (Jacobus) verba filiorum Labanis, dicendo (α: qui dicebant): *sumsit* (α: sibi vindicavit) *Jacobus omnia, quæ patri nostro* (erant), *et ex iis, quæ patri nostro* (erant), *fecit* (α: sibi comparavit) *omnes divitias istas.*
2. Et vidit Jacobus faciem Labanis, et ecce! non fuit erga ipsum, ut heri et nudius tertius (α: ut antehac).
3. Et dixit Jehova Jacobo: *redi in terram patrum tuorum et ad cognationem* (α: familiam) *tuam, et ero tecum!*
4. Et misit Jacobus et vocavit Rachelem et Leam in agrum ad gregem suum.
5. Et dixit illis: *video ego faciem patris vestri, quod non sit erga me, ut heri et nudius tertius; at Deus patris mei fuit mecum.*
6. *Et vos scitis, me pro omnibus viribus meis servivisses patri vestro.*
7. *Sed pater vester fefellit me et mutavit mercedem meam decem vicibus* (α: sæpius). *At non permisit* (pr. dedit) *ei Deus, ut malefaceret mihi.*
8. *Si ita dicebat: punctatæ* (pecudes) *erunt merces tua, tum pepererunt omnes pecudes punctatas; et, si ita dicebat: striatæ erunt merces tua, tum pepererunt omnes pecudes striatas.*
9. *Et abstulit Deus pecus patris vestri et dedit mihi.*
10. *Et factum est tempore, quo coirent pecudes, ut tollerem oculos meos et viderem in somnio, et ecce hircos, adscendentes super oves, striatos, punctatos et grandinosos* (α: maculis albis in morem grandinis respersos)!

111. *Et dixit mihi angelus Dei in somnio: Jacobe! Et dixi: ecce me!*
112. *Et dixit: tolle, quæso, oculos tuos et vide omnes hircos, adscendentes super oves, striatos, punctatos et grandinosos! Nam vidi omnia, quæ Laban fecerit tibi (α: cognosco injurias tibi a Labane illatas).*
113. *Ego (sum) Deus Bethelis (pr. Deus ille, Deus, inquam, Bethelis α: qui apparuit tibi Bethele), ubi unxisti cippum, ubi vovisti mihi votum. Nunc surge, exi e terra hac et redi in terram nativitatis tuæ (α: solum tuum natale)!*
114. *Et responderunt Rachel et Lea et dixerunt ei: num adhuc nobis pars et hæreditas in domo patri nostri (nobis expectandæ sunt)?*
115. *Nonne peregrinæ habitæ sumus ei? Nam vendidit nos et comedit etiam comedendo (α: in suum usum plane convertit) pretium nostrum (pr. argentum nostrum α: servitium, quod pro nobis Labani præstitisti).*
116. *Quamobrem omnes divitiæ, quas abstulit Deus patri nostro, nobis illæ (sunt) et filiis nostris (α: jure nobis et liberis nostris debentur). Et nunc omnia, quæ dixit Deus tibi, fac!*
117. *Et surrexit Jacobus et sustulit filios suos et uxores suas in camelos.*
118. *Et abduxit omne pecus suum et omnes facultates suas, quas acquisiverat, (nimirum) pecus possessionis suæ, quod acquisiverat in Paddan-Aram (α: Mesopotamia), ut veniret ad Isaacum, patrem suum, in terram Canaanis.*
119. *At Laban profectus erat ad tondendum oves suas, et furata est Rachel penates, qui (erant) patri ipsius.*
120. *Et furatus est Jacobus cor Labanis Syri (α: mentem ejus fefellit) eo, quod non indicavit ei, se fugiturum esse.*
121. *Et fugit ille et omne, quod ei (erat), et surrexit et trajecit flumen illud (α: Euphratem) et posuit (α: convertit) faciem suam (α: recta via profectus est) ad montem Gilead.*
122. *At nuntiatum est Labani die tertio (ex quo profectus erat Jacobus), fugisse Jacobum.*
123. *Et sumsit fratres (α: propinquos) suos secum et persecutus est cum itinere septem dierum et assecutus est eum in monte Gilead.*

24. Sed venit Deus ad Labanem Syrum in somnio noctis
(α : nocturno) et dixit ei: *cave tibi, ne loquaris cum
Jacobō a bono ad malum* (α : ne iracundius cum eo agas)!
25. Et assecutus est (inquam) Laban Jacobum, et Jacobus fixe-
rat tentorium suum in monte, et Laban (quoque) fixit
cum fratribus suis (tabernaculum suum) in monte Gilead.
26. Et dixit Laban Jacobo: *quid fecisti, ut furatus sis* ¹⁾ *cor
meum et abduxeris filias meas tanquam captivas gladii*
(α : quare me in scio fugisti et filias meas veluti bello
captas abduxisti)?
27. *Cur occultasti te ad fugiendum* (α : clam fugisti), *et furatus
es* (α : fefellisti) *me et non indicasti mihi (consilium abeundi),
et dimissem te cum lætitia et cum canticis, cum tym-
pano et cum cithara!*
28. *Et non permisisti mihi osculari* (pr. non admisisti me ad
osculandum) *filios* (α : nepotes) *meos et filias meas. Nunc
stulte egisti* (ita) *faciendo.*
29. *Est in potestate manus meæ* ²⁾ *facere vobis malum* (α : pos-
sem quidem male vos tractare). *At Deus patris vestri
heri dixit mihi, dicendo: cave tibi, ne loquaris cum
Jacobō a bono ad malum!*
30. *Et nunc abeundo abiisti, quia desiderando desiderasti do-
mum patris tuæ* (α : sed sit ita! cupide abiisti, quoniam
incredibili tenebaris desiderio domus paternæ revisendæ).
Cur (autem) furatus es Deos (α : penates) *meos?*
31. Et respondit Jacobus et dixit Labani: (clam aufugi), *quia
timui, quia dixi (in animo meo α : cogitavi), ne forte
eriperes filias tuas a me* (α : mihi).
32. *Apud quem (autem) inveneris deos tuos, non vivat! Co-
ram fratribus nostris* (α : propinquis et comitibus nostris
omnibus testibus) *contemplare* ³⁾ *tibi* (α : accurate inspicias),
quid (sit) apud me (sc. de rebus tuis), *et sume tibi* (α :
aufer!) *At nesciebat Jacobus, Rachelem furatam esse eos*
(α : penates).

Verss. varr. ¹⁾ Alii: *quid fecisti et furatus es* α : *quare furatus es?*

²⁾ Alii: *est robori manus mea* α : *robusta est, valet manus mea.* Alii: *est secundum Deum manus mea* α : *valet, Deo adjuvante, manus mea.* ³⁾ Alii: *agnosce.*

33. Et venit Laban in tabernaculum Jacobi et in tabernaculum Leæ et in tabernaculum duarum ancillarum, et non invenit (penates). Et exiit e tabernaculo Leæ et venit in tabernaculum Rachelis.
34. Et Rachel sumserat penates et posuerat eos in sella cameli, et sedit super illis. Et perscrutatus est (pr. manibus exploravit, palpavit) Laban totum tabernaculum, et non invenit.
35. Et dixit (Rachel) patri suo: *ne exardescat (ira) in oculis domini mei, quod non possum surgere coram te* (pr. a facie tua), *nam via mulierum (est) mihi* (c: mensibus laboro). Et pervestigavit (Laban totum tabernaculum), et non invenit penates.
36. Tum exarsit (ira) Jacobo, et rixatus est cum Labane, et respondit Jacobus et dixit Labani: *quodnam (est) delictum meum? Quodnam peccatum meum, quod ardentem persequeris me?*
37. *Nam perscrutatus es omnia vasa mea* (c: omnem suppellectilem meam). *Quid invenisti de omnibus vasis domus tuæ! Ponę hic* (v. profer) *coram fratribus meis et fratribus tuis, et arguent* (c: arbitri erunt) *inter nos ambos!*
38. *Hoc (tempus) viginti annorum* (c: hęc viginti annos) *ego apud te (sui). Oves tuę et caprę tuę non abortum passę sunt, et arietes gregis tui non comedi.*
39. (Pecus) *laceratum* (a feris) *non adtuli ad te: ego luebam illud* (c: noxam in me suscepi, pro dilacerato aliud tibi pecus reddens); *a manu mea requirebas illud, furtum dici et furtum noctis* (c: si quid furto ablatum esset sive interdium, sive noctu).
40. *Fui* (in hac conditione): *interdium consumpsit me æstus* (pr. siccitas) *et frigus* (pr. glacies) *noctu, et aufugit somnus meus ab oculis meis.*
41. *Jam mihi viginti anni in domo tua* (præterlapsedi sunt): *servivi*¹⁾ *tibi quatuordecim annos pro duabus filiabus tuis, et sex annos pro pecore tuo, sed mutasti mercedem meam decem vicibus.*
42. *Nisi Deus patris mei, Deus Abrahami et timor Isaaci* (c:

Verss. varr. 1) Alii: jam viginti annos in domo tua servivi etc.

- ille, quem summa reverentia colit Isaacus) *adfuisset mihi, sane nunc vacuum* (α: inopem) *dimisisses me!* (Sed afflictionem meam et laborem manuum mearum vidit Deus et arguit ¹⁾) (α: declaravit hoc) *heri.*
43. Et respondit Laban et dixit Jacobo: *hae filiae* (sunt) *filiae meae, et hi filii* (sunt) *fili mei, et hi greges greges mei, et omnia, quae tu vides, mihi* (α: mea) *sunt. Sed filias meas* (quod attinet), *quid faciam illis hodie, aut filios earum, quos pepererunt* (α: num damnum inferam filiabus meis aut filiis earum)?
44. *Et nunc* (v. jam igitur), *age! Pangamus foedus, ego et tu! Et sit* (hoc) *testimonio inter me et inter te* (α: testetur, nos amicos esse)!
45. Et sumsit Jacobus lapidem et erexit eum cippum.
46. Et dixit Jacobus fratribus (α: cognatis et comitibus) suis: *colligite lapides!* Et sumserunt lapides et fecerunt acervum (v. collem), et comederunt (α: epulati sunt) ibi super acervo illo.
47. Et vocavit eum (α: acervum) Laban: *Jegar-Sahadutha* (α: collis testimonii), et Jacobus vocavit eum *Galed* (quod idem significat).
48. Et dixit Laban: *collis hic* (est) *testis inter me et inter te hodie. Ideo vocatur* (pr. vocavit vocans) *nomen ejus Galed.*
49. Item *Mispa* (α: specula), quia dixit (Laban): *speculabitur* (α: animadvertet et dijudicabit) *Jehova inter me et inter te, ubi longe remoti erimus alter ab altero* (pr. ubi occulti erimus vir a socio suo),
50. *Ne affligas filias meas et ne ducas uxores praeter filias meas* (pr. si afflixeris filias meas et si etc. — puniat te Deus!) *Non est vir* (α: quisquam) *nobiscum* (sc. tum, quum invicem discesserimus, nemo aderit, qui sanctitatem hujus foederis tueatur). (At) *vide! Deus testis* (est) *inter me et inter te!*
51. Et dixit Laban Jacobo: *ecce collem hunc et ecce cippum, quem collocavi* (pr. fundavi) *inter me et inter te!*

¹⁾ *Verss. varr.* ¹⁾ Alii: *reprehendit te.* Alii: *monuit te* sc. ne mihi noceres.

52. *Testis (sit) collis hic et testimonium hic cippus* (ᵅ: collis hic et cippus hic confirmant), *sive* ¹⁾ *ego (sum), me non transiturum esse ad te collem hunc, sive tu (es), te non transiturum esse ad me collem hunc et cippum hunc* (ᵅ: neque me neque te hæc monumenta transiturum esse) *in malum* (ᵅ: malo consilio).
53. *Deus Abrabami et Dii Nachoris judicent inter nos, Dii patris eorum* (ᵅ: Therachi)! *Et Jacobus juravit per timorem patris sui Isaaci* (ᵅ: Deum; quem summa reverentia colebat Isaacus).
54. *Et mactavit* ²⁾ *Jacobus animal* (pr. mactationem ᵅ: epulas paravit) *in monte et vocavit* (ᵅ: invitavit) *fratres* (ᵅ: cognatos) *suos ad comedendum panem, et comederunt panem* (ᵅ: epulati sunt) *et pernoctarunt in monte.*

Caput XXXII.

1. *Atque mane surrexit Laban diluculo et osculatus est filios suos et filias suas et benedixit illis et abiit, et rediit Laban in locum suum* (ᵅ: domum rediit).
2. *Et Jacobus profectus est in via sua* (ᵅ: iter suum continuavit), *et obviam ei venerunt* (pr. inciderunt in eum) *angeli Dei.*
3. *Et dixit Jacobus, cum videret eos: castra Dei hæc (sunt). Et vocavit nomen loci hujus Machanaim* (ᵅ: gemina castra i. e. angelica et Jacobi ipsius castra).
4. *Et misit Jacobus nuntios ante se ad Esavum, fratrem suum, in terram Seir, agrum Edomi.*
5. *Et præcepit illis, dicendo: ita dicetis domino meo, Esavo: ita dixit servus tuus, Jacobus: apud Labanem peregrinatus sum et commoratus sum hucusque.*
6. *Ac sunt mihi boves et asini, oves et servi et ancillæ, et*

Verss. varr. ¹⁾ Alii: *si ego non transibo* ᵅ: quod non transibo. Alii conditionale et negativum exprimi putant: *si transiero, sed non transibo* etc.

²⁾ Alii: sacrificium obtulit.

- misi ad indicandum domino meo (sc. me cum magnis opibus redire), ut inveniam gratiam in oculis tuis.*
7. Et redierunt nuntii ad Jacobum, dicendo (α: dicentes): *venimus ad fratrem tuum, ad Esavum, et etiam procedit obviam tibi, et quadringenti viri cum eo (sunt, eum sequuntur).*
 8. Et timuit Jacobus vehementer, et angustum ei fuit (α: angore agebatur), et divisit populum, qui cum eo (erat α: omnem familiam suam) et oves et boves et camelos in duo castra (v. agmina).
 9. Et dixit: *si venerit Esavus ad agmen unum et percusserit illud, tum erit agmen superstes in evasionem (α: fuga poterit invialatum evadere).*
 10. Et dixit Jacobus: *o Deus patris (α: avi) mei Abrahami et Deus patris mei Isaaci! Jehova, qui dixisti mihi: redi in terram tuam et ad cognationem tuam (α: in patriam tuam et ad familiam tuam), et benefaciam tibi!*
 11. *Minor sum quam omnia beneficia et omnis fides, quam exhibuisti servo tuo (α: indignus sum, quæ in me adhuc contulisti, summis et plurimis beneficiis). Nam cum baculo meo transivi Jordanem hunc (α: nihil præter baculum possedi, cum Jordanem transirem), et nunc factus sum in duo agmina (α: duo agmina mecum duco).*
 12. *Eripe (α: libera) me, quæso, e manu fratris mei, e manu Esavi! Nam metuo ego eum, ne veniat et percutiat (α: occidat) me, matrem cum liberis.*
 13. *Nam tu dixisti: benefaciendo benefaciam tibi (α: magna beneficia in te conferam), et faciam (pr. ponam) semen tuum ut arenam maris, quæ non numerari potest ob multitudinem (α: posteros tibi dabo innumerabiles arenæ maris instar).*
 14. Et pernoctavit ibi nocte illa, et sumsit (sc. postridie) ex iis, quæ veniebant in manum ejus (α: quæ in promptu ipsi erant), donum Esavo, fratri suo:
 15. Capras ducentas et hircos viginti, oves ducentas et arietes viginti;
 16. Camelos lactantes et pullos earum triginta, vaccas quadraginta et tauros decem, asinas viginti et pullos decem.

117. Et dedit in manum servorum suorum (3: singulis servis tradidit) greges singulos (pr. gregem gregem) seorsim et dixit servis suis: *transite ante me, et spatium ponetis inter gregem et inter gregem* (3: inter singulos greges intervallum ponatur)!
118. Et præcepit primo (3: illi, qui primum ducebat agmen), dicendo: *quum obviam venerit tibi Esavus, frater meus, et interrogaverit te, dicendo: cujus es (servus) et quo tendis et cujus ista (pecora) ante te (sunt)?*
119. Tum dices: *servi tui Jacobi (sunt); donum hoc (est) missum domino meo Esavo, et ecce, etiam ipse (venit) post nos!*
120. Et præcepit etiam secundo, etiam tertio, etiam omnibus euntibus post greges (3: qui greges agebant), dicendo: *secundum verbum hoc (3: hoc modo) laquemini ad Esavum, quum inveneritis vos eum (3: obviam ei facti fueritis).*
121. Et dicetis etiam: *ecce servum tuum Jacobum post nos (3: servus tuus Jacobus venit post nos)! Nam dixit: placabo faciem ejus (3: fratris mei) dono incedente ante me (3: quod ante me præmittitur), et postea videbo faciem ejus; forsantollet¹⁾ (v. eriget) faciem meam (3: benigne me excipiet).*
122. Tum transit donum ante eum, et ipse pernoctavit nocte illa in castris.
123. Et surrexit nocte illa et sumpsit duas uxores suas et duas ancillas suas et undecim filios suos, et transit vadum (pr. trajectum) Jabboci.
124. Et sumpsit eos et traduxit eos torrentem (v. fluvium) et traduxit (omnia), quæ ipsi (erant).
125. Et relictus est (3: remansit) Jacobus solus, et luctatus est vir (3: angelus) cum eo, donec adscenderet aurora (3: usque ad ortum auroræ).
126. Et vidit (angelus), se non prævalere ei, et tetigit (3: percussit) acetabulum femoris ejus, et luxatum est acetabulum femoris Jacobi in luctando (3: dum luctabatur) cum eo.
127. Et dixit (angelus) ei: *dimitte me, nam adscendit aurora!* Et dixit (Jacobus): *non dimittam te, nisi benedixeris mihi.*

Verss. varr. ¹⁾ Alii: *feret faciem meam* 3: *adspectum meum ferre poterit.*

28. Et dixit ei (angelus): *quod (est) nomen tuum?* Et dixit: *Jacobus.*
29. Et dixit: *non Jacobus dicitur amplius nomen tuum, sed Israel (ᾗ: puguator, miles Dei), nam pugnasti¹⁾ cum Deo et cum hominibus, et prævaluisti²⁾.*
30. Atque interrogavit Jacobus et dixit: *indica, quæso, nomen tuum!* Et dixit: *quare ita interrogas de nomine meo?* Et benedixit ei ibi.
31. Et vocavit Jacobus nomen hujus loci *Pniel (ᾗ: facies Dei), nam, (inquit), vidi Deum facie ad faciem (ᾗ: præsens præsentem), et servata (pr. erepta) est anima mea (ᾗ: tamen evasi salvus)!*
32. Et ortus est ei sol, cum transiret Pniel, et ille claudicavit femore suo.
33. Propterea non comedunt filii Israelis (ᾗ: Israelitæ) nervum ischiaticum*, qui (est) in acetabulo femoris, usque ad hunc diem, quia tetigit (angelus ille) acetabulum femoris Jacobi in nervo ischiatico.

*Nostris anatomicis *tendo Achillis* dicitur; nervus est, qui per femur et crus ad talos defertur.

Caput XXXIII.

1. Et sustulit Jacobus oculos suos et vidit, et ecce Esavum venientem! Et cum eo (erant) quadringenti viri, et divisit (Jacobus) liberos juxta Leam et juxta Rachelem et juxta duas ancillas (ᾗ: suos cuique adsignavit natos).
2. Et collocavit ancillas et liberos earum primum (ᾗ: in primo loco), et Leam et liberos ejus posteriores (ᾗ: in secundo loco), et Rachelem et Josephum postremos.
3. Et ipse transiit (ᾗ: progressus est) ante illos et inclinavit se in terram septem vicibus, cum accederet ad fratrem suum.

Verss. varr. ¹⁾ Alii: *contra Deum fortis fuisti.* Alii: *dominatus es cum Deo, i. e. principem te gessisti in Deum.* ²⁾ Alii: *et hominibus quanto magis prævalueris?*

4. Et cucurrit Esavus obviam ei, et amplexus est eum et cecidit super collum ejus (α: in amplexum ejus ruit) et osculatus est eum, et plorarunt.
5. Et sustulit (Esavus) oculos suos et vidit mulieres et liberos et dixit: *quinam hi tibi* (α: quinam sunt hi, qui apud te versantur)? Et dixit: *liberi illi* (sunt), *quos donavit* (pr. gratificatus est) *Deus servo tuo*.
6. Et appropinquareunt ancillæ ipsæ et liberi earum, et se prostraverunt (α: corpore inclinato eum salutarunt).
7. Et appropinquavit etiam Lea et liberi ejus, et se prostraverunt, et postea (α: ad postremum) appropinquavit Josephus et Rachel, et se prostraverunt.
8. Et dixit (Esavus): *quodnam tibi totum illud agmen¹⁾*, *in quod incidi* (α: quid sibi vult turma illa gregum, cui occurri)? Et dixit: *ad inveniendum gratiam in oculis domini mei* (α: ut hoc dono amicitiam tuam mihi conciliem).
9. Et dixit Esavus: *est mihi multum* (α: satis multa habeo), *frater mi!* *Sit tibi, quod (est) tibi* (α: tuum)!
10. Et dixit Jacobus: *minime, quæso!* *Si, quæso, inveni gratiam in oculis tuis, tum accipies donum meum e manu mea!* *Nam propterea vidi faciem tuam, quasi viderim faciem Dei* (α: nam ex eo, quod benigne acceperis donum meum, speravi fore, ut te talem viderem, qualem Deum vidi, nimirum mihi cupientem), *et propitius mihi factus es* (α: benevole me excepisti).
11. *Accipe quæso donum meum* (pr. benedictionem meam), *quod ductum est ad te!* *Nam donavit mihi Deus, et est mihi multum.* Et ursit eum (precibus), et accepit (Esavus).
12. Et dixit (Esavus): *proficiscamur et eamus!* *Et ibo ad conspectum tuum* (α: te comitabor)
13. Et dixit (Jacobus) ei: *dominus meus scit, liberos teneros et oves et vaccas lactantes esse mihi* (pr. super me α: mea cura egere). *Si impulerint acrius* (pr. pulsaverint) *cas* (pastores) *uno die, tunc morituræ essent omnes oves.*

Verss. varr. ¹⁾ Alii: unde est, quod tota hæc tibi sit turma? quod tantam habeas turmam?

14. *Transeat, quæso, dominus meus ante servum suum* (æ: precedat me), *et ego incedam* (pr. ducam me) *pro comoditate*¹⁾ *mea* (pr. ad quietem meam), *ad gressum* (pr. pedem) *pecoris, quod* (est) *ante me, et ad gressum liberorum* (æ: prouti pecus et liberi incedere valent), *donec perveniam ad dominum meum, Seirum.*
15. *Et dixit Esavus: constituam, quæso, tecum de populo, qui mecum* (est æ: nonnullos comitum meorum tibi relinquam). *At dixit (Jacobus): quare hoc* (facies)? *Inveniam gratiam in oculis domini mei* (sc. etiam in hac re, ut sine comitibus proficiscar)!
16. *Et rediit die illo Esavus in viam Seirum.*
17. *Et Jacobus profectus est Succotham, et edificavit sibi domum, et pecori suo fecit casas* (æ: septa, tuguria). *Ideo vocavit nomen hujus loci Succoth* (æ: casæ).
18. *Et venit Jacobus incolumis in urbem Sichem, quæ* (est) *in terra Canaanis, cum veniret ille ex Paddan-Aram, et castra metatus est in conspectu urbis* (æ: ante urbem).
19. *Atque emit partem agri, in quo extenderat tentorium suum, e manu filiorum Chamoris, patris Sichemi, centum Kesitis*.*
- **Kesita* est certum quoddam pondus sive auri sive argenti, quo, ut siculo, ætate patriarcharum pro pecunia usi sunt nomades.
20. *Et erexit ibi altare et vocavit illud: Deus, Deus Israelis* (æ: altare Dei et quidem Dei Israelis)²⁾.

Caput XXXIV.

1. *Atque exiit Dina, filia Leæ, quam pepererat (Lea) Jacobo, ad videndum filias illius terræ* (æ: ut amicitiam cum puellis illius regionis contraheret).
2. *Et vidit eam Sichemus, filius Chamoris Chivitæ, principis*³⁾

Verss. varr. 1) Alii: *pro lenitudine mea*: æ: *ad lenem incessum meum, sensim.* 2) *Vulg.* invocavit super illud fortissimum Deum Israelis. 3) Alii: *princeps*, ut referatur ad Sichemum.

- hujus terræ, et sumsit (α: rapuit) eam et cubuit cum ea et oppressit eam (α: vim ei intulit).
3. Sed adhæsit animus ejus Dinæ (α: ei addictus erat), filie Jacobi, et amavit puellam, et locutus est ad cor puellæ (α: eam consolatus est).
4. Et dixit Sichemus Chamori, patri suo, dicendo: *sume mihi puellam hanc in uxorem!*
5. Et Jacobus audivit, eum (α: Sichemum) stuprasse (pr. poluisse) Dinam, filiam ipsius. Et filii ejus erant cum pecore ejus in agro, et siluit Jacobus, donec venissent (α: rediissent) illi.
6. Et exiit Chamor, pater Sichemi, ad Jacobum ad loquendum cum eo.
7. Et filii Jacobi venerunt ex agro, cum (illud) audivissent, et vehementer doluerunt viri (α: summa animi aegritudine affecti sunt), et exarsit (ira) illis vehementer, quod scelus nefarium (pr. stultitiam) fecisset in Israellem, ut cubaret cum filia Jacobi, et ita non fieri debebat (pr. fiet).
8. Et locutus est Chamor cum illis, dicendo: *Sichemum, filium meum* (quod attinet), *adhæret animus ejus filie vestræ* (α: summo amore eam amplectitur). *Date quæso eam illi in uxorem!*
9. *Affinitatem inite* (pr. sponsalia facite) *nobiscum: filias vestras date nobis et filias nostras sumite vobis!*
10. *Et nobiscum habitabitis, et terra hæc erit ante faciem vestram* (α: tota regio vobis patet); *habitare et circumite*¹⁾ (α: peragrate) *eam* (cum gregibus vestris), *et possessores vos constituite in ea* (α: possessiones in ea vobis comparete)!
11. Et dixit Sichemus patri ejus (α: Dinæ) et fratribus ejus: *inveniam gratiam in oculis vestris! Et quod dixeritis mihi* (α: a me postulaveritis), *dabo*
12. *Augete mihi* (pr. super me) *vehementer pretium* (pro sponsa solvendum) *et donum* (α: quantumvis pretium sponsæ et munera vel maxima postulate), *et dabo, quemadmodum dixeritis mihi! Tantùm date mihi puellam in uxorem!*
13. At responderunt filii Jacobi Sichemo et Chamori, patri

Verss. varr. 1) Alii: *negotiamini in ea.*

ejus, cum fraude (α: fraudulenter) et locuti sunt¹⁾ (sc. do!ose), propterea quod stuprasset Dinam, sororem ipsorum.

14. Et dixerunt illis: *non possumus facere rem hanc, ut demiserit sororem nostram viro, cui (est) præputium, nam ignominia hæc nobis (est).*
15. *Modo in hoc (α: hac conditione) morem geremus vobis²⁾, si velitis esse ut nos, ut circumcidatur inter vos omnis mas.*
16. *Et dabimus filias nostras vobis, et filias vestras sumemus nobis, et habitabimus vobiscum et erimus (α: coalescemus) in populum unum.*
17. *Sin vero non audiveritis nos (α: nobiscum consenseritis), ut circumcidamini, tunc sumemus filiam (α: sororem, puellam) nostram, et abibimus.*
18. Et bona erant verba eorum in oculis Chamoris et in oculis Sichemi, filii Chamoris (α: placebant illis).
19. Et non cunctatus est juvenis (Sichemus) facere hanc rem, nam amavit filiam Jacobi, et ipse honoratus erat præ omni domo patris sui.
20. Et venit (α: venerunt) Chamor et Sichemus, filius ejus, ad portam urbis suæ, et locuti sunt ad viros urbis suæ, dicendo:
21. *Viri hi pacifici sunt erga nos (v. amice nobiscum vivunt), et habitabunt (α: habitare cupiunt) in terra et peragrabunt eam, et terra, ecce! spatiosa est utraque manu coram iis (α: in utramque partem, longa et lata, patens, nobis et illis sufficit). Filias eorum sumamus nobis in uxores, et filias nostras demus illis!*
22. *Modo in hoc (α: hac conditione) morem gerent nobis hi viri, ut habitent nobiscum, ut sint in populum unum, si circumcidatur (pr. eo quod circumcisis sit) inter nos omnis mas, quemadmodum ipsi circumcisi sunt.*
23. *Pecus eorum et possessio eorum et omne jumentum eorum nonne nobis (α: nostra) sunt (α: erunt)? Modo morem geramus illis, ut habitent nobiscum!*

Verss. varr. 1) Alii: machinas s. insidias struxerunt. 2) Alii: *acquiescamus vobis s. consentiamus vobiscum.* Alii: *consignabimur vobis* α: tanquam signo utrisque communiter expresso similes efficiemur vobis etc.

24. Et audiverunt Chamorem et Sichemum, filium ejus (α: iis obtemperarunt) omnes exeuntes porta urbis ejus (α: omnes incolæ), et circumcisi sunt omnes mares, omnes exeuntes porta urbis ejus.
25. Et factum est die tertio, quum essent illi dolore affecti, ut sumerent duo filii Jacobi, Simeon et Levi, fratres Dinæ, quisque (pr. vir) gladium suum, et venirent adversus urbem (α: urbem aggressi sunt) audacter et interficerent omnes mares.
26. Et Chamorem et Sichemum, filium ejus, interfecerunt acie (pr. per os) gladii, et sumserunt Dinam e domo Sichemi et abierunt.
27. Filii Jacobi (ceteri) venerunt super confossos (α: occisos), et prædati sunt urbem, propterea quod stuprassent sororem ipsorum.
28. Oves eorum et boves eorum et asinos eorum, et quidquid in urbe et quidquid in agro (erat), sumserunt.
29. Et omnes opes eorum et omnes parvulos (v. infantes) eorum et mulieres eorum captivas abduxerunt et rapuerunt, et omnia, quæ in domo (erant).
30. Et dixit Jacobus Simeoni et Levi: *turbastis me* (α: graviter me afflixistis), *foetidum* (α: detestabilem) *me reddendo inter habitatores hujus terræ* (α: quum in odium invidiamque incolarum me vocaveritis), *inter Cananitas et Peresitas, et me* (meamque familiam quod attinet), *virī numeri* (α: paucissimi sumus), *et congregabunt se contra me et profligabunt me, et excidar ego et domus mea.*
31. Et dixerunt: *num sicut meretricem tractaret* (pr. faceret) *sororem nostram?*

Caput XXXV.

1. Tum dixit Deus Jacobo: *surge, adscende Bethalem et habita ibi, et fac* (v. exstrue) *ibi altare Deo, qui apparuit tibi, cum fugeres tu a facie Esavi, fratris tui!*

2. Et dixit Jacobus domui suæ et omnibus, qui cum ipso (erant): *amovete Deos peregrini* (populi ☉: deos alienos), *qui inter vos* (sunt), *et mundate vos* (☉: abluite vos aqua), *et mutate vestes vestras!*
3. *Et surgamus et adscendamus Bethel, et faciam ibi altare Deo, qui respondebat mihi* (☉: preces meas exaudiebat) *die angustiarum mearum* (☉: temporibus angustis) *et erat mecum in via, qua incessi.*
4. Et dederunt Jacobo omnes Deos peregrini, qui in manibus ipsorum (erant), et in aures, quæ in auribus ipsorum (☉: quas in auribus gestabant), et abscondidit (☉: defodit) eos (☉: hæc omnia) Jacobus sub terebintho¹⁾, quæ prope Sichemum (est).
5. Et profecti sunt, et fuit terror Dei super urbibus, quæ (erant) circum eos, et non persecuti sunt (incolæ) filios Jacobi (☉: tantus iis terror immissus erat, ut non audent etc.).
6. Et venit Jacobus Lusam, quæ (sita est) in terra Canaanis — illa Bethel (nunc vocatur) — ipse et omnis populus, qui cum eo (erat).
7. Et exstruxit ibi altare et vocavit hunc locum: *El Bethel* (☉: *Deum Bethelis* ☉: Deo, qui in Bethel apparuit, sacrum), quoniam ibi revelatus erat ei Deus, cum fugeret a facie fratris sui.
8. Et mortua est Debora, nutrix Rebeccæ, et sepulta est infra Bethel (☉: ad radices Bethelis in monte siti) sub terebintho illa (nota), et vocavit (Jacobus) nomen ejus *terebinthum fletus* (v. luctus).
9. Atque apparuit Deus Jacobo iterum, cum veniret ex Padan-Aram, et benedixit ei.
10. Et dixit ei Deus: *nomen tuum* (est) *Jacobus. Non vocabitur nomen tuum amplius Jacobus, sed Israel erit nomen tuum. Et vocavit nomen ejus Israel.*
11. Et dixit ei Deus: *ego Deus omnipotens* (sum). *Fecundus esto et cresce* (☉: multa sobole augetur)! *Gens et coetus gentium fiet de te* (☉: autor eris plurium gentium), *et reges e lumbis tuis egredientur* (☉: ex te originem ducent)!

Verss. varr. ¹⁾ Alii: quereu.

12. *Et terram, quam dedi Arbahamo et Isaaco, tibi dabo eam, et semini tuo post te dabo hanc terram.*
13. *Et adscendit ab eo Deus in eo loco, in quo locutus erat cum eo.*
14. *Et collocavit Jacobus cippum (v. statuum) in loco, in quo locutus erat cum ipso (Deus), cippum lapidis (α: lapideum), et libavit super eum libationem et fudit super eum oleum (α: quem vino et oleo perfudit).*
15. *Et vocavit Jacobus nomen loci, in quo locutus erat cum eo Deus, Bethel.*
16. *Et castra moverunt Bethle. Et factum est, cum adhuc spatium terræ ¹⁾ (v. stadium sc. superesset), antequam pervenirent Ephratam (α: cum prope Ephratam essent), ut pareret Rachel, et laboravit (pr. induravit) in partu suo (α: difficilem habuit partum).*
17. *Et factum est, quum dura pateretur illa in partu suo, ut diceret ei obstetrix: ne timeas, nam etiam hic tibi filius (erit)!*
18. *Et factum est, cum exitura esset anima ejus (α: quum exspiraret), nam moriebatur, ut vocaret nomen ejus *Benoni* (α: *filium doloris mei*), at pater ejus vocavit eum *Benjamin* (α: *filium dextræ* ²⁾ i. e. *felicis* α: *filium felicissimum*).*
19. *Et mortua est Rachel et sepulta est in via Ephratam versus, hæc Bethlechem (hodie vocatur).*
20. *At collocavit Jacobus cippum in sepulcro ejus; hic *cippus sepulcri Rachelis* ad hunc diem (vocatur).*
21. *Et castra movit (inde) Israel et extendit tabernaculum suum ultra turrim Eder (α: gregis).*
22. *Et factum est, cum habitaret Israel in terra illa, ut abiret Ruben et cubaret cum Bilha, pellice patris sui, et audivit (hoc) Israel.*
Atque fuerunt filii Jacobi duodecim:
23. *Filii *Leæ*: primogenitus Jacobi Ruben, et Simeon et Levi et Juda et Issaschar et Sebulon.*
24. *Filii *Rachelis*: Josephus et Benjamin.*

Verss. varr. ¹⁾ *Hieronymus*: venit verno tempore ad terram. *Alii*: magnum terræ spatium. *Syrus* et *Persa*: parasanga. *Alii*: milliarium.

(² ²) *Alii*: *filium dierum* α: senectutis.

25. Et filii *Bilhæ*, ancillæ Rachelis: Dan et Napthali.
 26. Et filii *Silpæ*, ancillæ Leæ: Gad et Ascher.
 Hi filii Jacobi (sunt), qui nati sunt (pr. quod natum est) α : quidquid natum est liberorum) ei in Paddan-Aram (α : Mesopotamia).
 27. Et venit Jacobus ad Isaacum, patrem suum, Mamram (et) Kirjath-Arbam — hæc Chebron (hodie vocatur) — ubi peregrinatus est (α : perigrinati sunt) Abrahamus et Isaacus.
 28. Et fuerunt dies Isaaci centum anni et octoginta anni.
 29. Et exspiravit Isaacus et mortuus est, et congregatus est ad populos (α : populares) suos, senex et satur dierum (α : vitæ), et sepeliverunt eum Esavus et Jacobus, filii ejus.

Caput XXXVI.

1. Atque hæ (sunt) generationes (v. tabula genealogica) *Esavi*, hic *Edom* (vocatur).
2. *Esavus* duxerat uxores suas de filiabus Canaanis (α : Cananitarum), *Adam*, filiam Elonis Chethitæ, et *Oholibamam*, filiam Anæ, filia¹⁾ Zibeonis Chevitæ,
3. Et *Basmatham*, filiam Ismaelis, sororem Nebajothi.
4. Et peperit *Ada* Esavo Eliphasum, et *Basmatha* peperit Reuelem.
5. Et *Oholibama* peperit Jeuschum et Jalamum et Korachum. Hi (sunt) filii *Esavi*, qui nati sunt ei in terra Canaanis.
6. Et sumsit Esavus uxores suas et filios suos et filias suas et omnes animas domus suæ et pecus suum et omne armentum suum et omnem possessionem suam, quam acquisiverat in terra Canaanis, et profectus est in terram a facie Jacobi²⁾, fratris sui (α : quæ fratri ipsius Jacobo ab oriente sita erat).
7. Nam erant opes eorum majores, quam ut habitarent (α : habitare possent) simul; et non poterat terra peregrinationum eorum (α : in qua ut peregrini versabantur) ferre (α : capere) eos propter pecora eorum (multa).

Verss. varr. ¹⁾ Alii: filiam. Alii, lectione mutata, vertunt: filii.

²⁾ Alii: propter Jacobum α : ut ei cederet.

8. 8. Atque consedit Esavus in monte Seir. Esavus ille *Edom* (etiam vocatur).
9. Et hæ *generationes* (sunt) *Esavi*, patris *Edomitarum* in monte Seir:
10. Hæ nomina filiorum *Esavi*:
Eliphassus, filius *Adæ*, uxoris *Esavi*, *Reuel*, filius *Basmathæ*; uxoris *Esavi*.
11. Et fuerunt filii *Eliphasi*: *Themam*, *Omar*, *Zepho*, et *Gathamus* et *Kenassus*.
12. Et *Thimna* fuit pellex *Eliphasi*, filii *Esavi*, et peperit *Eliphasso* *Amalekum*. Hi (sunt) filii *Adæ*, uxoris *Esavi*.
13. Et hi (sunt) filii *Reuelis*: *Nachath* et *Serach*, *Schamma* et *Missa*. Hi fuerunt filii *Basmathæ*, uxoris *Esavi*.
14. Et hi fuerunt filii *Oholibamæ*, filiae *Anæ*, filiae *Zibeonis*, uxoris *Esavi*. Nam peperit *Esavo* *Jeuschum* et *Jalamum* et *Korachum*.
15. Hi (sunt) *principes* ¹⁾ (ϝ: *phylarchi*) *filiorum Esavi* (ϝ: *Esavidarum*):
Filiorum Eliphasi, primogeniti *Esavi*: princeps *Themans*, princeps *Omaris*, princeps *Zephonis*, princeps *Kenasi*,
16. Princeps *Korachi*, princeps *Gathami*, princeps *Amaleki*.
Hi principes *Eliphasi* (ϝ: *phylarchi* posterorum *Eliphasi*) in terra *Edom*, hi filii *Adæ* (sunt ϝ: ex *Ada* originem trahunt).
17. Atque hi (sunt) filii (ϝ: *phylarchi* posterorum) *Reuelis*, filii *Esavi*: princeps *Nachathi*, princeps *Serachi*, princeps *Schammæ*, princeps *Missæ*.
Hi principes (ϝ: *phylarchi* posterorum) *Reuelis* in terra *Edom*, hi filii *Basmathæ*, uxoris *Esavi* (ϝ: atque e *Basmatha* originem ducunt).
18. Atque hi (sunt) filii (ϝ: *phylarchi* posterorum) *Oholibamæ*, uxoris *Esavi*: princeps *Jeuschi*, princeps *Jalami*, princeps *Korachi*.
Hi (sunt) principes (ϝ: *phylarchi* posterorum) *Oholibamæ*, filiae *Anæ*, uxoris *Esavi*.

Vers. varr. ¹⁾ Alii: hæ sunt tribus.

19. Hi (fuerunt) filii *Esavi* et hi principes eorum; ille (*Esavus* Edom (vocatur).
20. Hi (sunt) filii *Seiri Choritæ*, habitatores hujus terræ: Lotan et Schobal et Zibeon et Ana
21. Et Dischon et Ezer et Dischan. Hi principes (v. phylarchi) Choritarum, filiorum Seiri, in terra Edom.
22. Et fuerunt filii *Lotanis*: Chori et Hemam, et soror Lotanis (fuit) Thimna.
23. Et hi filii *Schobalis*: Alvan et Manachath et Ebal, Schepho et Onam.
24. Et hi filii *Zibeonis*: Aja et Ana. Hic (est) Ana (ille), qui invenit aquas calidas (v. thermas)¹⁾ in deserto, cum pasceret asinos Zibeonis, patris sui.
25. Et hi filii *Anæ*: Dischon, et Oholibama filia Anæ (erat).
26. Et hi filii *Dischonis*: Chemdan et Eschban et Iithran et Cheran.
27. Hi filii *Ezeri*: Bilhan et Saavan et Akan.
28. Hi filii *Dischanis*: Uz et Aran.
29. Hi (sunt) principes *Choritarum*: princeps Lotanis, princeps Schobalis, princeps Zibeonis, princeps Anæ,
30. Princeps Dischonis, princeps Ezeri, princeps Dischanis. Hi (sunt) principes Choritarum per principes suos²⁾ (æ: singuli phylarchi, singularum tribuum principes) in terra Scir.
31. Atque hi (sunt) *reges*, qui regnarunt in terra *Edom*, antequam regnavit rex in filios Israelis (æ: Israelitas).
32. Nimirum regnavit in Edom Bela, filius Beoris, et nomen urbis ejus (erat) Dinhaba.
33. Et mortuus est Bela, et regnavit loco ejus Iobab, filius Serachi e Bozra.
34. Et mortuus est Iobab, et regnavit loco ejus Cuscham e terra Themanitarum.
35. Et mortuus est Cuscham, et regnavit loco ejus Hadad, filius Bedadi, qui profligavit Midianitas in agro Moabi (æ: Moabitico), et nomen urbis ejus (erat) Avith.
36. Et mortuus est Hadad, et regnavit loco ejus Samla e Masreka.

Verss. varr. 1) Alii: mulos. 2) Alii: secundum tribus suas.

787. Et mortuus est Samla, et regnavit loco ejus Saulus e Rechoboth (sita) ad fluvium (α: Euphratem, pr. Rechoboth fluvii).
888. Et mortuus est Saulus, et regnavit loco ejus Baal Chanan, filius Achboris.
889. Et mortuus est Baal Chanan, filius Achboris, et regnavit loco ejus Hadar, et nomen urbis ejus (erat) Pau, et nomen uxoris ejus (erat) Mehetabel, filia Matredi, filia Mesahabi.
900. Atque hæc (sunt) nomina principum *Esavi*, secundum familias eorum, secundum loca (α: sedes) eorum, juxta nomina eorum:
- Princeps Thinnæ, princeps Alvæ, princeps Jethethi,
1011. Princeps Oholibamæ, princeps Elæ, princeps Pinonis,
1012. Princeps Kenasi, princeps Themanis, princeps Mibzaris,
1013. Princeps Magdielis, princeps Irami. Hi (sunt) principes Edomitarum secundum habitationes suas in terra possessionis suæ. Hic (erat) *Esavus*, pater Edomitarum.

Caput XXXVII.

1. Sed habitavit *Jacobus* in terra peregrinationum patris sui, in terra Canaanis.
2. *Hæc (est) historia Jacobi.*
Josephus, natus septendecim annos, pascebat¹⁾ (pr. erat pasceus) cum fratribus suis greges, et ille puer (erat) cum filiis Bilhæ et cum filiis Silpæ, uxorum patris sui, et deferebat *Josephus* infamiam²⁾ eorum malam (α: malos de illis sparsos rumores) ad patrem eorum.
3. Et Israel amavit *Josephum* præ omnibus filiis suis, nam filius senectutis³⁾ (erat) ille ipsi (α: in senectute ipsi natus

Verss. varr. 1) *Schumann*: inspexit mores fratrum cum grege versantium. 2) *Schumann*: obtreactionem α: fratres inter se valde obtrectare et rixari. 3) *Schumann*, lectione mutata, vertit: filium senum α: alumnus quæ sapientum, sapientissimum.

- erat), et fecit ei (ᶜ: fieri curavit) tunicam manicatam et talarem (pr. tunicam extremitatum ᶜ: ad manus et talos porrectam) ¹⁾.
4. Et viderunt fratres ejus, quod eum amaret pater ipsorum præ omnibus fratribus ejus, et odio eum habuerunt et non potuerunt loqui cum eo ad pacem (ᶜ: pacifice).
 5. Et somniavit Josephus somnium et indicavit (v. narravit) fratribus suis, et perrexerunt (pr. addiderunt) eo magis odio habere eum.
 6. Et dixit illis: *audite, queso, somnium hoc, quod somniavi!*
 7. *Ecce nos colligantes (ᶜ: colligabamus) manipulos (frugum) in medio agri, et ecce surgebat manipulus meus et etiam stabat, et ecce cingebant manipuli vestri, et se prosternebant manipulo meo (ᶜ: manipuli vestri meum circumstantes eum venerabantur)!*
 8. Et dixerunt ei fratres ejus: *numquid regnando regnabis in nos, an dominando dominaberis in nos (ᶜ: numquid te nobis regnaturum, an vero in nos dominaturum putas)?* Et perrexerunt eo magis odio eum habere propter somnia ejus et propter verba ejus (ᶜ: cum ob somnia, tum propterea quod ea narravit).
 9. Et somniavit iterum somnium aliud, et narravit illud fratribus suis et dixit: *ecce somniavi somnium iterum: et ecce solem et lunam et undecim stellas prosternentes se mihi (ᶜ: videbam solem etc. me venerari)!*
 10. Et narravit patri suo et fratribus suis, et increpuit (v. severe reprehendit) eum pater ejus et dixit ei: *quid (ᶜ: quale est) somnium illud, quod somniasti? Num re vera (pr. veniendo) veniemus ego et mater tua et fratres tui ad posternendum nos tibi in terram?*
 11. Et inviderunt ei fratres ejus; at pater ejus servavit illud verbum (ᶜ: memoriæ mandavit somnium ob eo narratum).
 12. Atque abierunt fratres ejus ad pascendum greges patris sui apud Sichemum.
 13. Et dixit Israel Josepho: *nonne fratres tui pascunt apud Sichemum? Age, mittam te ad eos! Et dixit ei (Josephus): ecce me (ᶜ: paratus sum, qui tibi morem geram)!*

Verss. varr. 1) Alii: versicolorem. Schumann: tunicam artificiose contextam.

14. Et dixit ei: *abi, quæso! Vide pacem fratrum tuorum et pacem gregum* (α: vide num fratres tui et greges salvi sint), *et refer mihi nuntium* (pr. verbum)! Et dimisit eum e valle Chebronis, et venit (Josephus) Sichemum.
15. Et invenit eum (α: ei occurrit) vir (aliquis), et ecce oberravit (pr. oberrantem) in agro, et interrogavit eum hic vir, dicendo: *quid quæris?*
16. Et dixit: *fratres meos ego quæro. Indica, quæso, mihi, ubi illi pascant!*
17. Et dixit hic vir: *profecti sunt* (pr. castra moverunt) *hinc, nam audivi* (eos) *dicentes: abeamus Dothainam!* Et abiit Josephus post fratres suos et invenit eos in Dothane.
18. Et viderunt eum procul, et antequam adpropinquasset ad eos, machinati sunt contra eum, ut occiderent eum (v. prava consilia inierunt de eo occidendo).
19. Et dixerunt alter alteri (pr. vir fratri suo): *ecce! dominus somniorum* (α: ille, qui crebra habet somnia, insomniator) *iste venit!*
20. *Et nunc, agite, occidamus eum et projiciamus eum in unam cisternarum, et dicamus: fera mala comedit* (α: devoravit) *eum! Et videbimus, quid futura sint* (α: qualem habitura sint exitum) *somnia ejus!*
21. Et audivit (hoc consilium) Ruben, et eripuit (α: eripere studuit) eum e manibus eorum, et dixit: *ne percutiamus eum* (quod attinet ad) *animam* (α: ita ut vitam amittat i. e. ne eum occidamus)!
22. Et dixit illis Ruben: *ne effundatis sanguinem* (ejus)! *Dejicite eum in cisternam hanc, quæ (est) in deserto! Sed manum ne extendatis in eum* (α: ne vim ei inferatis)! (Ita locutus est), ut eriperet eum e manu eorum, ut reduceret eum ad patrem ejus.
23. Et factum est, cum venisset Josephus ad fratres suos, ut exuerent Josephum tunica ejus, tunica manicata et talari, quæ super eo (erat α: qua indutus erat).
24. Et sumserunt eum et dejecerunt eum in cisternam, sed (fuit) hæc cisterna inanis: nulla in ea aqua (fuit).
25. Et consederunt ad comedendum panem, et sustulerunt oculos suos et viderunt, et ecce catervam (v. caravanam) Ismaelitarum, venientem ex Gilead, et camelos eorum por-

- tantes aromata ¹⁾ et opobalsum ²⁾ et ladanum ³⁾, euntes ad deferendum (hosce proventus) in Ægyptum.
26. Et dixit Juda fratribus suis: *quid lucri* (nobis erit), *si occidamus fratrem nostrum et occullemus sanguinem* (α: cædem) *ejus?*
27. *Agite, vendamus eum Ismaelitis, et manus nostra ne sit in eum* (α: ab eo manus abstinemus)! *Nam frater noster* (est), *caro nostra* (α: consanguineus) *ille. Et audiverunt* (α: morem ei gesserunt) *fratres ejus.*
28. Et transierunt (α: in eo erant, ut transirent) viri Midianitici, mercatores, et protraxerunt et extulerunt (fratres) Josephum e cisterna, et vendiderunt Josephum Ismaelitis viginti (siclis) argenti, et abduxerunt (Ismaelitæ) Josephum in Ægyptum.
29. Et rediit Ruben ad cisternam, et ecce! non erat Josephus in cisterna. Atque discidit (v. laceravit) vestes suas.
30. Et rediit ad fratres suos et dixit: *puer non est* ⁴⁾ (in cisterna)! *At ego, quo ego vadam* (α: quo me convertam)?
31. Et sumserunt tunicam Josephi et mactarunt hircum caprinum (pr. caprarum), et tinxerunt tunicam in sanguine.
32. Et miserunt tunicam manicatam et talarem, et adtulerunt ad patrem suum et dixerunt: *hanc invenimus. Inspice* ⁵⁾, *quæso, num tunica filii tui hæc* (sit), *an minus!*
33. Et agnovit eam et dixit: *tunica filii mei* (est); *fera mala devoravit eum, certe* (pr. dilaniando) *dilaniatus est Josephus!*
34. Atque laceravit Jacobus vestes suas, et posuit saccum in lumbis suis (α: vestitum lugubrem induit), et luxit filium suum dies multos.
35. Et surrexerunt omnes filii ejus et omnes filiæ ejus ad consolandum eum, sed recusavit, quominus se consolaretur (α: noluit consolationem admittere), et dixit: *descendam ad filium meum lugens in orcum!* Et deslevit eum pater ejus.

Verss. varr. ¹⁾ Alii: storacem. *Gesenius*: gummi tragacanthi. ²⁾ Alii: theriacam. ³⁾ Alii: myrrham. *Syrus*: terebinthum. *Michaelis*: pistaciam. ⁴⁾ Alii: mortuus est. ⁵⁾ Alii: agnosce!

0836. At Midianitæ vendiderunt eum (deductum) in Ægyptum Potiphari, eunucho¹⁾ Pharaonis, principi satellitum²⁾.

Caput XXXVIII.

1. Et factum est tempore hoc, ut descenderet Juda a fratribus suis (α: meridiem versus profectus est), et divertit (pr. declinavit a via sua) ad (pr. usque ad) virum Adullamiticum, et nomen ejus (fuit) Chira.
2. Et vidit ibi Juda filiam viri Cananitæ, et nomen ejus (viri) Schua (erat), et duxit eam (in matrimonium) et intravit ad eam.
3. Et gravida facta est et peperit filium, et vocavit (Juda) nomen ejus *Er*.
4. Et gravida facta est iterum et peperit filium et vocavit nomen ejus *Onan*.
5. Et perrexit amplius (concupere α: denuo gravida facta est), et peperit filium et vocavit nomen ejus *Schela*. Et fuit (Juda) Chesibæ, cum pareret illa eum.
6. Et sumsit (α: elegit) Juda uxorem Ero, primogenito suo, et nomen ejus (erat) *Thamar*.
7. At erat *Er*, primogenitus Judæ, malus in oculis Jehovæ (α: Jehovæ displicuit), et interemit eum Jehova (α: florente adhuc ætate mortuus est Er).
8. Et dixit Juda Onani: *intra ad uxorem fratris tui, et jure cognationis (v. leviratus) eam duc uxorem, et suscita semen fratri tuo* (α: prolem ei para, quæ nomen ejus gerat)!
9. At sciebat Onan, non sibi fore hoc semen (α: non suam fore prolem), et factum est, cum intraret ad uxorem fratris sui, ut corrumpere (sc. semen suum α: effunderet) in terram, ne daret semen (α: prolem pararet) fratri suo.
10. Et malum erat in oculis Jehovæ, quod fecerat, et occidit etiam hunc.
11. Et dixit Juda Thamari, nurui suæ: *sede* (α: mane) *vidua* (in)

Verss. varr. 1) Alii: aulico, principi ministro. 2) Alii: coquorum.

- domo patris tui, donec adoleverit Schela, filius meus.*
 Nam dixit (secum): *ne moriatur etiam hic, ut fratres ejus.* Et abiit Thamar et sedit (in) domo patris sui.
12. Et multi fuerunt dies (α: longum præterlapsum est tempus), tum mortua est filia Schuæ, uxor Judæ. Et consolatus est se Judæ et (α: finito luctus tempore) adscendit ad tonsores gregis sui, ipse et Chira, amicus ejus Adullamita, Thimnam.
13. Et nuntiatum est Thamari dicendo: *ecce! socer tuus adscendit Thimnam ad tondendum gregem suum.*
14. Et removit vestes viduitatis suæ a se (α: vestes, quas viduæ gestare solent, deposuit), et velavit se peplo et se textit et consedit in porta Enaim¹⁾, quæ (urbs) in via (sita est, quæ ducit) Thimnam. Nam videbat adolevisse Schelam, et se non datam esse ei in uxorem.
15. Et vidit eam Judæ, et habuit eam meretricem, quia texerat faciem suam.
16. Et divertit ad eam juxta viam et dixit: *age, quæso, intrabo ad te!* Nam nesciebat, nurum ipsius esse. Et dixit illa: *quid dabis mihi, ut intres ad me?*
17. Et dixit (Judæ): *ego mittam hædum caprinum* (pr. caprarum) *de grege.* Et dixit illa: *si dederis pignus* (s. arrhabonem), *donec miseris,* (mei copiam tibi faciam).
18. Et ille dixit: *quid (est) pignus, quod dabo tibi* (α: quale tibi pignus dabo)? Et illa dixit: *annulus signatorius tuus et funiculus²⁾ tuus* (cui affixus erat annulus signatorius) *et scipio tuus, qui (est) in manu tua* (α: quem manu geris). Atque dedit (Judæ) illi (hæc omnia), et intravit ad illam, et gravida facta est per eum.
19. Et surrexit illa et abiit et removit peplum suum a se et induit vestes viduitatis suæ.
20. Et misit Judæ hædum caprinum per manum amici sui Adullamitæ, ut sumeret (α: reciperet) pignus e manu mulieris, sed non invenit eam.
21. Et interrogavit viros (α: incolas) loci illius, dicendo: *ubi (est)*

Verss. varr. 1) Alii: in aditu ad duos fontes, aut: in apertione duorum fontium α: in loco, ubi gemini prorumpbant fontes. 2) Alii: sudarium. *Vulg. armillam.*

meretrix illa apud Enaim juxta viam? Et dixerunt: non fuit hic meretrix.

22. Et rediit ad Judam et dixit: *non inveni eam, et etiam viri loci dixerunt: non fuit hic meretrix.*
23. Et dixit Juda: *sumet sibi* (α: habeat pignora), *ne simus contemptui* (v. ludibrio)! *Ecce misi hoedum hunc, et tu non invenisti eam.*
24. Et factum est circiter tribus mensibus post (pr. juxta ternarium mensium), ut nuntiatum sit Judæ, dicendo (α: hic nuntius ad Judam perveniret): *scortata est Thamar, nurus tua, et etiam ecce gravidam per scortationem* (α: ex scortatione grava facta est)! Et dixit Juda: *educite eam, ut comburatur!*
25. Illa educeretur, et illa (α: cum jam ad supplicium educeretur,) misit ad socerum suum dicendo (α: nuntium dicentem): *ex viro, cujus hæc* (sunt), *ego grava sum.* Et dixit: *contemplare, quæso, cujus hic annulus signatorius et hic funiculus et hic scipio sint.*
26. Et agnovit Juda (pignora sua) et dixit: *justior est me* (α: causa ejus justior est quam mea), *propterea quod*¹⁾ *non dedi eam Scheleæ, filio meo.* Sed non perrexit amplius cognoscere eam (α: non amplius cum ea congressus est).
27. Et factum est tempore, quo pareret illa (pr. tempore partus ejus), ut, ecce! gemelli (essent) in utero ejus.
28. Et factum est, cum pareret illa, ut exsereret (pr. daret) manum (unus gemellorum), et sumsit obstetrix (manum²⁾ infantis) et adligavit manui ejus coccineum filum (pr. coccum), dicendo: *hic exiit primum* (α: primogenitus existimandus est).
29. Sed factum est, cum retraheret (infans) manum suam, ut, ecce! exiret frater ejus, et dixit (obstetrix): *quid rupisti? Super*³⁾ *te* (fiat) *ruptura* (α: tibi imputetur hæc

Verss. varr. 1) *Winer* (in *Lex.* p. 475): *nam ideo* (ut mihi culpam contraherem), *quemadmodum nunc intelligo, miser ego denegavi filio meo uxorem.* *Schumann*: *nam idcirco denegavi eam filio meo* i. e. quia illa me est integrior, sive, quia ego illa eram deterior, id egi, ut ei filium meum denegarem. 2) *Alii*: sumsit obstetrix filum coccineum idque adligavit etc. 3) *Alii*: *propter te fiet ruptura* α: quod nunc fecisti, indicio est, per te aliquando effectum iri rupturam.

eruptio, non mihi)! Et vocavit (Juda) nomen ejus *Perez* (α: *ruptura*).

30. Et postea exiit frater ejus, super ejus manu (erat) filium coccineum, et vocavit (Juda) nomen ejus *Serach* (α: *ortus*).

Caput XXXIX.

1. Atque Josephus deductus est in Ægyptum, et emit eum Potiphar, eunuchus Pharaonis, princeps satellitum, vir Ægyptius, e manu Ismaelitarum, qui deduxerant eum illuc.
 2. Et fuit Jehova cum Josepho (α: ei favit), et fuit (α: ita ut fieret) vir prosperans (sc. viam suam α: ut omnia ei bene succederent), et fuit in domo domini sui Ægyptii.
 3. Et vidit dominus ejus, Jehovam (esse) cum eo, et omnia, quæ ille faceret, Jehovam prosperare per manum ejus (α: prosperum successum omnium ei dare, quæ ille ageret).
 4. Et invenit Josephus gratiam in oculis ejus (α: domini sui), et ministravit ipsi, et præposuit (Potiphar) eum domui suæ, et omne, quod erat ipsi, dedit in manum ejus (α: curæ ejus commisit).
 5. Et factum est, ex quo præposuerat eum domui suæ et omnibus, quæ erant ipsi, ut benediceret Jehova domui Ægyptii propter Josephum, et fuit benedictio Jehovæ in omnibus, quæ erant ipsi, in domo et in agro.
 6. Et reliquit omnia, quæ (erant) ipsi, in manu Josephi (α: ei commisit), et non cognovit eum eo quidquam nisi panem, quem ipse comedebat*. Sed fuit Josephus pulcher forma et pulcher adpectu.
- **Sensus*: facultates suas nihil curavit easque Josepho pro lubitu administrandas tradidit; neque aliud curavit, quam ut cibum sumeret.
7. Et factum est post res hæc, ut tolleret uxor domini ejus oculos suos in Josephum, et diceret: *cuba mecum!*
 8. Sed recusavit et dixit uxori domini sui: *ecce dominus meus non cognoscit mecum, quid (sit) in domo (α: res domesticas mihi traditas non curat), et omnia, quæ sunt ipsi, dedit in manum meam.*

9. *Nemo*¹⁾ *est major in domo hac, quam ego, et non prohibuit a me* (α: denegavit mihi) *quidquam nisi te, propterea quod* (pr. in eo quod) *es uxor ejus. Et quomodo facerem malum magnum hoc* (α: tantum scelus committerem), *et peccarem in Deum?*
10. Et factum est, cum loqueretur ea cum Josepho quotidie, ut non audiret eam (α: ei morem gereret) ad cubandum apud eam, ad versandum (α: ad rem habendam) cum ea.
11. Et factum est die tali²⁾ (pr. juxta diem hunc), ut veniret in domum ad faciendum negotium suum, et non erat vir de viris domus (α: nemo domesticorum) ibi in domo.
12. Etprehendit (mulier) eum veste ejus, dicendo: *cuba mecum!* Sed ille reliquit vestem suam in manu ejus et fugit et exiit foras.
13. Et factum est, cum vidisset illa, eum reliquisse vestem suam in manu ejus et fugisse foras,
14. Ut convocaret viros domus suæ (α: domesticos suos) et diceret illis, dicendo: *videte! Adduxit* (maritus meus) *nobis virum Hebræum ad illudendum nobis. Venit* (enim) *ad me, ad cubandum mecum, at clamavi voce magna.*
15. *Et factum est, cum audiret ille, me elevare vocem meam et clamare, ut relinqueret vestem suam apud me et fugeret et exiret foras.*
16. Et deposuit (v. servavit) vestem ejus apud se, donec veniret dominus ejus in domum suam.
17. Et locuta est ad eum secundum verba illa (α: eodem modo, quo domesticos allocuta erat), dicendo: *venit ad me servus iste Hebræus, quem adduxisti ad nos, ad illudendum mihi.*
18. *Sed factum est, cum elevassem vocem meam et clamassem, ut relinqueret vestem suam apud me et fugeret foras.*
19. Et factum est, cum audisset dominus ejus verba uxoris suæ, quibus allocuta est ipsum, dicendo: *secundum verba*

Verss. varr. ¹⁾ Alii: *non est ipse major in domo hac quam ego. Schottus: nulla res in hac domo tanti est, ut eam aggredi nequam.* ²⁾ Alii: die hac vel illa α: aliquando.

hæc (α: tali modo) *fecit mihi* (α: me tractavit) *servus tuus*, ut excandesceret ira ejus.

20. Et sumpsit dominus Josephi eum, et conjecit eum in domum castelli (α: carcerem munitum), locum, ubi captivi (pr. vincti) regis (α: illi, qui regem offenderant) erant vincti. Et fuit ibi in domo castelli.
21. Et fuit Jehova cum Josepho, et inclinavit ad eum benevolentiam et dedit gratiam ejus in oculis principis domus castelli (α: benevolentiam et favorem præfecti carceris ei conciliavit).
22. Et dedit præfectus domus castelli in manum Josephi omnes captivos, qui in domo castelli (erant), et omnia, quæ faciebant (pr. facientes sc. erant) ibi, ille fuit faciens (α: quidquid ibi fiebat, jussu ejus fiebat; prorsus suberant captivi ejus auctoritati).
23. Nec præfectus domus castelli vidit (α: curavit) ullam rem (pr. omne quidquam) in manu ejus (α: quod per illum ageretur), propterea quod Jehova cum eo (erat), et quidquid ille faciebat, Jehova prosperabat.

Caput XL.

1. Et factum est post res hæc, ut peccarent pincerna (v. pocillator) regis Ægypti et pistor in dominum suum, in regem Ægypti.
2. Atque iratus est Pharaon in duos eunuchos suos, in præfectum pincernarum et in præfectum pistorum.
3. Et conjecit (pr. dedit) eos in custodiam domus¹⁾ præfecti satellitum (α: in carcerem, qui in ædibus præfecti satellitum erat), in domum castelli, locum, ubi Josephus vinctus erat.
4. Et adjunxit princeps satellitum Josephum illis (comitem s. constituit iis Josephum ministrum), et ministravit illis

Verss. varr. ¹⁾ Al'i: in domum etc.

(α : ut eorum curam ageret), et fuerunt per tempus aliquod (pr. dies sc. complures) in custodia.

5. Et somniarunt somnium ambo illi, quisque somnium suum nocte una, quisque juxta interpretationem somnii sui (α : ita ut cujusque somnium aptam interpretationem admitteret), pincerna et pistor regis Ægypti (pr. qui regi Æ. sc. erant), qui vincti erant in domo castelli (α : carcere munito).
6. Et venit ad illos Josephus mane, et vidit eos et ecce eos tristes (pr. indignabundos, hl. vultu tristitiam præ se ferebant)!
7. Et interrogavit eunuchos Pharaonis, qui cum eo (erant) in custodia domus domini ejus, dicendo: *quare facies vestrae tristes* (pr. malæ) *hodie* (sunt)?
8. Et dixerunt ei: *somnium somniavimus, sed, qui interpretetur illud, non est* (α : hic non adest). Et dixit eis Josephus: *nonne Deo*¹⁾ *interpretationes* (sunt α : nonne Dei est, somnia interpretari)? *Narrate, quæso, mihi!*
9. Et narravit princeps pincernarum somnium suum Josepho, et dixit ei: *in somnio meo* (vidi), *et ecce vitem coram me* (α : vitem coram me florentem vidi)!
10. *Et in hac vite* (erant) *tres palmites, et ipsa quasi gemmans*²⁾ (erat α : gemmas emisit) *adscendit(que) flos ejus* (et) *maturaverunt* (v. ad maturitatem protulerunt) *racemi ejus uvas.*
11. *Et poculum Pharaonis* (erat) *in manu mea, et sumsi uvas et expressi eas in poculum Pharaonis, et dedi* (α : tradidi) *poculum in manum Pharaonis.*
12. Et dixit ei Josephus: *hæc est interpretatio ejus* (α : somnii): *tres palmites tres dies sunt* (α : significant).
13. *Intra tres adhuc dies* (pr. in adhuc tribus diebus) *tollet Pharao caput tuum*³⁾, *et reducet te super locum tuum* (α : pristinae dignitati tuæ et muneri tuo te restituet), *et dabis poculum Pharaonis in manum ejus secundum morem*

Verss. varr. 1) Alii: *diis* α : nonne deorum est etc. 2) Alii: *et ipsa, cum effloresceret, adscendit* etc. 3) Alii: *recordabitur Pharao tui* Alii: *subducet rationem tuam.* Clericus: *caput tuum censebit.* Alii: *evhel* te ex carcere.

- priorem* (pr. *judicium prius* α: ex more *priore*), *quod fuisti pincerna ejus.*
14. *Sed*¹⁾ *recorderis mei tecum, cum bene fuerit tibi, et praestes, quaeso, mihi benevolentiam* (v. *beneficium*) *et mentionem facias mei apud Pharaonem et educas me ex domo hac!*
15. *Nam furto sublatus* (pr. *surripiendo surreptus*) *sum ex terra Hebraeorum, et etiam hic non feci quidquam, cur posuerint me in hoc puteo* (v. *cisterna* α: *cur in carcerem hunc subterraneum me conjecerint*).
16. *Atque vidit praefectus pistorum, cum bene* (α: *jucunda et laeta*) *interpretatum esse, et dixit Josepho: etiam ego in somnio meo* (vidi), *et ecce tria canistra panis albi*²⁾ *in capite meo* (α: *mihi videbar gestare*)!
17. *Et in canistro supremo* (fuit) *de omni cibo Pharaonis, (de opere pistoris* (α: *pistorio*), *et aves comederunt ea de canistro de capite meo.*
18. *Et respondit Josephus et dixit: haec* (est) *interpretatio ejus* (sc. *somni*): *tria canistra tres dies sunt.*
19. *Intra tres adhuc dies tollet Pharao caput tuum desuper te* (α: *capite te plecti jubebit*): *nimirum suspendet te in arbore* (α: *patibulo*), *et comedent aves carnem tuam de te.*
20. *Et factum est die tertio, die natali Pharaonis* (pr. *die, quo pepererunt Pharaonem* α: *quo natus est parentibus*), *ut faceret convivium omnibus servis* (v. *ministris, aulicis*) *suis; tum sustulit caput praefecti pincernarum et caput praefecti pistorum in medio servorum suorum:*
21. *Nimirum reduxit praefectum pincernarum ad potum suum* (α: *denuo praefecit eum potui suo* α: *rei potatoriae curam et pocillandi officium ei denuo tradidit*), *et tradidit (pincerna) poculum in manum Pharaonis.*

Verss. varr. ¹⁾ *Alii: tantum. Schumann et Rosenmüller: quodsi mei aliquando memoriam recales, cum te bene habes: mihi cupias, ita ut apud Pharaonem mei facias mentionem etc.* ²⁾ *Alii: canistra candoris* α: *mundissima. Alii: canistra perforata, reticulata s. canistra foraminosi operis.*

22. Sed præfectum pistorum suspendit, quemadmodum interpretatus erat illis Josephus.
23. At non recordatus est præfectus pincernarum Josephi, sed oblitus est ejus.

Caput XLI.

1. Et factum est a fine biennii dierum (α: toto biennio præterlapso), ut Pharaο somniaret, et ecce stantem (α: stare sibi videbatur) prope Nilum!
2. Et ecce e Nilo adscendentes septem vaccas (v. juvenecas), pulcras adspectu et pingues carne (α: septem vaccæ etc. in ripam adscendebant), et pascabant in ulva¹).
3. Et ecce septem vaccas alias adscendentes post illas e Nilo, malas adspectu et tenues carne (α: macras), et steterunt juxta illas vaccas in ripa Nili.
4. Atque comederunt (α: devorarunt) vaccæ, malæ adspectu et tenues carne, septem vaccas, pulcras adspectu et pingues. Et evigilavit (v. expergefactus est) Pharaο.
5. Et obdormivit et somniavit iterum, et ecce septem spicas adscendentes (α: in altum crescentes) in culmo uno, pingues et bonas!
6. Et ecce septem spicas tenues et adustas Euro progerminantes post illas!
7. Et devorarunt spicæ tenues septem spicas pingues et plenas. Et expergefactus est Pharaο, et ecce somnium (fuit)!
8. Ac factum est mane, ut perturbatus esset animus ejus. Et misit et advocavit omnes sacrarum scripturarum peritos (α: ἱερογραμματεῖς)²) Ægypti et omnes sapientes ejus, et narravit Pharaο illis somnium suum, at non (erat), qui interpretaretur (α: interpretari posset) ea (α: somnia) Pharaoni.
9. Et adlocutus est præfectus pincernarum Pharaonem, dicendo: *peccatorum meorum ego memor sum hodie.*

Verss. varr. 1) Alii: in prato. *Vulg.* in locis palustribus. 2) *Vulg.* conjectores. LXX: ἑξήγητὰς.

10. *Pharao iratus fuit in servos suos, et dedit me in custodiam* (ϝ: custodiae me tradidit) *domus praefecti satellitum, me et praefectum pistorum.*
11. *Et somniavimus somnium nocte una, ego et ille, quisque secundum interpretationem somnii sui somniavimus.*
12. *Atque ibi nobiscum* (fuit) *juvenis Hebraeus, servus praefecti satellitum, et narravimus ei, et interpretatus est nobis somnia nostra, cuique secundum somnium suum* (ϝ: pro argumento somnii) *interpretatus est.*
13. *Et factum est, quemadmodum interpretatus erat nobis, ut ita fieret* (ϝ: eveniret): *me reduxit ad locum meum et illum suspendit* (ϝ: me muneri restituendum esse, illum vero suspendendum praedixit).
14. *Et misit Pharao et vocavit Josephum, et festinanter eduxerunt eum* (pr. currere eum fecerunt) *e carcere* (pr. cisterna), *et rasisit sibi* (capillos et barbam), *et mutavit vestes suas, et venit ad Pharaonem.*
15. *Et dixit Pharao Josepho: somnium somniavi, at, qui interpretetur* (ϝ: interpretari possit) *illud, non adest. Sed ego audivi de te, dicendo* (ϝ: hoc audivi de te): *audies somnium, ut interpreteris illud* (ϝ: te, simulac audiveris somnium, statim illud interpretari posse).
16. *Et respondit Josephus Pharaoni, dicendo: nihil ad me* (sc. hoc pertinet ϝ: ego neutiquam hoc possum)¹⁾, *Deus* (vero) *respondebit salutem* (ϝ: salutaria indicabit) *Pharaoni.*
17. *Et locutus est Pharao ad Josephum: in somnio meo* (hoc vidi): *ecce me stantem prope ripam Nili* (ϝ: stare mihi videbar ad etc.)!
18. *Et ecce e Nilo adscendentes septem vaccas, pingues carne et pulcras forma! Et pascebant in ulva.*
19. *Et ecce septem vaccas alias adscendentes post illas, macras et malas forma* (ϝ: deformes) *admodum et macras carne! Non vidi ut illas* (ϝ: nunquam vidi similes illis) *in tota terra Aegypti, quoad deformitatem.*
20. *Et comederunt* (ϝ: devorarunt) *vaccæ macrae et mala* (ϝ: deformes) *septem vaccas priores pingues.*

Verss. varr. ¹⁾ Hieronymus: *sine me Deus respondebit etc.*

21. *Et intrarunt in viscera (α: ventrem) earum, at non cognitum est, quod intrassent in ventrem earum (α: non apparebat, eas devorasse istas), nam adspectus earum (fuit) malus (α: deformis), sicut initio (fuerat). Atque expergefactus sum.*
22. *Et vidi in somnio meo, et ecce septem spicas adscendentes in culmo uno, plenas et bonas!*
23. *Et ecce septem spicas steriles¹⁾, tenues, adustas Euro, progerminantes post illas!*
24. *Et devorarunt spicæ tenues septem spicas bonas. Atque dixi (α: exposui hæc somnia) sacrarum scripturarum peritis, at non adest, qui indicet mihi (interpretationem eorum α: qui mihi somnia mea explicare valeat).*
25. *Et dixit Josephus Pharaoni: somnium Pharaonis unum est (α: ejusdem significationis, unum eundemque indigitat eventum): quod Deus factururus sit, indicavit Pharaoni.*
26. *Septem vaccæ bonæ (α: pingues) septem anni (boni) sunt (α: septem annos fertilitatis designant), et septem spicæ bonæ septem anni sunt: somnium unum est.*
27. *Et septem vaccæ macræ et malæ (adspectu), adscendentes post illas, septem anni sunt, et septem spicæ inanes, adustæ Euro, erunt septem anni famis (α: significant septem annos annis fertilitatis successuros).*
28. *Hæc (est) res, quam (initio statim) dixi Pharaoni: quod Deus factururus sit, ostendit Pharaoni.*
29. *Ecce septem annos venientes (α: anni septem venturi sunt), (quibus) satietas (α: annonæ copia) magna (erit) in tota terra Ægypti!*
30. *Et surgent septem anni famis post illos (α: illis deinde succedent septem anni famis), et oblivioni tradetur omnis illa satietas (α: abundantia, ubertas) in terra Ægypti, et consumet fames terram (α: homines terræ).*
31. *Et non cognoscetur ista ubertas (α: nullum hujus ubertatis vestigium restabit) in terra propter famem, illam postea (orituram), nam gravis erit admodum.*
32. *Et quod iteratum est somnium (pr. super iterari somnium) Pharaoni duabus vicibus, (ideo factum est), quia firma*

Verss. varr. ¹⁾ Alii: jejunas, macie confectas. Alii: contractas.

est hæc res a Deo, et accelerat Deus facere eam (ᾗ quia hoc somnium bis vidisti, indicatur, rem certam Deo et deliberatam esse simulque mox eventuram).

33. *Et nunc circumspiciat Pharao virum intelligentem et sapientem, et præponat eum* (annonæ curandæ causa) *terre Ægypti!*
34. *Faciat*¹⁾ *Pharao* (ᾗ: deinde hoc agat Pharao), *et præficiat* (ᾗ: ut constituat) *præfectos terræ* (ᾗ: curatores rei frumentariæ), *et quintet*²⁾ *terram Ægypti* (ᾗ: quintam frugum partem in terra Ægypti exigat) *per septem annos ubertatis!*
35. *Et colligant omnem cibum annorum bonorum, qui venturi sunt, et coacervent frumentum sub manu Pharaonis* (ᾗ: ejus potestati tradant) *cibum* (ᾗ: in cibum) *in urbibus et custodiant!*
36. *Et sit hic cibus* (ᾗ: hæc frumenti copia) *in depositum* (ᾗ: repositus sit) *terre in septem annos famis, qui erunt in terra Ægypti, et non excindetur terra* (ᾗ: non peribunt incolæ) *fame.*
37. *Et bonum erat hoc verbum in oculis Pharaonis et in oculis omnium servorum ejus* (ᾗ: hoc consilium et regi et ministris ejus placuit).
38. *Et dixit Pharao ministris suis: num inveniemus virum ut hunc* (ᾗ: huic similem), *in quo* (sit) *spiritus Dei?*
39. *Et dixit Pharao Josepho: quum indicaverit Deus tibi omnia hæc, non est* (ᾗ: nemo est) *intelligens et sapiens sicut tu.*
40. *Tu præeris domui meæ* (pr. eris super domum meam), *et ad os tuum se componet* (ᾗ: mandatis tuis se submittat)³⁾ *omnis populus meus! Tantum solium* (quod attinet), *majior ero te* (ᾗ: solam regiam dignitatem mihi servo).
41. *Et dixit Pharao Josepho: ecce! præficio te omni terræ Ægypti* (pr. dedi te super totam terram Ægypti ᾗ: summum post me regni administratorem te constituo).
42. *Et detraxit Pharao anulum signatorium suum de manu*

Verss. varr. ¹⁾ Alii: sequatur hoc consilium. ²⁾ Alii: in quintas partes dividat terram. ³⁾ Alii: super os tuum figet osculum, aut: osculo ori infixo te venerabitur. Alii: juxta os tuum discursabit ᾗ: juxta præceptum tuum negotia instituet et agat. Alii: te imperante arma sumet totus populus.

sua et imposuit eum manui Josephi, et induit eum vestibus byssinis et imposuit torquem auream (pr. auri) collo ejus.

43. Et vehi jussit eum in curru secundo (pr. ordinis secundi α : qui ordine secundus erat), qui (erat) ipsi, et clamaverunt ante eum (præcones): *Abrech* (α : *inclinat se quisque s. inclinate caput!*¹⁾), et *præfice*²⁾ eum toti terræ Ægypti (α : præfectum Ægypti eum agnoscite)!
44. Et dixit Pharaos: *ego Pharaos* (α : ego sum rex), et *sine te non elevabit quisquam* (pr. vir) *manum suam et pedem suum in tota terra Ægypti* (α : sine tua voluntate nemo ne manum quidem aut pedem movere debet).
45. Et vocavit Pharaos nomen Josephi *Zaphnathpaneach* (α : *servator mundi*³⁾), et dedit ei Asnatham (q. d. Minervæ culttricem), filiam Potipheræ, sacerdotis On (α : Heliopoleos), in uxorem. Et exiit Josephus per terram Ægypti (sc. munus sibi demandatum administraturus).
46. Et Josephus natus (erat) triginta annos, cum staret ille coram facie Pharaonis, regis Ægypti, et exiit Josephus a facie Pharaonis et transiit per totam terram Ægypti.
47. Et produxit (pr. fecit) terra per septem annos ubertatis ad manipulos (α : fruges largissimas).
48. Atque collegit (Josephus) omnem cibum (α : annonam, com meatum) septem annorum, qui erant in terra Ægypti, et deposuit (v. condidit) cibum in urbibus, cibum (inquam) agri urbis, qui (erat) circum eam, deposuit in medio ejus (α : ejusque urbis annonam ex agris ejus in urbem inferendam curavit).
49. Et coacervavit Josephus frumentum sicut arenam maris, multum admodum, donec desineret numerare, nam non (erat) numerus (α : tantam multitudinem frumenti coacervavit, ut numerari vel indicari non posset).
50. Et Josepho nati sunt (pr. natum est α : nata est proles, nempe) duo filii, antequam veniret annus famis, quos peperit ei Asnatha, filia Potipheræ, sacerdotis On (α : Heliopoleos).

Verss. varr. 1) Alii: *pater et princeps!* Alii: *pater regis!* 2) Alii: *præficio eum.* Alii: sic præfecit eum sc. Pharaos etc. 3) Alii: *arcanorum revelator v. interpres.*

51. Ac vocavit Josephus nomen primogeniti *Menasse* (α: *oblivioni tradentem*): *nam* (inquit) *oblivisci me fecit Deus omnis laboris* (α: *ærumnæ et miseræ*) *mei et totius domus patris mei.*
52. Et nomen secundi (filii) vocavit *Ephraim* (α: *fecunditatem geminam*): *nam* (inquit) *secundum me fecit Deus in terra afflictionis meæ* (α: *sobolem mihi dedit Deus in terra, in qua tot mala perpressus sum*).
53. Et peracti sunt septem anni ubertatis, quæ fuit in terra *Ægypti.*
54. Et inceperunt septem anni famis venire, quemadmodum dixerat Josephus, et erat fames in omnibus terris (vicinis), sed in universa terra *Ægypti* erat panis (α: *annona*).
55. Et esuriit universa terra *Ægypti*, et clamavit populus ad Pharaonem de pane, et dixit Pharaon omnibus *Ægyptiis*: *abite ad Josephum! Quod dixerit vobis, facietis.*
56. Et exstitit fames in tota superficie terræ, et aperuit Josephus omnia, in quibus (erat frumentum α: *omnia horrea aperuit*)¹⁾, et annonam vendidit *Ægypto* (α: *Ægyptiis*). Et ingravescebat fames in terra *Ægypti.*
57. Et tota terra (α: *omnium regionum homines*) venerunt in *Ægyptum* ad annonam emendam, ad Josephum, quia gravis erat fames in universa terra.

Caput XLII.

1. Atque vidit Jacobus esse frumentum in *Ægypto*, et dixit Jacobus filiis suis: *quare vos invicem intuemini* (α: *quid moras nectitis*)?
2. Et dixit: *ecce! audivi esse frumentum in Ægypto. Descendite illuc, et emite annonam nobis inde, et vivemus et non moriemur!*

Verss. varr. ¹⁾ Alii: omnia sc. horrea, quæ erant in illis α: apud *Ægyptios.*

3. Et descenderunt fratres Josephi decem ad emendum frumentum ex Ægypto.
4. Sed Benjaminum, fratrem Josephi, non misit Jacobus cum fratribus ejus; nam dixit: (vereor), *ne occurrat ei damnum* (α: ne quid mali ei accidat).
5. Et venerunt filii Israelis ad emendum annonam in medio venientium (α: una cum aliis, qui eo profecti sunt), nam exstitit fames in terra Canaanis.
6. Et Josephus fuit dominator super terra (α: praefectus terræ); ille vendidit annonam omni populo terræ, et venerunt fratres Josephi et se prostraverunt ei facie in terram.
7. Et vidit Josephus fratres suos et agnovit eos, at peregrinum se gessit erga eos (α: alienum se simulavit), et locutus est cum illis dura (α: aspere eos alloquutus est) et dixit eis: *unde venistis?* Et dixerunt: *e terra Canaanis ad emendum cibum.*
8. Atque agnovit Josephus fratres suos, sed illi non agnoverunt eum.
9. Et recordatus est Josephus somniorum, quæ somniaverat de illis, et dixit illis: *exploratores estis! Ad videndum nuditatem* (α: loca praesidiis nuda et minus munita) *hujus terræ venistis.*
10. Et dixerunt ei: *minime, domine mi! Sed servi tui venerunt ad emendum cibum.*
11. *Omnes nos filii unius viri sumus, recti* (α: viri bonæ fidei, probi) *sumus. Minime sunt servi tui exploratores.*
12. At dixit illis: *minime! Nam nuditatem hujus terræ venistis spectatum.*
13. Et dixerunt: *duodecim servi tui fratres sumus, filii viri unius in terra Canaanis. Et ecce! minimus (natu) apud patrem nostrum hodie* (versatur, adhuc domi est), *et unus non est* (α: mortuus est).
14. Et dixit illis Josephus: *id ipsum (est), quod locutus sum ad vos* (α: quod vobis jam dixi), *dicendo: exploratores estis.*
15. *In hoc* (α: hac ratione) *probabimini* (v. probati mihi eritis): *per vitam Pharaonis! non exibitis ex hoc (loco), nisi quem venerit frater vester minimus (natu) huc!*
16. *Mittite e vobis unum, et sumet* (α: qui secum ducet) *fratrem*

vestrum! At vos (ceteri) ligati eritis (α: interim in vinculis retinebimini), *et probabuntur verba vestra, num veritas vobiscum* (sit α: num vera mihi narraveritis). *Sin minus, per vitam Pharaonis! profecto exploratores estis.*

17. *Et congregavit* (α: coniecit) *eos in carcerem tres dies.*
18. *Et dixit illis Josepho die tertio: hoc facite et vivite* (α: si vitam servare vultis, hoc facite)! *Deum ego veneror* (α: reverentia religiosa ductus ab omni injuria, vobis inferenda, me abstinere).
19. *Si probi estis, frater vester unus* (α: unus ex vobis fratribus) *vinctus erit in domo custodiæ vestræ* (α: ubi vincti fuistis hosce tres dies). *At vos proficiscimini, adferite frumentum famis* ¹⁾ *domuum vestrarum* (α: frumentum ad famem, qua laborat familia vestra, levandam)!
20. *Et fratrem vestrum minimum (natu) adducetis ad me, et vera habebuntur verba vestra, et non moriemini! Atque fecerunt ita.*
21. *Et dixerunt alter alteri (pr. vir fratri suo): sane, rei sumus* (v. culpam contraximus) *propter fratrem nostrum, cujus animæ angorem vidimus, cum supplicaret nobis* (v. misericordiam nostram imploraret), *sed non audivimus! Quamobrem venit super nos angor hic* (α: anxietatem hanc sentimus).
22. *Et respondit Ruben illis, dicendo: nonne dixi vobis, dicendo: ne peccetis in puerum? At non audivistis, et profecto sanguis ejus, ecce* (α: nunc), *repositur* (α: nunc poenam luumis ob decretam ejus cædem)!
23. *Et illi nesciebant, intelligere (pr. audire) Josephum* (verba ipsorum), *nam interpretes inter eos (aderat α: per interpretem locutus erat cum illis).*
24. *Et avertit se ab illis et ploravit et rediit ad eos et locutus est ad eos et sumsit ex illis* (α: comprehendi e mediis fratribus jussit) *Simeonem et ligavit eum* (v. vinculis constringi jussit) *coram oculis eorum.*

Verss. varr. ¹⁾ *Alii: frumentum, famem domuum vestrarum* α: frumentum, quod allatum familiæ vestræ vehementer cupiunt, quod vestri perquam appetunt ad medendum inopiæ domesticæ. Ita *Schumann.*

25. Et præcepit Josephus, ut implerent (servi ipsius) vasa eorum frumento et reponerent (pr. ad reponendum) argentum eorum ejusque in sacco suo, et darent (pr. ad dandum) illis commeatum in iter (α: quo in itinere uterentur). Atque fecit illis ita.
26. Et sustulerunt frumentum suum in asinos suos et profecti sunt inde.
27. Et aperuit unus (eorum) saccum suum, ut daret pabulum asino suo in diversorio, et vidit argentum suum, et ecce illud in ore sacci ipsius!
28. Et dixit fratribus suis: *repositum est argentum meum, et etiam ecce in sacco meo (est)!* Et exiit cor eorum (α: valde perturbati sunt), et trepidarunt alter ad alterum (α: trepidi alter ad alterum se converterunt), dicendo: *quare hoc fecit Deus nobis?*
29. Atque venerunt ad Jacobum, patrem suum, in terram Canaanis, et indicarunt (v. narrarunt) ei omnia, quæ occurrerant (α: evenerant) ipsis, dicendo:
30. *Locutus est ille vir, dominus (α: prefectus) illius terræ, nobiscum dura (α: duris verbis), et tractavit nos (pr. dedit nos) ut exploratores terræ.*
31. *Et diximus ei: probi sumus, non sumus exploratores.*
32. *Duodecim sumus fratres, filii patris nostri (α: unius ejusdemque patris); unus (e nobis) non est (α: mortuus est), et minimus (natus) hodie apud patrem nostrum in terra Canaanis (versatur).*
33. *Et dixit nobis ille vir, dominus terræ: ex (pr. in) hoc cognoscam, probos esse vos: fratrem vestrum unum relinquire apud me, et famem (α: frumentum ad levandam famem) domuum (α: familiarum) vestrarum accipite et abite!*
34. *Et adducite fratrem vestrum minimum (natus) ad me! Et cognoscam, non exploratores vos (esse), sed probos vos. Fratrem vestrum reddam vobis, et hanc terram circumbitis (α: terram peragrarere ad frumentum emendum vobis licebit)!*
35. Atque factum est, cum illi evacuarent saccos suos, ut esset cujusque crumena argenti in sacco ipsius (pr. factum est, ipsi evacuantes se. erant saccos suos et ecce vir crumena

- argenti sui in sacco suo se. erat). Et viderunt crumenas
argenti sui, ipsi et pater ipsorum, et timuerunt.
36. Et dixit illis Jacobus, pater eorum: *me (liberis meis) orbatis: Josephus non est* (α: mortuus est), *et Simeon non est* (α: actum est de eo), *et Benjaminum sumetis* (α: a me divellere vultis). *Super me fiunt hæc omnia* (α: mihi accidunt omnia mala)!
37. Et dixit Ruben patri suo, dicendo: *duos filios meos occides* (α: occidendos tibi tradam), *si non reduxero eum ad te. Da eum in manum meam* (α: curæ meæ eum committe), *et ego reducam eum ad te!*
38. At dixit: *non descendet filius meus vobiscum* (in Ægyptum). *Nam frater ejus mortuus est, et ille solus relictus est* (ex matre sua superstes). *Atque occurret* (α: accidet) *ei damnum in via, qua incedetis, et demittetis canos meos præ moerore in sepulcrum* (v. in Oreum). *Sensus: si huic in itinere aliquid adversi acciderit, ego jam senex præ dolore morerer vestra culpa.*

Caput XLIII.

1. Sed fames (interca) gravis fuit in terra.
2. Et factum est, cum absolvissent comedere (α: plane comedissent) frumentum, quod attulerant ex Ægypto, ut diceret illis pater eorum: *redite, emite nobis aliquantulum cibi* (α: denuo nonnihil annonæ emite)!
3. Et dixit ei Iuda, dicendo: *testando testatus est nobis* (α: gravissime nobis declaravit) *ille vir, dicendo: non videbitis faciem meam, nisi frater vester vobiscum* (huc venerit)!
4. *Si (igitur) missurus sis* (v. mittere volueris) *fratrem nostrum vobiscum, descendemus* (in Ægyptum) *et ememus tibi cibum.*
5. *Si vero nolueris* (eum vobiscum) *mittere, non descendemus; nam ille vir dixit nobis: non videbitis faciem meam, nisi frater vester vobiscum* (huc venerit).

6. Et dixit Israel: *quare male egistis mihi* (α: in me), *indicando illi viro, adhuc vobis fratrem* (esse)?
7. Et dixerunt: *interrogando* (α: graviter) *interrogavit ille vir de nobis et de cognatione* (v. familia) *nostra, dicendo: num adhuc pater vester vivus* (est)? *Num est vobis frater? Et indicavimus ei ad os verborum illorum* (α: prouti a nobis quæsiverat, vera ei narravimus). *Num sciendo* (α: certe) *sciremus* (α: scire poteramus), *dicturum esse eum: deducite* (huc) *fratrem vestrum?*
8. Et dixit Juda Israeli, patri suo: *mitte puerum mecum! Tum surgemus et abibimus et vivemus et non moriemur, et nos et tu et infantes nostri.*
9. *Ego spondebo* (α: vadem me do) *pro eo: e manu mea resposces eum. Si non reduxero eum ad te et collocavero eum coram te, tum peccavi adversus te omnes dies* (α: per totam vitam culpam peccati in te commissi sustinebo, ac tanquam injuriam in te tractari me sinam)!
10. *Nam, nisi cunctati fuissetis, profecto nunc redissetis jam duabus vicibus* (α: semel iterumque redissetis)!
11. Et dixit illis Israel, pater eorum: *si ita prorsus est* (α: si evitari non potest), *hoc facite: sumite de celebratis proventibus* (pr. de cantico) *hujus terræ in vasis vestris, et deportate ad illum virum donum: aliquantulum opobalsami¹⁾ et aliquantulum sapæ²⁾* (α: mellis ex uvis passis decocti), *aromata³⁾ et ladanum⁴⁾, pistacia⁵⁾ et amygdalus⁶⁾.*
12. *Et argentum aliud⁷⁾* (pr. argentum iterationis α: novam pecuniam) *sumite in manu vestra, et argentum illud repositum* (α: quod repositum erat) *in ore saccorum vestrorum reportabit in manu vestra. Fortasse error est.*
13. *Et fratrem vestrum sumite, et surgite, redite ad illum virum!*
14. *Et Deus omnipotens det* (α: conciliet) *vobis misericordiam coram facie hujus viri, ut dimittat vobis fratrem vestrum alterum et Benjaminum! Et ego* (interea), *quem-*

Verss. varr. ¹⁾ Vide p. 105. ²⁾ Veteres omnes: mel (apum). Alii: *sucum ex dactylis palmarum decoctum*, intelligunt. ³⁾ Vide p. 105. ⁴⁾ Vide p. 105. ⁵⁾ LXX: terebinthum. ⁶⁾ LXX: *κάρνα nuces*. ⁷⁾ Alii: *argentum duplex*,

admodum orbatuſ fui, orbatuſ ero (α: ut jam ſæpiuſ orbatuſ fui hoc vel illo liberorum meorum, ſic nunc uſque ad redituſ veſtruſ omnibuſ orbatuſ vivam).

15. Atque ſuſceperunt viri donuſ illud, et alteruſ argenti ſuſceperunt in manu ſua et Benjaminuſ, et ſurrexerunt et deſcenderunt in Ægyptuſ et ſteterunt coram facie Joſephi.
16. Et vidit Joſephuſ cum illiſ Benjaminuſ et dixit illi, qui ſuper domo ejuſ (erat α: diſpenſatori domuſ ſuæ): *introduc hoſce viroſ in domuſ, et macta pecudeſ* (convivendi parandæ) *et para*!* *Nam mecum comedent hi viri meridie* (α: mecum prandebunt).
- *Proprie: *mactare mactationem et parare*, inf. pro imp.
17. Et fecit hic vir, quemadmoduſ dixerat Joſephuſ, et introduxit vir viroſ in domuſ Joſephi.
18. Et timuerunt viri, quod introducerentur in domuſ Joſephi, et dixerunt: *propter argenti reverſuſ* (pr. propter negotiuſ argenti reverſi) *in ſaccoſ noſtroſ* (α: ob argenti illud, quod in ſaccoſ noſtriſ reſoſituſ erat) *initio* (α: cum prima vice in Ægyptuſ profecti eſſeſuſ), *noſ introducimur, ut devolvat ſe in noſ et ut impetuſ faciat in noſ* (α: ut occaſionem habeat ad noſ male tractandøſ) *et ut ſumat noſ in ſervøſ et aſinoſ noſtroſ* (α: ut unacuſ aſiniſ noſtriſ retinere noſ poſſit in ſervituſe).
19. Et adpropinquarunt ad viruſ, qui præpoſituſ erat domuſ Joſephi, et locuti ſunt ad eum ad januam domuſ.
20. Et dixerunt: *pace tua* (pr. cum petitione ſ. petendo, obſecrando ſe. te adimus)¹, *domine mi!* *Certe* (pr. deſcendendo) *deſcendimur prima vice ad emendandũ cibũ.*
21. *Et factuſ eſt, cum veniſſeſuſ in diverſoriũ et aperuiſſeſuſ ſaccoſ noſtroſ, ut eſſet* (pr. et ecce) *argenti cujuſque in ore ſacci ipſiuſ, argentuſ noſtruſ in* (α: pro) *pondere ſuo, et retulimur illud in manu noſtra.*
22. *Atque argenti aliud* (α: pecuniã novã) *deportavimur in manu noſtra ad emendandũ cibũ. Neciſuſ, quiſ poſuerit argenti noſtruſ in ſaccoſ noſtriſ.*

Ferſſ. varr. ¹) Alii: *per me* i. e. *per vitam meã obſecro*. Alii: *in me* α: *in me dominare, tuũ in me dominium agnoſco*.

823. Et dixit: *pax vobis* (α: bono estote animo)! *Ne timeatis!* *Deus vester et Deus patris vestri dedit vobis thesaurum in sacco vestris. Argentum vestrum venit ad me.* Et eduxit ad eos Simeonem.
824. Et introduxit hic vir illos viros in domum Josephi, et dedit (illis) aquam, ut lavarent pedes suos, et dedit pabulum asinis eorum.
825. Et pararunt donum (α: ordine proposuerunt singula dona), donec veniret Josephus meridie, nam audiverant, se ibi comesturos esse panem (α: cibum capturos esse).
826. Et venit Josephus in domum, et adtulerunt ei donum, quod (erat) in manu ipsorum, in domum, et prostraverunt se ei in terram.
827. Et interrogavit eos de pace (α: valetudine eorum s. num valerent), et dixit: *num pax* (est) *patri vestro seni* (α: num valet pater vester senex), *de quo dixistis? Num adhuc vivus* (est)?
828. Atque dixerunt: *pax* (est) *servo tuo, patri nostro* (α: valet servus tuus pater noster). *Adhuc ille vivus* (est). Et inclinarunt se et prostraverunt se.
829. Et sustulit oculos suos et vidit Benjaminum, fratrem suum, filium matris suæ (α: fratrem suum uterinum), et dixit: *num hic* (est) *frater vester minimus* (natus), *de quo dixistis mihi?* Et dixit: *Deus propitius sit tibi, fili mi!*
830. Et festinavit Josephus, nam incaluerunt viscera ejus (α: intimo amore commotus est animus ejus) erga fratrem ejus, et quæsit ad plorandum (α: locum, ubi plorare posset), et intravit conclave et ploravit ibi.
831. Et lavit faciem suam et exiit et vim sibi fecit (α: se continuit) et dixit: *adponite panem* (α: cibum)!
832. Atque adposuerunt ipsi seorsim et illis seorsim et Ægyptiis comedentibus cum ipso seorsim; quia non possunt Ægyptii comedere cum Hebræis panem (α: coenare, cibos capere), nam res abominabilis est Ægyptiis.
833. Et sederunt coram ipso, primogenitus secundum primogenituram suam et minor (natus) secundum minorem suam ætatem (pr. parvus secundum parvitatem suam)*, et obstupuerunt viri alter ad alterum (sc. conversus α: stupentes se invicem intuiti sunt).

*Sensus: sederunt eo ordine, quo nati erant, ita ut natu maximum exciperet natu minor.

34. Et tulit (α: ferri jussit) portiones (α: singula fercula) a facie sua ad illos, et magna fuit portio Benjaminī prae portionibus omnium quinque partibus*. Atque biberunt et inebriati sunt (α: liberaliter, largiter potarunt) apud eum.

*Sensus: Josephus fercula ex cibis ipsi adpositis de mensa sua ad fratres adferri jussit et inter eos æqualiter distribui; Benjaminō contra de quoque ferculo tantum adpositum est, ut partes fratribus oblatas quinque superaret, quod factum est vel honoris causa, vel ut, quo maxime delectaretur cibo, eodem potissimum frueretur.

Caput XLIV.

1. Tum præcepit ei, qui præpositus erat domui ipsius (α: dispensatori domus suæ) dicendo: *imple saccos horum virorum cibo* (α: annona), *quemadmodum* (α: quantum) *poterunt portare, et pone argentum cujusque in ore sacci ejus!*
2. *Et poculum meum, poculum argenteum* (pr. argenti), *pone in ore sacci minimi* (natu), *et argentum frumenti ejus* (α: pecuniam, quam pro frumento solvit). Et fecit (dispensator) juxta verbum Josephi, quod locutus erat.
3. Mane illuxit et (α: cum prima luce) viri dimissi sunt (v. discesserunt), ipsi et asini eorum.
4. Illi egressi sunt urbe; non (autem) procul abierant, tum Josephus dixit ei, qui præpositus erat domui ipsius: *surge, persequere illos viros et assequeris eos et* (α: ubi eos assequutus fueris) *dices illis: cur remunerati estis* (v. rependistis) *malum pro bono?*
5. *Nonne id* (sc. vobiscum est, aut: furati estis), *ex quo* (pr. in quo) *bibit dominus meus et per quod*¹⁾ (pr. de quo).

Verss. varr. ¹⁾ Schumannus ellipsin hîc adesse negat, totum versum ita reddens: *nonne de eo, in quo bibit dominus meus et per quod idem dî-
vinare solet, male egistis quod fecistis* (habt ihr nicht an dem, woraus mein Herr trinkt und auch zu weissagen pflegt, übel gethan, was ihr gethan habt)?* *nonne pocula domini mei facinus patrastis?* Alii, qui negant in textu esse

augurando auguratur (α: augurari solet)*? *Male fecistis, quod fecistis* (α: sane admodum improbe fecistis).

*Sensus: nonne calicem domini mei, ex quo vinum solet bibere, et quod ad vaticinandum et divinandum adhibet, surripuistis? Sermo abreptus est; tantum leviter furtum innuit Josephus, ut videret, quomodo se illi mota hujus criminis suspicione praeberent.

6. Et assequutus est eos (dispensator), et locutus est ad eos verba illa.
7. Et dixerunt ei: *quare loquitur dominus meus secundum verba ista* (α: hoc modo)? *Absit a* (pr. ad profana! profanum sit) *servis tuis facere secundum verbum hoc* (α: absit, ut tale facinus committere auderent servi tui)!
8. *Ecce argentum, quod invenimus in ore saccorum nostrorum, retulimus ad te e terra Canaanis! Et quomodo furati essemus e domo domini tui argentum vel aurum?*
9. *Apud quem inventum fuerit de servis tuis* (sc. poculum, de quo quaeris), *ille morietur, et etiam nos erimus domino meo servi* (pr. in servos)!
10. Et dixit: *etiam nunc secundum verba vestra ita sit* (α: fiat ut vultis)! *Apud quem inventum fuerit* (poculum), *ille erit mihi servus, at vos eritis innocentes* (v. a culpa immunes).
11. Et festinarunt et demiserunt quisque saccum suum in terram, et aperuerunt quisque saccum suum.
12. Et pervestigavit (procurator domus); a maximo (natu) incepit et in minimo finivit (α: a sacco maximi natu exorsus perguit ad saccum natu minimi, perquisiturus omnia), et inventum est poculum in sacco Benjamini.
13. Atque lacerarunt vestes suas, et imposuit quisque onus asino suo, et reversi sunt in urbem.
14. Et intravit Juda et fratres ejus domum Josephi, et hic adhuc fuit ibi, et ceciderunt coram eo (α: prostraverunt se ei) in terram.
15. Ac dixit illis Josephus: *quodnam facinus hoc, quod fecistis*

sermonem de calice augurationis, vertunt: hic de eo facile potuit divinare. *Vater*: und was er doch ahnden wird. *Calovius*: explorando explorabit usque ad illum scyphum α: donec illum inveniat.

(c : quale facinus commisistis)? *Annon novistis, augurando auguraturum esse virum, qualis ego sum (pr. qui ut ego)?

*Sensus: quomodo tandem vobis non in mentem poterat venire, me talem virum, principem potentissimum, in tanto rerum fastigio facile arte divinandi et auguriis cogniturum esse, vos calicem meum surripuisse?

16. Et dixit Juda: *quid dicemus domino meo? Quid loquemur et quomodo justificabimus nos* (c : a culpa purgabimus nos)? *Deus invenit* (c : in lucem protraxit) *culpam servorum tuorum. Ecce nos servos domino meo, tam nos quam illum, in cujus manu inventus est calix!*
17. Et dixit (Josephus): *absit a me, ut faciam hoc!* (Solutus) *vir ille, in cujus manu inventus est calix, hic erit mihi servus. At vos adscendite in pace* (c : incolumes inviolatique) *ad patrem vestrum!*
18. Et adpropinquavit ad eum Juda et dixit: *pace tua*, domine mi!* *Loquatur, quæso, servus tuus verbum coram auribus domini mei, neque exardescat ira tua in servum tuum!* *Nam ita tu (es), ut Pharaos* (c : tu auctoritate et potestate Pharaonem æquas, teque ut regem veneror).
- *Confr. cap. 43 v. 20.
19. *Dominus meus interrogavit servos suos, dicendo: num est vobis pater, aut frater?*
20. *Et diximus domino meo: est nobis pater senex, et filius senectutis* (c : filius in senectute ejus natus), *parvus* (c : minimus natus), *atque frater ejus mortuus est, et relictus est ille solus post matrem suam* (c : solus post mortem matris superstes est), *et pater ejus amat eum.*
21. *Et dixisti servis tuis: deducite eum ad me et ponam oculum meum super eo* (c : in eum conjeciam oculos meos i. e. ut eum videam et sic vobis fidem habeam)!
22. *At diximus domino meo: non poterit hic juvenis relinquere patrem suum; si reliquerit patrem suum, hic* (præ desiderio) *moriatur* (pr. et relinquet patrem suum et morietur sc. pater).
23. *Sed dixisti servis tuis: si non descenderit frater vester minimus* (natus) *vobiscum, non amplius videbitis faciem meam* (pr. non addetis ad videndum, non pergetis videre faciem meam c : ad me non admittemini)!

24. *Et factum est, cum adscendissemus ad servum tuum, patrem meum, ut indicaremus ei verba domini mei.*
25. *Et dixit pater noster: redite, emite nobis aliquantulum cibi (3: annonæ)!*
26. *Sed diximus: non possumus descendere (in Ægyptum). Si sit (3: sin autem profectus fuerit) frater noster minimus (natu) nobiscum, tum descendemus. Nam non poterimus videre faciem hujus viri, si frater noster minimus non sit nobiscum.*
27. *Et dixit servus tuus, pater meus, nobis: vos scitis, duos (filios) peperisse mihi uxorem meam (Rachēlem).*
28. *Et exiit (3: discessit) unus ille (Josephus) a me, et dixi: profecto dilaniando dilaniatus est, et non vidi eum hucusque.*
29. *Et sumetis etiam hunc a facie mea, et occurret ei damnum, et demittetis canos meos capillos cum moerore in Orcum (3: jam, si hunc alterum quoque a me abduxeretis, et adversi aliquid ei acciderit, ego jam adeo senex vitam meam in summo moerore vestra culpa finirem).*
30. *Et nunc, si venissem ego ad servum tuum, patrem meum, et puer non esset nobiscum — et anima ejus adligata est animæ illius (3: pendet vita ejus a vita filii hujus) —*
31. *Tum fiet, cum viderit, non adesse hunc puerum, ut moriatur, et demittent servi tui canos capillos servi tui, patris nostri, cum moestitia in Orcum.*
32. *Nam servus tuus spondit (3: vadem se dedit) pro hoc puero apud patrem meum, dicendo: si non reduxero eum ad te, tum peccavi adversus patrem meum omnes dies (3: per totam vitam culpam peccati in patrem meum commissi sustinebo, ac tanquam injurium in se tractari me sinam)!*
33. *Et nunc maneat quæso servus tuus pro puero servus domino meo, et puer adscendat cum fratribus suis!*
34. *Nam quomodo adscendam ad patrem meum, et puer non erit (3: nisi esset puer) mecum? Non viderem malum illud, quod accideret patri meo (pr. quod inveniret patrem meum)!*

Caput XLV.

1. Atque non potuit Josephus se continere coram omnibus, qui stabant apud ipsum, et clamavit: *educite omnem virum* (α: unumquemque) *a me!* Et non stetit quisquam apud eum, cum se agnoscendum præberet Josephus (α: cum, quis esset ipse, declararet) fratribus suis.
2. Et edidit vocem suam cum fletu, et audiverunt Ægyptii et audivit domus Pharaonis (α: tam vehementer plorare coepit, ut audirent hoc etc.).
3. Et dixit Josephus fratribus suis: *ego* (sum) *Josephus!* Num *adhuc pater meus vivus* (est)? Ac non potuerunt fratres ejus respondere ei, nam perterriti erant ab eo (α: pavore attoniti recesserunt ab eo).
4. Et dixit Josephus fratribus suis: *adpropinquate, quæso, ad me!* Atque adpropinquant. Et dixit: *ego* (sum) *Josephus, frater vester, quem vendidistis in Ægyptum* (deducendum).
5. *At nunc ne doleatis* (v. solliciti sitis), *neque exardescat* (ira) *in oculis vestris* (α: neque ægre feratis), *quod vendidistis me huc* (deducendum)! *Nam ad vitæ conservationem¹) misit me Deus ante vos.*
Sensus: ne nimium animos vestros angat commissi in me peccati memoria, neque de culpa vestra denuo vobis exprobetis, nam inde hoc bonum fluxit, quod usus est Deus opera mea ad vestram et multorum aliorum vitam conservandam.
6. *Nam hosce duos annos* (est) *hæc fames in medio terræ* (α: biennium modo est, ex quo hæc terra fame laborat), *et adhuc quinque anni* (sequentur), *quibus nulla* (erit) *aratio et messis* (α: neque arabitur neque metetur).
7. *Et misit me Deus ante vos, ut poneret vobis residuum² in terra* (α: ut vobis reservaret residuum frumenti, quod terra præter id, quod incolarum victui inserviebat, pro-

Verss. varr. 1) Alii: *ut victui necessaria vobis suppeditarem.* 2) Alii: *ut superstites vos in terra servaret.* Vulg. *ut reservemini super terram.*

duxerit), et vitam conservaret vobis, manui magnæ servatæ¹.

Sensum Schumannus et Maurerus egregie constituunt: *Deus me misit ante vos, ut frumenti copiis per me servemini servatique superstites maneat multi.*

8. *Et nunc* (α: jam igitur) *non vos misistis me huc, sed Deus, et posuit me in patrem Pharaonis* (α: constituit me Pharaoni a consiliis) *et dominum totius domus ejus et dominatorem* (α: præfectum, dispensatorem) *totius terræ Ægypti.*

9. *Festinate et adscendite ad patrem meum! Et dicetis ei: ita dixit filius tuus Josephus: constituit me Deus dominum totius terræ Ægypti. Descende ad me, ne cuncteris* (pr. ne stes)!

10. *Et habitabis in terra Gosen, et eris propinquus* (v. vicinus) *mihî, tu et filii tui et filii filiorum tuorum et oves tue et armentum tuum et omnia, quæ tibi* (sunt).

Not. *Gosen*, Gen. 47, 11 *Ramses* dicta, vergit circiter ad septentriones a Philistæa usque ad ostium Taniticum, ubi nunc est Damiatæ; ab oriente continetur Philistæa et Arabia Petræa; meridiem versus pertinet ad Heliopolin, ad occidentem dextrum latus Nili attingit. Cfr. Schumann.

11. *Et sustentabo* (v. alam, comæatu instruam) *te ibi, nam adhuc quinque annos fames* (erit)², *ne ad egestatem redigaris* (pr. bonis expellaris) *tu et domus tua et omnes, qui* (sunt) *tibi* (sc. divenditis omnibus emendæ annonæ causa).

12. *Et ecce oculos vestros videntes et oculos fratris mei Benjaminî, quod os meum loquatur ad vos* (α: vos ipsi et frater meus Benjaminus me videtis viventem et me vobiscum colloquentem auditis)!

13. *Atque indicabitis* (v. narrabitis) *patri meo omnem gloriam* (v. dignitatem) *meam in Ægypto* (α: quanta sim in Ægypto dignitate), *et omnia, quæ vidistis, et festinabitis et deducetis* (α: quam celerrime deducite) *patrem meum huc!*

14. *Et cecidit in collum* (α: in amplexum ruit) *Benjaminî fra-*

Verss. varr. ¹) Alii: *in vel per liberationem magnam.* Alii: *ut mirum in modum servemini.* Mercerus: *magna posteritate.* ²) *Vulg. adhuc restant quinque anni famis.*

- tris sui et ploravit, et Benjaminus (quoque) ploravit ad collum ejus.
15. Et osculatus est omnes fratres suos et ploravit coram illis, et postea locuti sunt (α: tum demum ausi sunt loqui) fratres ejus cum eo.
 16. Et hæc vox audita est in domo (α: hic rumor, hæc fama delata est ad aulam) Pharaonis, dicendo: *venerunt fratres Josephi*. Ac bonum erat in oculis Pharaonis et in oculis servorum ejus (α: et ipsi de hac re lætabantur).
 17. Atque dixit Pharaon Josepho: *dic fratribus tuis: hoc facite: onerate jumenta vestra, et proficiscimini, venite* (α: redite) *in terram Canaanis!*
 18. *Et sumite patrem vestrum et domos* (α: familias) *vestras, et venite ad me! Et dabo vobis optimam partem* (pr. bonitatem α: opimum tractum) *terræ Ægypti, et comedite adipem hujus terræ* (α: optimis quibusque hujus regionis fructibus proventibusque abundabitis)!
 19. *At tu jussus es* (sc. a me hoc iis præcipere): *sumite vobis e terra Ægypti plaustra infantibus vestris et uxoribus vestris, ut portetis* (α: quibus vehatis) *patrem vestrum, et veniatis.*
 20. *Et oculus vester ne parcat vasis vestris* (α: ne doleatis suppellectilem relinquendam), *nam optima pars totius terræ Ægypti vobis erit!*
 21. Ac fecerunt ita filii Israelis, et dedit illis Josephus plaustra ex jussu (pr. ad os) Pharaonis, et dedit illis comteatum in viam (α: quo in itinere uterentur).
 22. Et omnibus dedit unicuique mutationes vestium (α: vestes mutatorias et pretiosas)¹, et Benjaminino dedit trecentos (siclos) argenteos et quinque mutationes vestium.
 23. Et ad patrem suum misit hæcce (dona, pr. sicut hoc)²: decem asinos portantes de optimis rebus (pr. bonitate) Ægypti, et decem asinas portantes frumentum et panem et alimentum patri suo in via.
 24. Atque dimisit fratres suos, et profecti sunt, et dixit illis: *nolite timere*³ *in via!*

Verss. varr. 1) Alii: *geminas vestes* intelligunt, ut Syrus, LXX. Vulg. etc. 2) Alii: *similiter*. 3) Alii: *nolite ira commoveri* α: rixari, venditionem meam vobis invicem exprobrantes.

25. Et adscenderunt ex Ægypto et venerunt in terram Canaanis ad Jacobum, patrem suum.
26. Et indicarunt ei, dicendo: *adhuc Josephus vivus (est), immo est dominator in tota terra Ægypti.* At frixit¹ cor ejus (α: nullam sensit lætitiã de allato nuntio Jacobus), quia fidem non habuit illis.
27. Et locuti sunt ad eum (α: ei narrarunt) omnia verba Josephi, quæ locutus erat ad ipsos, et vidit planstra, quæ miserat Josephus ad portandum (v. vehendum) eum, et revixit spiritus Jacobi, patris eorum.
28. Ac dixit Israel: *sufficit* (α: persuasum habeo, profecto)! *Adhuc Josephus, filius meus, vivus (est). Proficiscar et videbo eum, antequam moriar!*

Caput XLVI.

1. Tum, castris motis, profectus est Israel cum omnibus (pr. et omnia), quæ ei (erant), et venit Beershebam, et immolavit victimas (α: sacrificium obtulit) Deo patris sui Isaaci.
2. Et dixit Deus Israeli in visionibus noctis et dixit: *Jacobe, Jacobe!* Et dixit (hic): *ecce me* (α: paratus sum ad mandata tua accipienda)!
3. Ac dixit: *ego (sum) Deus, Deus patris tui. Ne timeas descendere in Ægyptum! Nam in gentem magnam ponam te ibi* (α: efficiam, ut ibi in gentem magnam evadas).
4. *Ego descendam tecum in Ægyptum, et ego adscendere te faciam etiam adscendendo*² (α: tibi in Ægyptum descensuro tanquam comes adero, similiter te inde reducam, tecum adscendens), *et Josephus imponet manum suam oculis tuis* (α: claudet tibi oculos, morituro tibi ultimum officium præstabit).

Not. *Adscendere te faciam* etc. optime intelligi possunt de cadavere Jacobi, hoc sensu: *curabo, ut in Cananea sepeliaris in sepulchro hæreditario.*

Verss. varr. ¹) Alii: *animi deliquium passus est*, sc. præ nimia lætitiã. ²) Alii: *certissime te reducam, te α: posteros tuos.*

5. Et surrexit Jacobus Beerschebâ, et portarunt (α: vexerunt) filii Israelis Jacobum, patrem suum, et infantes suos et uxores suas in plaustreis, quæ miserat Pharaο ad portandum (α: vehendum) eum.
6. Et sumserunt pecus suum et possessiones suas, quas comparaverant sibi in terra Canaanis, et venerunt in Ægyptum, Jacobus et omne semen (α: tota familia) ejus cum eo.
7. Filios suos et filios filiorum suorum secum, filias suas et filias filiorum suorum et omne semen suum duxit secum in Ægyptum.
8. Atque hæc (sunt) nomina filiorum Israelis, venientium (α: qui migrarunt) in Ægyptum, Jacobi et filiorum ejus:
Primogenitus Jacobi (erat) *Ruben*.
9. Et filii *Rubenis* (erant): Chanoch et Pallu et Chezron et Charmi.
10. Et filii *Simeonis* (erant): Jemuel et Jamin et Ohad et Jakhin et Zochar et Schaul, filius Cananitidis.
11. Et filii *Levi*: Gerschon, Kehath et Merari.
12. Et filii *Judæ*: Er et Onan et Schelach et Perez et Serach. At mortuus est Er et Onan in terra Canaanis. Et fuerunt filii Perezi: Chezron et Chamul.
13. Et filii *Issascharis*: Thola et Puva et Job et Schimron.
14. Et filii *Sebulonis*: Sered et Elon et Jachleel.
15. Hi (sunt) filii *Leæ*, quos peperit Jacobo in Paddan-Aram (α: Mesopotamia), et *Dinam*, filiam ejus (peperit): omnes animæ filiorum ejus et filiarum ejus triginta et tres (α: omnes Jacobidæ, qui a Lea descendant, 35 efficiunt).
16. Et filii *Gadi*: Ziphjon et Chaggi, Schumi et Ezbon, Eri et Arodi et Areli.
17. Et filii *Ascheri*: Imna et Iischva et Iischvi et Bria et Serach, soror eorum. Et filii Briæ: Cheber et Malchiel.
18. Hi (sunt) filii *Silpæ*, quam dederat Laban Leæ, filia suæ, (ancillam); et illa peperit hosce Jacobo, sedecim animas.
19. Filii *Rachelis*, uxoris Jacobi: *Josephus* et *Benjaminus*.
20. Et nati sunt (pr. natum est) *Josepho* (filii) in terra Ægypti, quos peperit ei Asnatha, filia Potipheræ, sacerdotis On (α: Heliopoleos): Menasse et Ephraim.
21. Et filii *Benjamini*: Bela et Bekher et Aschbel, Gera et Naeman, Echi et Rosch, Muppin et Chuppin et Ard.

22. Hi (sunt) filii *Rachelis*, qui nati sunt *Jacobo*, omnes animæ quatuordecim (sunt).
23. Et filii *Danis*: *Chuschim*.
24. Et filii *Naphthali*: *Jachzeel* et *Guni* et *Jezer* et *Schillem*.
25. Hi (sunt) filii *Bilhæ*, quam dederat *Laban Racheli*, filiae suæ (ancillam), et illa peperit hos *Jacobo*; omnes animæ (sunt) septem.
26. Omnes animæ venientes cum *Jacobo* in *Ægyptum*, egressæ ex femore ejus (α: ex eo descendentes), præter uxores filiorum *Jacobi*, (hæ) omnes animæ (sunt) sexaginta et sex.
27. Sed filii *Josephi*, qui nati sunt ei in *Ægypto*, animæ duæ (erant). Omnes (igitur) animæ domus (α: familiæ) *Jacobi* venientes in *Ægyptum* septuaginta (sunt).
28. Et *Judam* misit (*Jacobus*) ante se ad *Josephum* ad monstrandum ante se (α: ut ei indicaret ante se adventum suum) in *Gosen*. Et venerunt in terram *Gosen*.
29. Et adligavit *Josephus* currum suum (α: jumenta currui junxit), et adscendit obviam *Israeli*, patri suo, in *Gosen*. Atque apparuit (α: conspiciendum se obtulit) ei, et cecidit super collum ejus et ploravit super collo ejus identidem¹⁾.
30. Et dixit *Israel Josepho*: *moriar hac vice* (α: lubenter nunc moriar), *postquam vidi faciem tuam, te adhuc vivum (esse)!*
31. Et dixit *Josephus* fratribus suis et domui (α: familiæ) patris sui: *adscendam et indicabo Pharaoni et dicam ei: fratres mei et domus patris mei, qui in terra Canaanis (fuerunt), venerunt ad me.*
32. *Et hi viri pastores ovium* (sunt), *nam viri pecoris* (α: pecuarii, pecoris possessores) *fuerunt, et oves suas et armentum suum et omnia, quæ ipsis* (sunt), *adduxerunt.*
33. *Atque fiet, quum vocaverit vos Pharaon et dixerit: quænam* (sunt) *negotia vestra?*
34. *Tum dicetis: viri pecoris* (α: peccuarii et pastores) *fuerunt servi tui a pueritia nostra huc usque, tam nos quam patres nostri; ut habitetis* (α: ut liceat vobis habitare) *in terra Gosen, nam res abominabilis Ægypti* (sunt)

Verss. varr. 1) Alii: *dixit*.

omnes pastores ovium (α: ab omnibus pastoribus abhorrent Ægyptii).

Caput XLVII.

1. Et venit Josephus et indicavit Pharaoni et dixit: *pater meus et fratres mei et oves eorum et armentum eorum et omnia, quæ illis (sunt), venerunt e terra Canaanis, et ecce eos* (α: jam sunt) *in terra Gosen!*
2. Et e summa (v. ex universo numero, pr. extremitate) fratrum ipsius sumsit (α: elegit) quinque viros et statuit eos coram Pharaone (α: ad regem introduxit).
3. Ac dixit Pharaon fratribus ejus: *quenam (sunt) negotia vestra? Et dixerunt Pharaoni: pastores ovium (sunt) servi tui, tam nos, quam patres nostri.*
4. Et dixerunt Pharaoni: *ad peregrinandum* (α: commorandum) *in hac terra venimus, nam non (est amplius in Cananæa) pascuum gregibus, qui servis tuis (sunt); nam gravis est fames in terra Canaanis. Et nunc* (α: jam igitur) *habitent, quæso, servi tui in terra Gosên!*
5. Et dixit Pharaon Josepho, dicendo: *pater tuus et fratres tui venerunt ad te:*
6. *Terra Ægypti in conspectu tuo est* (α: tibi patet): *in optima parte hujus terræ habitare jube* (pr. fac) *patrem tuum et fratres tuos! Habitabunt in terra Gosen, et si cognoveris et sint inter eos viri fortitudinis* (α: viri strenui, probi), *tum constituas eos præfectos* (pr. principes) *pecoris, quod* (pr. super id, quod) *michi est!**
*Sensus: si quos ex iis nosti viros strenuos, mei pecoris magistrus facito!
7. Et introduxit Josephus Jacobum, patrem suum, et statuit eum coram Pharaone, et benedixit Jacobus Pharaoni (α: eum salutans bene ei precatus est).
8. Et dixit Pharaon Jacobo: *quot dies annorum vitæ tuæ* (sunt α: quot annos natus es)?

9. **Ac dixit Jacobus Pharaoni: dies annorum peregrinationum mearum (sunt) triginta et centum anni; pauci (pr. paulum, parum quid) et mali fuerunt dies annorum vitæ meæ, et non adsecuti sunt dies annorum vitæ patrum meorum diebus peregrinationum eorum.**
Sensus: Quamquam vitæ meæ tempus, si cum majorum ætate comparatur, perexiguum est, tamen usque adhuc jam multos exantlavi labores. (Ita Schumann).
10. **Et benedixit (α: valedixit) Jacobus Pharaoni et exiit a facie Pharaonis.**
11. **Atque habitare jussit Josephus patrem suum et fratres suos (α: sedes iis procuravit), et dedit illis possessionem in terra Ægypto, in optima parte hujus terræ, in terra Ramses*, quemadmodum præceperat Pharao.**
 *Cfr. Cap. 45, 10.
12. **Et sustentavit Josephus patrem suum et fratres suos et totam domum patris sui pane usque ad os parvulorum (pr. parvuli)¹⁾.**
Sensus: alimenta dedit patri, fratribus et toti familiæ usque ad ea, quæ parvulorum ori apta sunt i. e. quæ infantes comedere solent: verbo: *omnes ac singulos aluit, tam adultos quam parvulos.* (Schumann).
13. **Et panis non fuit in tota terra, nam gravis fuit fames admodum, et elanguit terra Ægypti et terra Canaanis præ fame (α: frumento nullibi suppetente, Ægyptus et Cananæa fame ad extremum usque affligebantur).**
14. **Ac collegit Josephus omne argentum inventum in terra Ægypti et in terra Canaanis pro frumento, quod illi (α: incolæ illarum regionum) emebant, et intulit Josephus argentum (α: pecuniam) in domum Pharaonis (α: in fiscum regium).**
15. **Et consumptum est argentum e terra Ægypti et e terra Canaanis, et venerunt omnes Ægyptii ad Josephum, dicendo (α: dicentes): da nobis panem! Quare enim moriemur coram te, quia deficit argentum (α: quod delictum commisimus, ut nos pecunia destitutos mori patiaris)?**
16. **Sed dixit Josephus: date pecora vestra, et dabo vobis (frumentum) pro pecoribus vestris, si deficit argentum!**

Verss. varr. ¹⁾ Alii: pro numero parvulorum. Al. singulis ut parvulis demensum suum dedit.

17. Et adduxerunt pecora sua ad Josephum, et dedit illis Josephus panem pro equis et pro possessione ovium et pro possessione armenti et pro asinis, et sustentavit eos pane pro omnibus pecoribus eorum anno hoc.*

* Anno hoc i. e. anno famis eodem, quo incolæ Ægypti pro frumento pecuniam omnem consumerant.

18. Et consumtus (α: præterlapsus) est annus hic, et venerunt ad eum anno secundo* et dixerunt ei: *non celabimus dominum meum, quum consumtum sit argentum, et possessio pecoris ad dominum meum* (transierit, domino meo cesserit), *non relictum esse coram domino meo præter corpus nostrum et terram nostram* (α: nil restare præter corpora nostra et agros nostros).

* Anno secundo i. e. anno famis sequente, postquam Ægyptii omnem pecuniam et omnes facultates pro frumento dederant.

19. *Quare moriemur coram oculis tuis, tam nos, quam terra nostra? Eme nos et terram nostram pro pane, et erimus* nos et terra nostra servi Pharaoni, et da semen* (v. sementem), *ut vivamus et non moriamur, et terra non desoletur!*

*) *Sensus*: servituti perpetuæ nos Pharaoni addicimus et terram nostram, ut tantum simus coloni agrorum, qui in posterum sint in ejus dominio et proprietate, quomobrem sementem nobis da, quam spargamus in terram hactenus ob famem neglectam.

20. Et emit Josephus totam terram Ægypti Pharaoni, nam vendiderunt Ægyptii quisque agrum suum, quia invaluit inter eos fames, et facta est terra Pharaoni (α: jure proprietatis terram obtinuit Pharaon).

21. Sed populum (quod attinet), trajecit eum in urbes¹⁾, a fine termini Ægypti et usque ad finem ejus.

Sensus: populum totius Ægypti (ab extremis ejus finibus usque ad extremos ejus fines) in urbes transposuit et in iis congregavit, partim ut sementem ex horreis, quæ per singulas urbes disposita erant (cfr. 41, 48), acciperet, partim ut cognosceret, quæ ipsi Josephus edicturus esset, quæ in v. 23 et 24 sequuntur. Cfr. Schumann et v. Bohlen ad hl.

Verss. varr. 1) Alii: transtulit in urbes sc. alias α: ex urbibus in urbes α: sedes inter se commutare jussit; ita Gesenius, Winer, Rosenmüller et all. Ex alia lectione, quam habet *text. Samar.*, alii: servi e fecit populum in servos, ita LXX. Hieronymus etc.

22. Modo terram sacerdotum non emit, nam statutum (ϝ: certum demensum) sacerdotibus (adsignatum erat) a Pharaone, et comederunt demensum suum (ϝ: ex demenso iis victus præbatur), quod dederat iis Pharaon, quamobrem non vendiderunt terram suam (ϝ: agros suos vendere non coacti sunt).
23. Et dixit Josephus populo: *ecce, emi vos hodie et terram vestram Pharaoni! Ecce vobis semen* (ϝ: semen accipite), *et conseretis* (ϝ: ut conseratis) *terram* (ϝ: agros vestros)!
24. *Et fiet in proventibus* (ϝ: tempore, quo fruges percipiuntur, messis tempore), *ut daturi sitis quintam* (proventuum) *partem Pharaoni, et quatuor partes erunt vobis in semen agri et in cibum vestrum et eorum* (pr. iis), *qui* (sunt) *in domibus vestris, et in cibum parvulis vestris* (ϝ: quatuor reliquæ partes vobis contingent, ut agris conserendis, victui vestro itemque familiæ vestræ parvulisque vestris ad comedendum inserviant).
25. Et dixerunt: *vitam nobis servasti: inveniamus gratiam in oculis domini mei, et simus servi Pharaoni!**
- * *Rosenmüller*: hanc te gratiam incamamus, ut Pharaoni serviamus hac conditione terram sub eo colentes, quam nobis præscripsisti.
26. Itaque posuit hoc Josephus in statutum usque ad diem hunc super terram Ægypti: Pharaoni ad quintam. Modo terra sacerdotum solorum non facta est Pharaoni.
- Sensus*: hanc legem sancit Josephus in Ægypto etiamnum receptam, ut daretur Pharaoni proventus agrorum ad quintam usque partem (ϝ: ut quinta proventuum pars ei solveretur).
27. Et habitavit Israel (ϝ: Israelitæ) in terra Ægypti, in terra Gosen, et possessores se fecerunt in ea et secundi erant et creverunt admodum (ϝ: facultatibus, agris et pecudibus valde increverunt, et gente perquam aucti sunt).
28. Ac vixit Jacobus in terra Ægypti septendecim annos, et fuerunt dies Jacobi, anni vitæ ejus, septem anni et quadraginta et centum anni.
29. Et adpropinquarunt dies Israelis ad moriendum, et vocavit filium suum Josephum et dixit ei: *si, quæso, inveni gratiam in oculis tuis, pone, quæso, manum tuam sub femore meo* (ϝ: jurejurando interposito mihi promitte), *et*

facias mihi gratiam et fidem (α: hanc mihi benevolentiam præstes, et, quod promiseris, id fideliter serves), *ne, quæso, sepelias me in Ægypto!*

30. *Et cubabo apud patres* (α: majores) *meos, et portabis me ex Ægypto et sepelies me in sepulcro eorum.* Atque dixit (Josephus): *ego faciam secundum verbum tuum.*
31. *Et dixit: jura mihi!* Et juravit ei. Ac se reclinavit Israel ad caput (α: cervical) lecti ¹⁾ (α: quo facto Jacobus in stratum, in quo sedens cum Josepho egerat, recubuit).

Caput XLVIII.

1. Ac factum est post res illas, ut diceret (sc. dicens, nuntius α: ut nuntiaretur) Josepho: *ecce patrem tuum ægrotantem* (α: pater tuus ægrotat)! Et sumpsit duos filios suos secum, Menassen et Ephraimum.
2. Et nuntiavit (nuntius) Jacobo et dixit: *ecce filium tuum Josephum venientem ad te!* Tum confirmavit se (α: vires collegit) Israel et sedit in lecto.
3. Et dixit Jacobus Josepho: *Deus omnipotens apparuit mihi Lusæ, in terra Canaanis, et benedixit mihi.*
4. *Et dixit mihi: ecce me fecundum te redditurum* (α: secundum te reddam)! *Et augebo te et faciam te in coetum populorum* (α: faciam te autorem coetus α: multitudinis populorum), *et dabo terram hanc semini tuo* (α: posteris tuis) *post te, (in) possessionem æternitatis* (α: perpetue possidendam)!
5. *Atque nunc duo filii tui, nati tibi in terra Ægypti, priusquam veni ad te in Ægyptum, mihi erunt* (α: pro meis filiis existimandi sunt, eos adoptabo): *Ephraim et Me-*

Verss. varr. ¹⁾ Alii: adoravit Israel α: cervicali suo incubans, Deo, quum promissionem a filio accepisset, gratias de re ea agebat. *Vulgatus:* adoravit Deum conversus ad lectuli caput. Alii, qui LXX sequuntur, lectione mutata, vertunt: *adoravit super extremitate baculi*, α: baculo innixus decum adoravit.

nasse ut Ruben et Simeon erunt mihi (3: eadem, quæ Ruben et Simeon, jura habebunt).

6. *Sed generatio* (3: proles) *tua, quam genueris* (pr. genuisti) *post eos, tibi erunt: super* (3: de) *nomine fratrum suorum vocabuntur in hæreditate sua.*

Sensus: qui vero tibi deinceps nascentur filii, non mei censentur filii, sed tui, neque peculiare novarum tribuum nomen habituri sunt, at fratribus suis adnumerabuntur, inter tribus Ephraimi et Menassis distribuendi.

7. *Et ego* (3: me vero quod attinet), *cum venirem ex Paddan* (3: Mesopotamia), *mortua est apud me*¹⁾ (3: me teste et præsentem) *Rachel in terra Canaanis, in via, cum adhuc spatium* terræ* (superesset), *antequam venirem Ephratam, et sepelivi eam ibi in via Ephratam versus* — hæc Bethlechem (nunc vocatur).

*Cfr. cap. 35, 16.

8. *Et vidit Israel filios Josephi et dixit: quoniam hi* (sunt)?
9. *Et dixit Josephus patri suo: filii mei hi* (sunt), *quos dedit mihi Deus hic* (3: in hac terra). *Ac dixit: adducas* (pr. sume) *eos, quæso, ad me, et benedicam illis!*
10. *At oculi Israelis graves* (3: infirmi) *erant præ senectute, non potuit videre* (3: satis distincte cernere). *Et adduxit* (Josephus) *eos* (3: filios suos) *ad eum, et osculatus est* (Jacobus) *eos et amplexus est eos.*
11. *Et dixit Israel Josepho: me visurum esse* (pr. videre) *faciem tuam, non existimavi, et ecce, videre me fecit Deus* (3: effecit, ut viderem) *etiam semen tuum* (3: prolem tuam).
12. *Et amovit* (pr. eduxit) *Josephus eos a genibus ejus, et prostravit se coram facie ejus* (3: Jacobi) *in terram*²⁾.
13. *Atque sumpsit Josephus ambos illos, Ephraimum ad dextram suam a sinistra Israelis, et Menassen ad sinistram suam a dextra Israelis, et (hoc modo) adduxit (eos) ad illum.*
14. *Et extendit Israel dextram suam et imposuit capiti Ephraimi,*

Verss. varr. ¹⁾ Alii: *in detrimentum meum.* ²⁾ Ex alia lectione nonnulli: *et prostraverunt se sc. ambo filii Josephi, in faciem suam, vel: quo facto coram facie ejus ad terram sese inclinarunt.* Contra, qui vulgarem retinent lectionem, reddunt vel: *et facie sua ad terram demissa sese inclinavit* vel: *adoravitque ad faciem suam (procidens) pronus ad terram.*

et ille minor (natus erat α : quamvis esset minor natus), et sinistram suam capiti Menassis; consulto (ita) egit manibus suis¹⁾, nam* Menasse primogenitus (erat).

*Sensus: quia Menasse erat primogenitus, Jacobus, quum ei contra morem imposuerit sinistram, declaravit, se id manibus volentem et scientem agere. (Schumann).

15. Et benedixit Josepho et dixit: *Deus, ad cujus conspectum ambularunt* (α : ad cujus voluntatem vitam suam direxerunt) *patres mei, Abrahamus et Isaacus, Deus, qui pavit me,* (α : mihi prospexit et fata mea benigne moderatus est), *ex quo sum* (α : inde a pueritia mea) *ad diem hunc,*
16. *Angelus, qui me redemit* (α : liberavit) *ab omni malo, benedicat hisce pueris, et vocabitur in iis nomen meum et nomen patrum meorum, Abrahami et Isaaci* (α : numerabuntur in filiis meis et in nepotibus Abrahami et Isaaci), *et augebuntur in multitudinem in medio hujus terræ* (α : in Ægypto)!
17. Sed vidit Josephus, imposuisse patrem ipsius manum dextram suam capiti Ephraimi, et malum fuit (hoc) in oculis ejus (α : ei displicuit), et prehendit manum patris sui ad removendum eam a capite Ephraimi in caput Menassis.
18. Et dixit Josephus patri suo: *non ita (fiat) pater mi! Nam hic (est) primogenitus; impone dextram tuam capiti hujus!*
19. At recusavit pater ejus et dixit: *scio, fili mi! scio. Etiam hic (Menasse) erit in populum* (α : autor erit populi) *et etiam hic magnus evadet. Verum enimvero frater ejus minor (natus) magnus erit præ illo* (α : major illo), *et semen ejus erit plenitudo gentium* (α : posterii ejus ingentem hominum multitudinem complectentur)!
20. Et benedixit illis die hoc, dicendo: *per te benedicet Israel, dicendo: ponat te Deus ut Ephraimum et ut Menassen!** Atque posuit Ephraimum ante Menassen (α : prætulit Ephraimum Menassi).

*Sensus: a vobis sument Israelitæ hanc bene precandi formulam, ubi sibi aut aliis felicitatem et salutem adprecari volent: det tibi Deus fortunam Ephraimi et Menassis.

Verss. varr. ¹⁾ Alii: *intelligentes fecit manus suas* α : de industria sic imposuit manus suas. Omnes veteres: *transversas fecit s. transversas posuit manus suas. Vulg. commutans manus etc.*

21. Et dixit Israel Josepho: ecce, ego moriturus sum! Et erit Deus vobiscum et reducet vos in terram patrum vestrorum.
22. Et ego dedi tibi portionem¹⁾ (v. partem) unam (terræ Canaanis) supra fratres tuos (α: præ ceteris fratribus tuis), quam cepi²⁾ e manu Amoritæ (α: Amoritarum) gladio meo et arcu meo.

Caput XLIX.

1. Tum (ad se) vocavit Jacobus filios suos et dixit: congregamini atque indicabo vobis (omne), quod occurret vobis in posteritate dierum³⁾ (α: quæ sors cujusque sequentibus temporibus futura sit)!
2. Colligimini et audite, filii Jacobi!
Atque attendite Israelem, patrem vestrum!
3. Ruben! Primogenitus meus tu,
Vis mea et primitiæ roboris mei⁴⁾,
Præstantia majestatis et præstantia potentiae⁵⁾!
4. Lascivia ceu aquæ (tibi erat⁶⁾). — Ne excellito!

Vers. varr. 1) LXX: ἐγὼ δὲ δίδωμί σοι Σίχημα ἐξαιρέτων: ego tibi do Sichemum urbem, eximiam partem. 2) Alii: quam accipiam α: quam posteri mei suis armis, cum Cananæam occupabunt, Amoritis eripient. 3) Post LXX Hieronymus: in diebus novissimis α: temporibus Messiae. 4) Post Aquilam et Symmachum Hieronymus: principium doloris mei. 5) LXX: σκληρὸς φέρεσθαι, καὶ σκληρὸς ἀυθάδης α: durus ferri et durus pervicax. Vulgatus: prior in donis, major in imperio, quem sequitur Lutherus: der oberste im Opfer und der oberste im Reich. 6) Vocem hebræam plerique aut secunda persona verbi aut tertia reddunt: Hieronymus: effusus es sicut aqua. Dathe: sed turges ut aqua. Gesenius (in comment. de Pentat. Sam. p. 33): tumuisti, lascivus fuisti instar aquarum. Clericus: effusa est sicut aqua, Schott: vapor est veluti aquæ. Schumann primum membrum versus 4ti reddit: veluti vapor aquæ haud excellas! Alii hoc membrum cum antecedd. arctius jungunt; sic Robertson: præcellentiâ dignitatis et præcellentiâ roboris tumidus instar aquarum; non eris præcellens. Herder: dein Vorzugsrecht an Würde, dein Vorzugsrecht an Macht geht wie die stolze Welle dir vorüber; du bist der Erste nicht mehr.

Quia adscendisti cubilia patris tui.

Tunc profanasti (cubile meum) ¹⁾ — Stratum meum adscendit ille!

De *Rubene* duas sententias profert pater: alteram, qua fuerit dignitate hic ipsius filius primogenitus (v. 3), alteram, quo scelere indignum se fecerit prerogativis primogeniti (v. 4): Stylum vero poeticum paraphrastica ratione ita explicamus: *Ruben! tu quidem primogenitus meus filius es, quem in flore ætatis, quem omnium primum integris viribus genui adolescens. Tu, quum sis primogenitus, et dignitate et virium excellentia præstas! Tantas vero prerogativas tuapte culpa amisisti: lascivus petulansque fuisti, quos præscribit verecundia erga patrem terminos tu aquarum exundantium instar transgressus es. Ne igitur posthac excellenti ornamentis primogeniti! Nam torum patris tui adscendisti, incestum illi inferens, cumque impie contaminasti. — Nefandum dictu, adscendit torum meum! efr. cap. 35, 22.*

5. *Simeon et Levi, fratres (sunt).*

Instrumenta violentiæ gladii eorum ²⁾.

6. *In consessum eorum ne ingrediatur anima mea,*

In coetu eorum ne sit consociata gloria mea!

Nam in ira sua interfecerunt virum,

Et in lascivia sua enervarunt taurum ³⁾.

7. *Maledicta (sit) ira eorum, quia violenta,*

Et superbia eorum, quia gravis fuit!

Dispertiam eos in Jacobo,

Et dispergam eos in Israele!

α: *Simcon et Levi* par nobile fratrum sunt, fratres germani et animo simillimi. Gladiis suis usi sunt tanquam instrumentis nefandæ crudelitatis, ad violentiam aliis inferendam. Cum illis

Verss.varr. ¹⁾ *Vulg. et maculasti stratum ejus. Hieronymus: tum stratum meum profanasti adscendendo, etc.* ²⁾ *LXX: συνετέλεσαν ἀδικίαν ἐξ αἰρέσεως αὐτῶν α: profecerunt iniquitatem sua sponte, non lacessiti. Vulg. vasa iniquitatis bellantia. Clericus: eorum sponsiones instrumenta contumeliæ. Dathe: sponsalia cruenta profecerunt. Alii: instrumenta violentiæ sunt machinationes aut consultationes eorum. Alii: instrumenta violentiæ sunt habitationes eorum. Alii: cognationes eorum, sic Mendelsohn: Werkzeuge der Gewaltthätigkeit sind ihre Verwandtschaft. Alii tandem: instrumenta violentiæ sunt indoles v. character eorum α: inique agere student. Sic Schumann: zur Ausübung von Gewaltthätigkeit dient ihr Character, sive: zu Werkzeugen der Gewaltthätigkeit sind sie wie gemacht. ³⁾ *Lectione mutata, alii: in furore suo everterunt muros (urbis Sichem); alii: principem se. Sichemum, quem circumcissione infecerunt infractumque occiderunt.**

non conveniam in secretum eorum concilium atque conventum, in quo improbum illud in Sichemitas facinus decreverunt (cfr. cap. 34): vehementer detestor prava consilia eorum! Nam ira flagrantes omnes mares occiderunt, et in petulantia sua ne tauris quidem pepercerunt, quos crudeliter mutilarunt. Detestabilem declaro immodicam eorum iram, nec non incredibilem superbiam. Quamobrem posteri eorum in populo a me denominato (α: inter Jacobitas s. Israelitas) dissipabuntur.

8. *O, Juda! te celebrabunt fratres tui!*
Manus tua (erit) in cervice hostium tuorum,
Prosternent se coram te filii patris tui!
9. *Catulus leonis (est) Juda.*
De præda, fili mi! adscendisti).
Procumbit, cubat ut leo,
Et ut læna 2)! — Quis excitabit eum!
10. *Non recedet sceptrum a Juda,*
Et scipio 3) a pedibus ejus,
Donec venerit Schilo 4) (α: rex pacificus),
Et illi (erit) obedientia nationum 5)!
11. *Adligat viti juvenem asinum suum*
Et viti nobili filium asinae suæ;
Lavat in vino vestem suam
Et in sanguine uvarum amictum suum,
12. *Caligans 6) quoad oculos a vino,*
Et albus quoad dentes a lacte!

α: O, Juda! te regem suum colent fratres tui; hostes tui victi fugatique tibi terga vertent, omnesque fratres tui imperium tuum venerabundi agnoscent, obedientiam tibi præstantes. — Ob robur

Verss. varr. 1) Alii: crevisti, invaluisti. 2) Alii: leo annosus, aut leo immanis. *Vater*: der gewaltige Löwe. *Justi*: der Löwenheub. 3) Alii: legislator. 4) Alii: donec veniet tranquillitas, et ei (α: Judæ) obedient populi. *Plerique*: pacificus, sospitator, felicitator, pacis princeps. Alii, lectione mutata, vertunt: donec venerit is, cui sc. sceptrum est v. debetur; sic post LXX et omnes fere veteres, qui hunc sensum exprimunt, *Michaelis*, de *Wette*, v. *Bohlen* etc. *Vulgatus*: qui mittendus est. Alii: donec venerit filius ejus etc. Qui plura de notissima hac voce desiderat, adeat commentationem nostram: de *Laudibus Judæ*, Gen. c. XLIX v. 8—12, celebratis, Hafn. 1838. p. 80 sqq. 5) Alii: ad ipsum conventus populorum confluet. *Vulg.*: et ipse erit exspectatio gentium. 6) *Rosenmüllerus*: rubicundus oculis ex vino. *Lutherus*: seine Augen sind röthlicher denn Wein. *Vulgatus*: pulchriores sunt oculi ejus vino. *Stachelin*: kilares oculi ipsius præ vino.

et potestatem tuam, fortem et intrepidum animum, te voco catulum leonis, immo leonem, qui nonnisi præda capta in montes adscendit, et, quemadmodum leo post stragem pecudum factam in lustrum redit, ubi placida quiete fruitur, sic etiam tu, victoria de hostibus reportata, placide quiesces, et nemo otium tuum perturbare audebit. — Quamobrem nunquam amittes sceptrum illud, regiae dignitatis insigne, quod inter pedes tuos collocatum manu tenes. E stirpe tua tandem prodibit rex ille, qui nomen habebit a pace, cui multi populi obedientiam præstabunt. — Pacifico vero hoc rege imperante, maxima erit fertilitas tribus Judæ; tanta erit vilitas vitium, ut nihil curent homines asinos ad vites adligare, et tanta vini copia, ut eo ad lavandas vestes non secus uti possint ac aqua. — Ob abundantem vini usum oculi Judæ quasi caligabunt, dum lac de dentibus ejus destillabit.

13. *Sebulon ad littus maris habitabit,*
*Et ille ad littus navium*¹⁾ (habitabit),
Atque femur ejus prope ad Sidonem (erit).
 α: Sebulon oram maritimam inhabitabit ripamque incolet, ad quam naves appellent. Fines ejus adtingent Sidonem.
14. *Issaschar asinus ossis* (est),
*Recubans inter stabula*²⁾,
15. *Atque vidit, requiem*³⁾ *rem bonam esse*
Et terram amoenam esse,
Atque inclinavit humerum suum ad portandum,
*Et factus est servitiis demensis obnoxius*⁴⁾.
 α: Issaschar ut asinus robustus idoneus est ad onera portanda, simul vero vitam pacatam præfert periculosis negotiis, et, quum amoenam terræ portionem sibi adsignatam obtinuerit, maluit domi tranquille versari et operam servam præstare, quam ad bellum aut alio egredi.
16. *Dan judicabit populum suum,*
Sicut una tribuum Israelis.
17. *Erit Dan serpens juxta viam,*
*Cerastes*⁵⁾ *juxta semitam,*
Qui mordet calces equi,
Et decidit eques ejus retrorsum!

Verss. varr. 1) Alii ex LXX: in statione navium, aut: in portu navium.

2) Cum LXX et Vulg. Rosenmüllerus aliique: inter terminos scil. terræ suæ. Michaelis: aquarum canales. 3) Schumann et v. Bohlen: locum quietis. 4) Alii: tributo serviens. Alii: fetque hydræ serviens, sic Herder: und fröhnt dem Wasserflauch. 5) LXX: ἐγκαθήμενος ἐπὶ τρίβου, insidians in semita.

Sensus: Dan tribus, quamquam exigua, imperium tamen exercebit quondam in populum suum tanquam princeps tribuum. In bellis vero Dan hostibus suis struet insidias eosque astutia profligabit. Ad imaginem poctæ a *ceraste* petitam intelligendam hæc observamus: *cerastes*, e genere viperarum, in arena rotarumque orbitis solet latere atque, cum ejusdem coloris ac pulvis et arena sit, difficile evitari potest; impetum facit et in homines et in animalia, venenato ictu pedes calcantium lædens. Ubi vero equus, cujus pedi adhæret *cerastes* morsu, repentinum senserit dolorem, ita calcitrat, ut eques excutiatur et ipse a serpente vulnerari possit. Cfr. *Rosenmüllerum* ad hl.

18. *Salutem tuam exspecto, Jehova!*

3: Quot et quanta etiam fuerint pericula, quæ posteros meos manent, tuum, Jehova! auxilium iis exspecto et imploro.

19. *Gadum* (quod attinet), *turma adoriatur eum,*
*Sed ipse adoriatur calcem*¹⁾!

Sensus: *Gadum* multi quidem hostes invadent, sed tam fortiter se defendet contra impetum hostium, ut eos in fugam convertat et sic agmen eorum posterius (in textu hebr. *calcem*) adoriatur.

20. *Ex Aschere pinguis panis ejus* (erit),
Et ille dabit cupedias regis.

Sensus: Ascher cibum pinguem et cupedias regias proferet 3: Ascheritæ terram opimam et fertilissimam incolent.

21. *Naphthali cerva excitata*²⁾ (est),
Ille edit verba pulchritudinis.

Sensum loci hujus vexatissimi ex *Jac. Robertsonio* (in *Clavi Pentat.* p. 273) ita constituimus: *Naphthali* instar cervæ emissæ sese hostium manibus, multum licet luctando, extricabit, super celsis firma figet, sicut cerva, vestigia, et lætorum carminum materiam in laudes suas uberrimam, tum sibi, tum reliquis contribulibus præbebit.

Verss. varr. ¹⁾ Alii: in calce 3: in fine, ad postremum, tandem.

²⁾ *Vulg. cervus emissus. Clericus:* *Naphthali erit cerva dimissa, et quæ sibi placebunt dicta dabit* 3: *Naphthalis nepotes summa libertate utentur, eamque factis et dictis usurpabunt. Stachelin:* *cerva gracilis etc.* Juxta aliam lectionem LXX. *στέλεχος ἀνεμμένον*, quorum verba *Hieronymus* reddit: *virgultum resolutum, Græc:* *propagines emittens.* Sie *Herder* utrumque *hemistichium vertit:* *Naphthali* ist eine schießende Terebinthe, die schöne Wipfel wirft. *Ugen:* es gleichet *Naphthali* der schlanken Terebinthe, die eine schöne Wipfel treibt. *v. Bohlen:* *Naphthali* ist eine ausgestreckte Eiche, er breitet schöne Wipfel aus.

22. *Filius* (arboris) *fructiferæ*¹⁾ (est) *Josephus*,
Filius (arboris) *fructiferæ ad fontem*:
*Filiæ adscendunt*²⁾ *super murum*.

Josephus dicitur *filius* ♂: surculus vel ramus *arboris fructuosæ ad fontem* plantatæ, cujus *filiæ* ♂: rami luxuriantes *murum transcendunt*. Autor sine dubio in hac comparatione *vitem*, quæ solet juxta muros plantari, intellexit. *Vitis* vero pulcherrima est imago *prolis numerosæ*, quæ a patre Josepho promittitur.

23. *Atque exacerbarunt eum et jaculati sunt* (in eum)³⁾
*Et insidiati sunt ei*⁴⁾ *domini sagittarum*,
 24. *Sed sedit in robore* (pr. firmo) *arcus ejus*,
*Et agilia*⁵⁾ *fuerunt brachia manuum ejus* —

Sensus: adversarii quidem irritant Josephum, ad pugnam eum provocantes; insidias struant et in eum jaculantur sagittarii, sed valide se illis et firmiter arcu suo opponit, et agilia sunt brachia ipsius, ut arcum teneant et hostes telis petant. Hæc pariter ac sequentia partim ad sortem Josephi, partim ad virtutem et gloriam Ephraimitarum respiciunt.

Per manus fortis (Dei) *Jacobi*⁶⁾,
*Inde*⁷⁾, (a) *pastore*⁸⁾, (a) *lapide*⁹⁾ (v. rupe) *Israelis*,

25. *Per Deum patris tui* — *et ille adjuvit te* —
Et per omnipotentem — *et ille benedixit tibi* —
Benedictiones coeli desuper,

Verss. varr. 1) Alii: *filius fructifer*. *Vulg.*: *filius accrescens*. *Schumann*: *filius vaccæ* i. e. *juvencus*. 2) Alii: *filiæ ascensionis* sc. montium et elivorum ♂: *feræ*, sic *Gesenius*: *feræ in insidiis cubant*. *Schumann*: *feræ sunt ad murum*. 3) Alii: *litigarunt*, *contenderunt cum eo*. *Vulg.*: *jurjati sunt*. 4) Alii: *odio habuerunt eum*. 5) Alii: *fortia*. 6) Alii hæc et totum v. 25 cum priore parte v. 24 ita conjungunt: *ejusque manuum brachia sunt valida manibus Dei potentis Jacobi, pastore lapidis Israelis, auctore deo patris tui, qui te adjuvit, Deo omnipotente, qui fausta tibi impertiet beneficiis coeli desuper suppeditandis, beneficiis profundi infra cubantis, beneficiis uberum et uteri*. 7) Alii: *ab eo inde tempore, quo Deus salutis Israelitarum singulari tutela prospiciet*. 8—9) Alii: *inde pascens erat et lapis Israelis*, quæ verba de Josepho sic explicant: *ab illo inde tempore, quo rebus tam duris est eluctatus, sustinuit fulsitque Israellem i. e. me cum tota familia*. Ita *Clericus*, *Rosenmüller*, *Schott*. Alii: *qui custodivit lapidem Israelis* ♂: qui custodivit lapidem illum, in quo Jacobus cubuit, efr. Gen. 28, 12, 13, sic *Herder*: *der mich auf meinem Stein bewachte*. Alii: *pavit lapidem Israelis* ♂: me, caput Israelitarum, servavit. Alii, lectione mutata: *propter nomen pastoris, lapidis Israelis*. *Stachelin*: *ab eo, qui custodivit super lapide Israellem etc.*

*Benedictiones abyssi jacentis infra,
Benedictiones uberum et uteri (tibi sint)!*

Incipit in ultima versus 24 parte benedictio propria, qua prosequitur Jacobus filium Josephum. In nexu vero constituendo in primis v. *Bohlen* sequuti sumus, verbaque textus sic explicamus: *per manus fortis Jacobi* i. e. per Deum, qui me tuitus est, *per deum tutelarem Jacobitarum, inde* i. e. per eum, qui *pastor* est et *rupes Israelis* ☩: moderator et tutor Israelitarum, *per Deum, qui me tuitus est et te adjuvabit, per omnipotentem, qui fausta tibi impertiet, beneficia coeli desuper* i. e. pluviae et rores copiosi, quibus foecundatur humus, ut uberes segetes emittat, *beneficia voraginis subterraneae infra residentis* i. e. terra fontibus, lacubus et rivis irrigua et hinc fertilis et amoena, *beneficia uberum et uteri*, i. e. numerosa et laete florens soboles, *tibi contingant.*

26. *Benedictiones patris tui praevalent
Benedictionibus montium*¹⁾ *aeternitatis,
Deliciis collium*²⁾ *antiquitatis;
Erunt* (☩: redundabunt) *in caput Josephi
Et in verticem eximii*³⁾ *fratrum suorum!*

Cum LXX Gesenio, Schumanno, Maurero, v. *Bohlen* Masorethicam lectionem in secundo et tertio hemistichio rejicimus. Cohæret hic versus arctissime cum antecedente: *haec omnia beneficia paterna superant beneficia montium aeternorum* etc. ☩: fausta, quæ pater tibi precatur, præstantiora sunt, quam bona illa et pretiosissima, quæ in montibus antiquissimis et celeberrimis, qui nunquam peribunt, proveniunt et maxime concupiscuntur, *caque contingunt Josepho, qui virtute et præstantia a fratribus suis quasi segregatus est!*

27. *Benjaminus lupus (est, qui) dilaniat;
Mane comedet prædam
Et ad vesperam dividet*⁴⁾ *spolia.*

Verss. varr. 1—2) Alii, qui Masoretharum retinent lectionem, vertunt: *benedictiones patris tui invaluerunt super benedictiones genitorum meorum, usque ad terminum collium seculi, hoc sensu: ampliores contingunt benedictiones Josepho, quam benedictiones, quibus benedixerunt Jacobo majores sui* i. e. *eris me multo felicior, et praevalerunt in te hæ omnes benedictiones, quamdiu duraturi sunt colles a multis seculis conditi* i. e. *in perpetuum, donec hæ solidissima corpora sunt duratura.* Ita *Rosemüller* aliique. *Herder*: die Segen deines Vaters steigen mächtig über die Segen meiner Gebürge zum Reich der ewigen Höhen hinan. 3) Alii: *principis, viri corona regis eminentis præ ceteris, viri coronati inter fratres.* Sic *Schumann* aliique. 4) Alii: *discerpet.*

Sensus: Benjaminus lupi rapacis instar prædabitur, prædamque habebit usque ad matutinum tempus comedendam, *postquam* vespere eam divisit, qua imagine ingenium Benjaminitarum proclive ad bellum et rapacitatem eorum graphice depingitur.

28. Omnes hæ (sunt) tribus Israelis (α: Israeliticæ) duodecim, et hoc (est), quod locutus est illis pater eorum, et benedixit illis, unicuique, quod secundum benedictionem suam benedixit illis (α: unicuique propria et privata ac conveniente benedictione benedixit, juxta id, quod cuique eventurum esset s. unicuique secundum singularem, quam iis precatus erat, sortem).
29. Atque (α: postea) præcepit illis et dixit illis: *ego congregor ad populum meum* (α: populares meos, i. e. futurum est, ut brevi hinc excedam). *Sepelite me apud patres* (α: majores) *meos, in spelunca, quæ (est) in agro Ephronis Chethitæ!*
30. *In spelunca, quæ (est) in agro Machpela, quæ (est) ab oriente Mamræ in terra Canaanis, quam (α: speluncam) emerat Abrahamus simul cum agro ab Ephrone Chethita in possessionem sepulcri.*
31. *Ibi sepeliverunt Abrahamum et Saram, uxorem ejus; ibi sepeliverunt Isaacum et Rebeccam, uxorem ejus, et ibi sepelivi Leam.*
32. *Emtio agri et spelunçæ, quæ in eo (est), a filiis Chethi (est α: emta sunt a Chethitis, tam ager, quam spelunca, ita ut pleno jure nostra sint).*
33. Et absolvit (α: desiit) Jacobus præcipere filiis suis et collegit pedes suos in lectum (α: interius in lectum pedes contraxit), et exspiravit et congregatus est ad populares suos.

Caput L.

1. Atque cecidit Josephus super faciem patris sui (α: patrem suum amplexus est) et ploravit super eo et osculatus est eum.
2. Et præcepit Josephus servis suis, medicis (α: pollinctoribus), ut condirent patrem ejus, et condierunt medici Israellem.

3. Et impleti sunt ei (α: peracti sunt in eo condiendo) quadraginta dies, nam ita (α: tot) implentur (α: peraguntur) dies condituræ (pr. conditurarum), et deplorarunt eum Ægyptii septuaginta dies.
4. Et transierunt dies luctus ejus, et locutus est Josephus ad domum (α: domesticos, aulicos) Pharaonis dicendo: *si, quæso, inveni gratiam in oculis vestris, loquimini, quæso, in auribus Pharaonis, dicendo:*
5. *Pater meus jurejurando obstrinxit me, dicendo: ecce ego morior (α: in eo sum, ut moriar)! In sepulcro meo, quod fodi (α: quod fodi curavi)¹⁾ mihi in terrâ Canaanis, ibi sepelies me. Et nunc adscendam, quæso, et sepeliâ patrem meum, et redibo!*
6. Et dixit Pharao: *adscende et sepeli patrem tuum, quemadmodum jurejurando obstrinxit te!*
7. Atque adscendit Josephus ad sepeliendum patrem suum, et adscenderunt cum eo omnes servi Pharaonis, seniores domus ejus (α: præcipui ministrorum v. aulicorum regis) et omnes seniores terræ Ægypti (α: magistratus civitatum Ægypti),
8. Et tota domus (α: omnis familia et omnes domestici) Josephi et fratres ejus et domus patris ejus; modo infantes (v. parvulos) suos et oves suas et armentum suum reliquerunt in terra Gosen.
9. Et adscendit cum eo etiam currus, etiam equites (α: adscenderunt cum eo tam currus s. quadrigæ quam equites), et fuit hoc agmen magnum (v. numerosum, pr. grave) admodum.
10. Et venerunt usque ad aream Atad, quæ est in trajectu Jordanis (α: in regione Palæstinæ transjordanensi), et instituerunt ibi lamentationem magnam (pr. planxerunt planctum magnum) et gravem admodum, et fecit (α: instituit Josephus) patri suo luctum septem dies.
11. Ac viderunt incolæ terræ, Cananitæ, hunc luctum in area Atad et dixerunt: *luctus gravis est Ægyptiis. Ideo vocatum est (pr. vocavit sc. vocans) nomen illius (areæ) Abel Mizraim**, quæ (est) in trajectu Jordanis.

*Significat hoc nomen proprie: *pratium Ægyptiorum*, sed ex contextu

Verss. varr. 1) Alii: *acquisivi, coemi, sic v. Bohlen: welches ich mir erworben.*

apparet, auctorem illud pronuntiasse: *Ebel Mizraim* α: *luctus Ægyptiorum*.

12. Et fecerunt filii ejus ipsi ita, quemadmodum præceperat illis.
13. Nam portarunt eum filii ejus in terram Canaanis, et sepeliverunt eum in spelunca agri Machpelæ, quam emerat Abrahamus cum agro in possessionem sepulcri ab Ephrone Chethita, ab oriente Mamræ (sitam).
14. Tum rediit Josephus in Ægyptum, ipse et fratres ejus et omnes, qui adscenderant cum ipso ad sepeliendum patrem ipsius, postquam sepeliverat ille patrem suum.
15. Et viderunt fratres Josephi, mortuum esse patrem ipsorum, et dixerunt: *si hostiliter persequeretur nos Josephus et rependendo rependeret nobis omne malum*¹⁾, *quod contulimus in eum, (quid tum?)*.
16. Et præceperunt (internunciis quibusdam missis) ad Josephum, dicendo: *pater tuus præcepit ante mortem suam, dicendo:*
17. *Ita dicetis Josepho: ah quæso! condona, quæso, delictum fratrum tuorum et peccatum eorum, quod malum contulerint in te (v. injuria te affecerint), et nunc condona, quæso, delictum servorum Dei patris tui (α: quia eundem Deum colimus, quem pater tuus coluit)! Et ploravit Josephus, cum loquerentur illi ad ipsum.*
18. Et iverunt (α: cum adierunt) etiam fratres ejus et ceciderunt ante faciem ejus (α: se prostraverunt coram eo), et dixerunt: *ecce nos tibi in servos (α: servos tuos tibi nos tradimus)!*
19. Et dixit illis Josephus: *ne timeatis! Nam num loco Deusum (α: ut impediam providentiam ejus et in perniciem vestram convertam, quod ille aperte convertit in salutem vestram et multorum)?*²⁾
20. *Vos quidem cogitastis contra me malum, (sed) Deus cogitavit illud in bonum (α: fecit ut malum vestrum consilium*

Verss. varr. ¹⁾ Alii: *fortasse odio nos habuerit Josephus et plane rependerit etc.* Alii: *si odio nos habet Josephus, sane rependet nobis etc.*
²⁾ Alii: *annon sub Deo sum ego?* q. d. Deo sane me subijci oportet, qui id ita voluerit; ei non possum resistere. Singularis est *Ravii* versio: *num enim sub diis sum?* i. e. num ullius e præfectis regis imperio mihi parendum est, quominus sustentem vos et parvulos vestros?

Emendanda.

- Pag. 2 lin. 3 nota²) ponenda est in linea 5 post: semen)
— 3 — 30 præditæ lege: præditas
— 29 — 33 numerosas lege: numerosos
— 43 — 13 comma post coxit delendum est.
— 52 — 17 glinis lege: lignis
— 55 — 29 Abrahamo lege: Abrahamus
— 56 — ultim. psius lege: ipsius
— 57 — 4 Et (ita) fiat: lege: *Et (ita) fiat*:
— 71 — 27 post: ultionem sumet, ponendum signum parenthesesos.
— 83 — 12 patri lege: patris
— 89 — 14 laquemini lege: loquemini
— 95 — 24—25 et Peresitas, lege: et inter Peresitas,
— 102 — 32 ob lege: ab
— 115 — 34 comma post famem delendum est.

